

crno 11

AKADEMIJSKA GALERIJA STROSMAJEROVA.

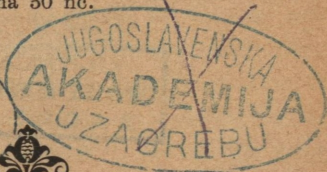

DRUGO PRERADJENO IZDANJE

OBJELODANJUJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

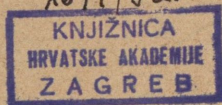
Ciena 30 nč.

ZAGREB 1891.

TISAK DIONIČKE TISKARE.

1677/92.

~~5700~~

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA
ZNANOSTI I UMJETNOSTI
KNJIŽNICA
INSTITUTA ZA LIKOVNE UMJETNOSTI - ZAGREB

PREDGOVOR.

Preuzvišeni pokrovitelj i utemeljitelj jugosl. akademije znanosti i umjetnosti biskup J. J. Strosmajer obeća joj već dne 14. ožujka 1866 god. zbirku svojih slika i umjetnina, a darovnicom od 2. listopada 1868 god. izpuni ovo svoje obećanje. Zbirka bila bi se imala predati akademiji tek poslije smrti veledušnoga darovatelja; nu malo kasnije predomisliv se odluči predati ju, čim se bude gdje smjestiti mogla. I za to se pobrinuo darežljivi mecena, dočim svojim darom od 40.000 for. dne 25. ožujka 1875 god. pokrenu pitanje o zgradi za akademiju i galeriju, u koju je svrhu kasnije još dodao 20.000 for., a za dekoraciju arkada opet 2.000 for. Pošto je krasna akademijska palača u slogu talijanske renesanse po osnovi graditelja Fr. Schmidta s ukupnim troškom od blizu 300.000 for. dogradjena, izjavi preuzvišeni pokrovitelj pismom od 7. srpnja 1882 god. želju, da se umjetnine njegovim troškom iz Djakova čim prije u Zagreb prenesu. Tako je i učinjeno; te pošto su umotvorine u dvoranah gornjega sprata na skelah po nacrtu arhitekta H. Bolléa izvedenih, trudom prof. dra. Kršnjavoga ponamještene, bješe galerija dne 9. studenoga 1884 god. po samom veledušnom darovatelju i utemeljitelju svečano otvorena, a po

zaključku akademije nadjenuto joj na vječnu uspomenu ime: „akademijska galerija Strosmajerova“.

Zbirke naše galerije plod su velikoga mara, truda i troška od preko trideset godina. U popisu od 2. listopada 1868 godine, koji je spomenutoj darovnici priklopljen, obuhvaćale su tada 113 umjetnina, ponajviše slika, dočim jih je god. 1883 predano do 250. Odavle se vidi, kako su posljednjih godina silno rasle. A to je bivalo u doba, kada je biskup svoju velebnu stolnu crkvu, jednu od najzvišenijih građevnih umotvorina našega vieka, u velike sagradjivao. Ne ima sumnje, da naša galerija i stolna crkva djakovačka stoje u tiesnoj svezi. Obje su nikle iz jednoga vrela, ljubavi k bogu, narodu i umjetnosti; obje je zasnovao jedan duh, gorljivi prijatelj svega što je dobro, liepo i pravedno; obje su biskupu približile najugledniji umjetnički sviet, čim je u položaj došao, da i za svoje zbirke, podupiran umjetničkim uglednici raznih zemalja, pribavi umotvorine prošlosti, koje se inače ne dađu tako lasno sabrati, i za svoju crkvu predobi vrstne, umjetničke sile. Samo mužu takova imena, koji je proputovao zapadne prosvietljene zemlje, bijaše moguće zasnovati sveze, kroz koje je došao do umotvorina dragocjenih i riedkih. Veći dio slika nabavljen je u kolieveci nove umjetnosti, u Italiji; ali imade jih takodjer iz Njemačke, Francezke i od druguda.

Umjetnine su nabavljane onom ozbiljnošću, koja se kod toga posla zahtieva.

Premda je sam biskup svojim iskustvom, koje steče izučavajući sve znatnije galerije, crkve i druge hramove umjetnosti zapadne Evrope i proučavajući najbolja djela o umjetnosti, stekao osobito dubok sud i oštro oko u ocjenjivanju slika: to se on ne htjede osloniti samo na svoj sud i svoje oko; već je umotvorine, koje je nabaviti želio ili koje su mu nudjane, uvijek podvrgao izpitivanju i ocjenjivanju nalježnih sudija: akademija, priznanih poznavalaca, uglednih umjetnika. Odavle imade u onom snopu pisama, koji je s galerijom predan, gotovo za svaku iole skupocjenu umjetninu pismenih svjedočaba i priznanica, u kojih se navodi, obično s dokazi, kojemu se umjetniku pripisuje, a tako i njezina proveniencija.

Ova pisma nisu kod sastavljanja prvoga izdanja popisa galerije god. 1885, jer je na brzu ruku i za prvu potrebu učinjeno bilo, upotrebljena bila u cijelom obsegu. Izdašnije su koli ona toli i druga upotrebljena kod ovoga II. izdanja. Odavle dolazi, da se kod mnogih slika, kod kojih se u prvom popisu čita „neopredieljena“, u ovom II. izdanju navodi ime umjetnika, kojim se u spomenutih svjedočbah pripisuju. Pošto su one svjedočbe izdane od nalježnih mjesta, ne ima razloga, dok se protivno ne dokaže, ne oslanjati se na njihov sud, koji se uvijek može promieniti, ako mu se neopravdanost dokaže.

I u tom se ovo II. izdanje razlikuje od prvoga, koje se je već posvema razpačalo. Osim toga ovo je

II. izdanje podpunije, jer se obazire i na umjetnine, kojih u prvom ne ima; na dalje kod pojedinih je opis podrobniji nego li u prvom, pa je i kod umjetnika dodano, što se našlo zgodno za bolje razumijevanje njegova rada. Inače je red pridržan, jer je osnovan na razporedjaju slika po dvoranah. Uvodi su takodjer posvema preradjeni; a pošto u našoj književnosti ne ima takovih uputa, doći će dobro širemu obćinstvu.

Žali se, što se ni sada ne može u obzir uzeti liepa zbirka mjedoreza i reprodukcija, pošto nisu ni sredstva ni prostor dopuštali, da se za obćinstvo uredi, već je i na dalje odsudjena na zatvor u ormaru.

Naša je galerija za naš narod dragocjena po najviše u tom, što u malom prikazuje razvoj umjetnosti, a u tom je upravo poučna. Slikarstvo srednje i nove dobe, a osobito talijansko počam od XV. vieka u različitim školah, stavlja nam se u svojem razvitku pred oči; malo ne svaka miena njegova zastupana je po kojom umotvorinom. Sjeverno slikarstvo XV. i XVI. vieka, za tim nizozemsko, njemačko i francezko XVII. i XVIII. vieka manje je do duše zastupano; al ipak ima njekoliko primjeka na ogled. Što je slikarstvo apeninskoga poluotoka bogatije, to je ne samo pojmljivo, nego je za nas i uarnije radi tiesnih odnošaja, koji su izmedju zapadne i istočne obale jadranskoga mora od stoljeća postojali, a koji su dali povod, što su naši umjetnici pristajali uz talijansku umjetnost i što je ova k nam

prelazila. Budućnosti je pako pridržano, da praznine u našoj galeriji popuni. I slikarstvo XIX. stoljeća zastupano je nekolikimi umjetninami njemačkih, talijanskih i slovjenskih slikara; a zadatak budućnosti biti će, da se ovaj dio popuni, osobito slikami domaćih, pa u obće slovjenskih umjetnika.

Ne malu imade naša galerija prirednost za nas i u tom, što sadržaje po nekoliko komada, na kojih se prikazuju raznolike tehnike, kojima se slikari običavaju služiti. Ovamo spadaju kartoni za slike na liepu, po kojih su ove što izvedene, što bi se bile imale izvesti; na dalje miniature, aquarelli, veziva na tkaninah, arazzi. Imade napokon nekoliko umotvorina plastike u kamenu, terracotti, kosti i kovinah.

Naša galerija naći će ne malu podporu u izučanju poviesti tvornih umjetnosti u njezinoj liepoj zbirci raznovrstnih reprodukcija mnogobrojnih umotvorina, koje sada rese mnoge bogate galerije inostrane, kada bude jednom obćinstvu ljubećemu umjetnost pristupna.

Veledušnomu darovatelju budi za taj dragocjeni dar hvala i slava! On se nije ni od tada, kada predaše svoje zbirke, prestao brinuti za svojega miljenka, te ne prodje godina, a da mu po koju nabavljenu umjetninu ne pokloni.

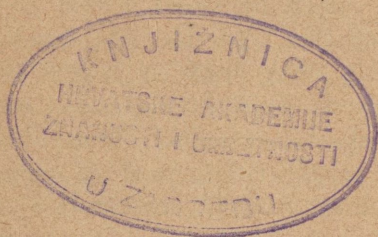
Uz osnivatelja galerije našlo se nekoliko drugih dobrotvora, kojim se ovdje izriče iskrena blagodarnost; jesu pako: knez L. Odescalchi, vlastelin iločki (slike u arkadah br. 1 i 2), gospodja Zdenka

Švrljuga rođj. pl. Čačković (slika dvorana I, br. 50 i 52), obitelj Šenoa (slika dv. III, br. 66), biskup Fr. Gašparić (slika dv. IV, br. 48), kanonik dr. Fr. Rački (slika IV, 52), neimenovani štovatelj biskupov (V, 3 i 28), barunica Kušljan (V, 12), Ivan Kukuljević Sakcinski (VI, 2), Ivan Tkalčić (VI, 29 sl. R) i odvjetnik E. Barčić (VI, 29 sl. Z).

Koliko je osnovatelj ove galerije izpunio osjetljivu prazninu u prosvjetnom životu hrvatskoga naroda, ovaj priznaje neobičnim posjećivanjem ove galerije, koja će tim, ako i polagano, za cielo mnogo pridonieti k oplemenjivanju njegova prirođena mu osjećaja ljepote.

U ARKADAH.

LIBRARY

- RAFAEL SANTI, kopija od KARLA MARATTE
1. (1625—1713).

Parnas, izvornik u Vatikanu u Rafaelovih stanzah.

Maratta, rođen u Camerinu, učenik Andrije Sacchia (1600—1661), Inocencijem XI. (1676—90) postavljen za nadzornika vatikanskih dvorana, izučio Rafaelova djela, te papom Klementom XI. (1700—21) bješe mu povjeren, da izpravi oštećene Rafaelove slike na liepu u Vatikanu i Farnesini; jedan od najplodnijih slikara svoje dobe.

Na visu Helikona, odkle Hipokrena romoni, izpod vitkih lovorika sjedi Apolo gusle gudeći; uz njega dvie muse, s trubljom Klio i s lirom Erato, a za ovom četiri stojeće jim družice, od kojih Thalia drži krabulju. Na drugoj strani, Apolu s desna, opet tri muse, od kojih jedna Melpomene. Oko musa nižu se skupine pjesnika: na desno sliepi Homer u pjesničkom zanosu, uz njega Vergilij na lievo a Dante na desno; mladić sprema se bilježiti piev slavnoga grčkoga pjesnika. U dolnjoj skupini na desno grčka pjesnikinja Sapho s lirom i omotkom gledajući na četiri ovjenčana pjesnika, medju kojima razpoznaju se Petrarka i Boccacio; na lievo sjedeći Pindar zametnuv razgovor s Horacijem. Proslava humanističke dobe.

- RAFAEL SANTI, kopija od KARLA MARATTE
2. (1625—1713).

Papa Lav I. veliki i Atila, izvornik u Vatikanu u Rafaelovih stanzah.

Na jednoj strani papa Lav I. u sjajnoj odjeći s tiarom na glavi jašeći na bielcu u pratnji dviju

stožernika i malene čete ide u susret Atili (452), koji na drugoj strani hrli prama Rimu sa svojom vojskom, konjanici i pješaci, suličari, trubljači i stjegonošami, među kojima iztiče se konjanik s uskim ljuskastim oklopom. Sva se vojska prikazuje u ratnom zanosu, samo dva konjanika sa sulicama, koji sprieda jašu, stoje upanjena opaziv papu i njegove pratioce. Atila sjedeći na mirnom konju primjeti prikazu u zraku, naime apostole crkve zaštitnike sv. Petra i Pavla, kako ga mačem u ruci opominju na uzmak. Od užasa osupnjen gleda prikazu i okrenu se mahnuv rukama na povratak. U zadku vide se iza papine čete ruševine Rima a iza hunske vojske garište. Rim i Italija spašeni. Proslava papinstva.

VOJVODKINJA CASTIGLIONE, pod umjetničkim

3. imenom „MARCELLO“.

„Ecce homo“, izvorni kip iz kararskoga mramora.

Isus trnovom krunom ovienčan, boli shrvan, sjeća se čovječanstva.

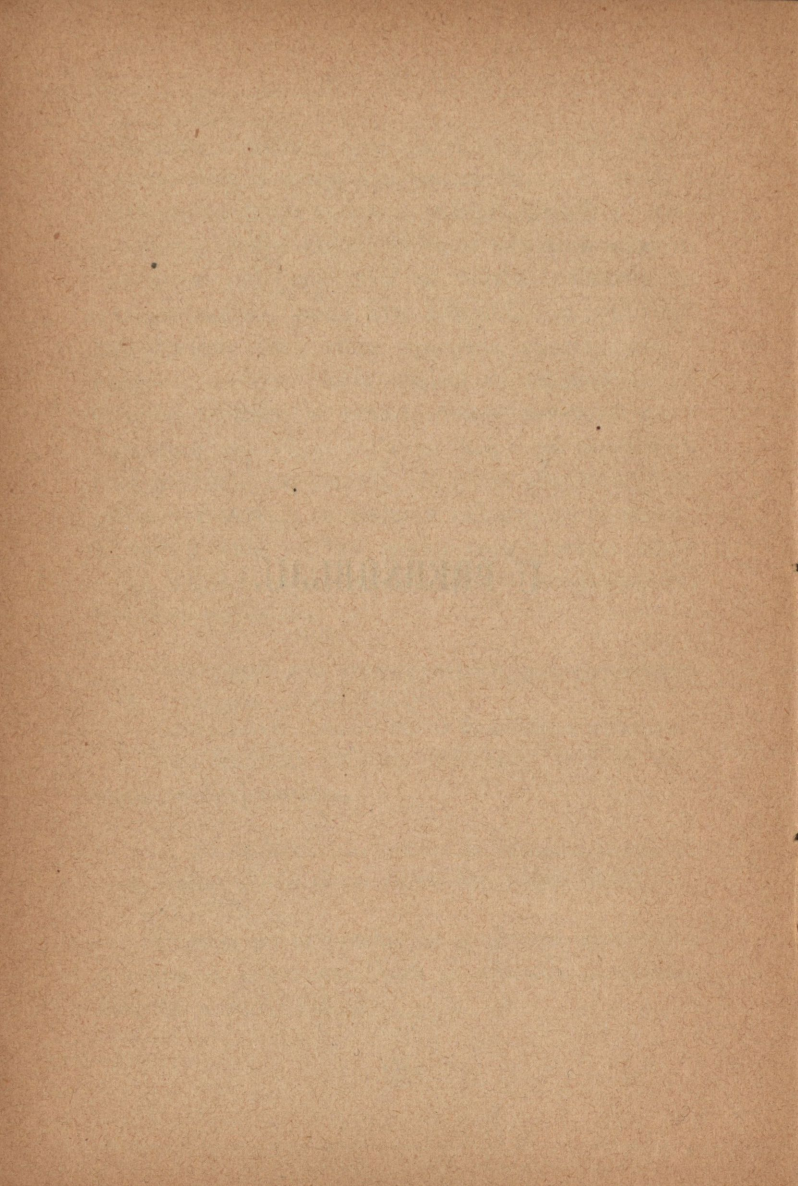
J. PLANČIĆ, kipar rodом iz Hvara u Dalmaciji.

4. *Julijo Clovio, slavni sitnoslikar, rodом Hrvat*
(† 1578).

Poprsje po izvorniku na grobnom spomeniku u Rimu u crkvi sv. Petra in vinculis. Prikazuje Klovija u starijoj dobi.

U PREDSOBLJU.

U predsoblju smješteno je nekoliko umjetnina plastike i slikarske tehnike.

a) Pod br. 1 i 4 prikazuju se umotvori iz pečene gline (terracotte). Jur u starom veku, kod Grka, Etruska, Rimljana bijaše poznata umjeća izraditi iz pečene gline plastičke umotvorine, a osobito kipove na propup (relief). Oveće radnje iz pečene gline izradjene su u Italiji iza XV. veka. Njeke od njih nisu bojadisane, kano što krasan relief od Amadea (XV. v.) u Certosi u Paviji, izvrstne plastične radnje A. Beggarellia (1498—1565) iz Modene itd.; druge pako jesu bojadisane, kano što mnoga poprsja, te radnje Modenca G. Mazzonia-Modanina († 1519) itd. Prvi, koji jena većih vajarijah upotrebio caklinu (glazuru) i boje u emailu, bijaše Luca della Robbia (1400—1482) uz Lorenza Ghibertia (1378—1455) i Donatella (1386—1466) najveći vajar XV. stoljeća. Obično je polievao kipove bielom kositrastom caklinom i zadj bojadisao modrasto, kadšto i žutkasto, ljubičasto i zelenkasto, osobito gdje je htjeo oživiti dražestne vience od cvieća i voća, kojimi je rado svoja djela riesio. Ovu su umjeću još usavršili Lukini sljedbenici sinovac mu Andrija i ovoga sinovi Jerko, Luka, Ambroz i Ivan. Sva se ova svojstva Robijine radnje iztiču takodjer na našoj umotvorini. Osobito rado izradjivao je madone s djetetom, obkoljene angjeli i svetci, kojih su pune crkve toskanske i muzej Bargello u Firenzi. U taj red ide i naša skupina od terracotte. Ovamo spada na dalje slika na ploči od ocaklene pečene gline pod br. 4.

b) Starije kiparstvo prikazuje nam se pod br. 2 i 3.

c) Pod br. 5 i 6 imade se primjer stare plastike na slonovoj kosti. Jur Grci i Rimljani izvodili su umotvorine na slonovoj kosti s pozlatom (χρυσος).

λεφάντινα). Sačuvalo se iz kasnije rimske dobe više slonovih ploča s rezbarijama, diptycha, koje na nutarnjoj strani navoštene služiše za dragociene pisanice. U istočno-rimskoj carevini ostala je u običaju poraba slonove kosti za reliefe, posude, malene vajarije (reliefi na biskupskoj stolici u Raveni iz 546—52 god.). Rezbarija na slonovoj kosti bješe toli na iztoku, koli na zapadu veoma obljubljen a sve do konca XI. vieka, kano što potvrđuju mnogobrojna tryptiha (maleni kućni žrtvenici), korice od rukopisa (diptycha), crkveno posudje, čaše, ormarići, koji su ostanci rezbarije tim dragocieniji, čim manje imade velikih kiparskih radnja iz one dobe. Umotvorine od kosti pridržaše pred drugimi, iz dragocienoga materijala (zlata, srebra) tu priednost što su ostale u svojem prvobitnom obliku, jer se nisu mogle preobraziti. Takove veoma zanimive umotvorine vidimo u naših diptisih, nekada korica h kojega kodeksa, iz slonove kosti.

d) Pod br. 7 vidimo primjerak umjetne toreutike. Pruživost zlata, srebra, mjedi i željeza dala je već u davnini rukotvorcem povod, da iz zlata i srebra manje, iz mjedi i željeza veće umotvorine izbiju čekićem. Ovu su umjeću usavršili zlatari izbijajući s traga na ploči od kovine orudjem reliefe na suprotnoj površini njezinoj. U srednjem vieku čakanovina (bossellage, Treibearbeit) rabila se ne samo za sitne (u bakru u Limoges-u XIII. v.) nego i za veće umjetnine (reliefi na vratnicah crkve sv. Zena u Veroni XI. v.). U toj su se umjeći proslavili u Italiji Ambrogio Foppa Casadorso koncem XV. i Benvenuto Cellini (1500—72) prve polovine XVI. stoljeća.

e) Pod br. 8—10 prikazuje se nova vrst slikarske tehnike, vezivo na ime i tkaostvo. Imenito br. 8 i 9 prikazuju velike za stiene sagove, tal.

arrazzi, franc. gobelins. U srednjem vieku rado se kitile stiene crkava i dvorana kod svake svečane prigode sagovi sa uvezenimi slikami. Od XI. vieka mnogo su se samostani bavili tkanjem i vezenjem takovih sagova, iz medju kojih danas slovi radnja onoga stoljeća sag od Bayeauxa (dugačak 70 met. a širok 50 cm.) s izvezenim u slikah prizorom osvojitbe Engleske po Vilimu osvajaču. U XIV. i XVI. vieku bijahu na glasu sagovi radjeni u Flandriji, a osobito se odlikovahu oni radjeni u gradu Arrasu, od koga, jer se je odanle najviše ta umjeća u Italiju razširila, dobili su sagovi ime u tal. jeziku. U Francezkoj podiže kralj Franjo I. (1515—47) u Fontainbleau-u tvornicu sagova, na dalje podupiraše tu granu Hinko IV. (1589—1610), a u velike razvi ju Ljudevit XIV. osnovavši tvornicu na zemljištu „les Gobelins“, od kojega i franc. ime tim umotvorinam. Najveći umjetnici priredjivali bi nacрте za sagove; tako je slavni Rafael sa svojimi učenici po naručbini pape Lava X. priredio deset kartona za sagove, namienjene sikstinskoj kapeli. Jednako je star običaj iglom slike izvesti na odielu, osobito crkvenom. Iz Carigrada, gdje je ta umjeća cvala već u IV. vieku, razprostire se po Italiji. Iza XI. vieka usavrši se primjerom Arapa, a osobito iza prieporoda slikarstva u XIV. vieku. Vezivo XI. vieka pokazuje kazula kr ljice Gizele (1031 god.), sada ugarski krunitbeni plašt; XII. v. njemački krunitbeni plašt (1163) i carska dalmatika u Rimu. Vezenjem bavile su se ponajviše ženskinje. Od kada se je ta umeća počela dieliti od slikarstva, te ga pače gledala nadomjestiti; a osobito odkako je u XVI. vieku umjetno tkalačtvo flandrijsko mah preotimalo, stade i ona padati.

LUCA DELLA ROBBIA (1400—1482).

1. *Porodjenje Isusa. Izvornik na propup (relief) iz ocaklene pečene gline.*

Obljubljeni predmet umjetnika, na ime bogorodica s djetetom uz angjele i svetce, izradjen posvema u njegovu običnom slogu (v. str. 7).

- 2.
3. *ANGJELA dva u kamenu.*

Biti će iz XVI. vieka, a nekada djelovi žrtvenika.

4. *ZARUKE SV. KATARINE.*

Pripisuje se Danielu Ricciarelli-u (1509—1566) od rodnoga mjesta Voltera prozvanu Daniele da Voltera, slikaru i vajar, učeniku G. A. Bazzia (il Sodoma) i B. Peruzzia (1481—1536) najznatnijemu sljedniku Michelangela. Običavao je kadšto svoje umotvorine prikazati u glini prije nego li jih je kistom prenio na dasku.

Izmedju stupova bogorodica držeći Isusa na krilu, koji podaje sv. Katarini prsten, iza bogorodice sv. Jerolim s lavom, možebit štitnik naručitelja umjetnina.

DIPTIH: SPASITELJ I BOGORODICA.

5. *Rezbarija na slonovoj kosti bizantinskoga sloga IX.—X. vieka, korice od knjige (v. str. 7—8).*

Desna ploča: Isus pod lukom, bogato urešenim akantovim lišćem, odjenut dugačkom halji-

nom i zaogrnut plaštem, stoji desnom nogom na lavu a lievom na zmaju, prilike svladana poganstva, u lievoj ruci drži knjigu a desnom blagoslivlje. S desna silazi zmija, s lieva zvier nalik lisici. U nadlučju stabalca smokve.

Lieva ploča: Bogorodica s Isusom, sjedeći na priestolju pod lukom, bogato nakićenim lovorovim lišćem, odjenuta u dugačke haljine i plaštem ogrnuta kaže desnom rukom na Isusa sjedećega joj na krilu a u lievoj držećega knjigu, koju desnicom blagoslivlje. Glava joj pokrivena poculicom a prieko nje koprenom.

DIPTIH: BOGORODICA I SPASITELJ.

6. *Rezbarija na slonovoj kosti, vjerovatno iz konca XIII. veka (korice od knjige).*

Desna ploča: U dvostrukom okviru, kojega je nutarnji dio uresen javorovim a spoljašnji akan-
tovim lišćem, stoji u gornjoj poli bogorodica, u
dolnjoj pako starac (valjada bog otac) duge kose
i brade u dugoj haljini, držeći veliku kruglju.
Bogorodica, odjevena dugačkom haljinom, s kru-
nom na glavi a pod njom koprenom, drži u desnoj
ruci kruglju a u lievoj diete Isusa.

Lieva ploča: Razdieljena u dvie nejednake
pole, kojih je gornja zaokvirena kitami akantova
lišća, a u njoj pod srednjim lukom spasitelj na
priestolju, po strani dva svetca a nad njimi dva
angjela; u dolnjoj pako poli u glatkom okviru

spasitelj na križu, s desna majka mu, s lijeva učenik Ivan.

Ove rezbarije veoma su znamenite obzirom na dobu i umjetnost.

7. PORODJENJE ISUSA.

Čakanovina (bosselage) u mjedi (v. str. 8).

Isus u kolievci, uz njega s jedne strane bogorodica i sv. Josip, s ruge angjeli, pastiri, narod, klanjajući se djetecu; u nebeskih visinah nad štalicom angjeli navieštujući porod spasitelja.

8. DVA VELIKA SAGA. ZA STIENE (arrazzi, gobelins).

Radnja iz dobe klasičke renaissance (v. str. 8—9). Slike prikazuju: vojnički logor (8) i prizor jedne bitke (9).

MISNO ODIELO: casule, stole, manipuli sa slikami

10. i nakiti iglom vezenimi.

Veziva XIV—XVI. vieka (v. str. 9).

Postava je na nekih kazulah obnovljena, nu veziva jesu starinska i prvobitna. Slike su izvezene u nakršću. Najstarija je prva (pod A); slike su u giottovom slogu XIV. vieka. Sprieda tri glavna i tri pobočna odielka, odtraga oblik krsta, kojega je srednji pojas razdieljen u četiri glavna i četiri pobočna odielka. Slike iz života sv. bogorodice. Na kazuli pod B., koja ne ima prednje polovice, a koja će biti iz XV. vieka, slike pri-

kazuju u krstu a sredinom: bogorodicu, apostole sv. Petra i Pavla, svi pod kubom; po strani dva svetca. Na kazuli pod C. na priednjoj poli slike sv. Andrije i Pavla; na stražnjoj slike bogorodice, apostola sv. Petra i Pavla, spasitelja, sv. Tome i još druga dva svetca. Na kazuli pod D. sprieda spasitelj na križu, kojega drvo grli sv. Mandaljena, odtraga u sredini sv. Petar i Pavao sa dva još sveca, popriečno angjeo i bogorodica, sve u giotovu slogu. A tako su izvezene i slikami, manje ili više bogato nakićene, takodjer ostale kazule.

IVAN DONEGANI, rodom iz Rieke.

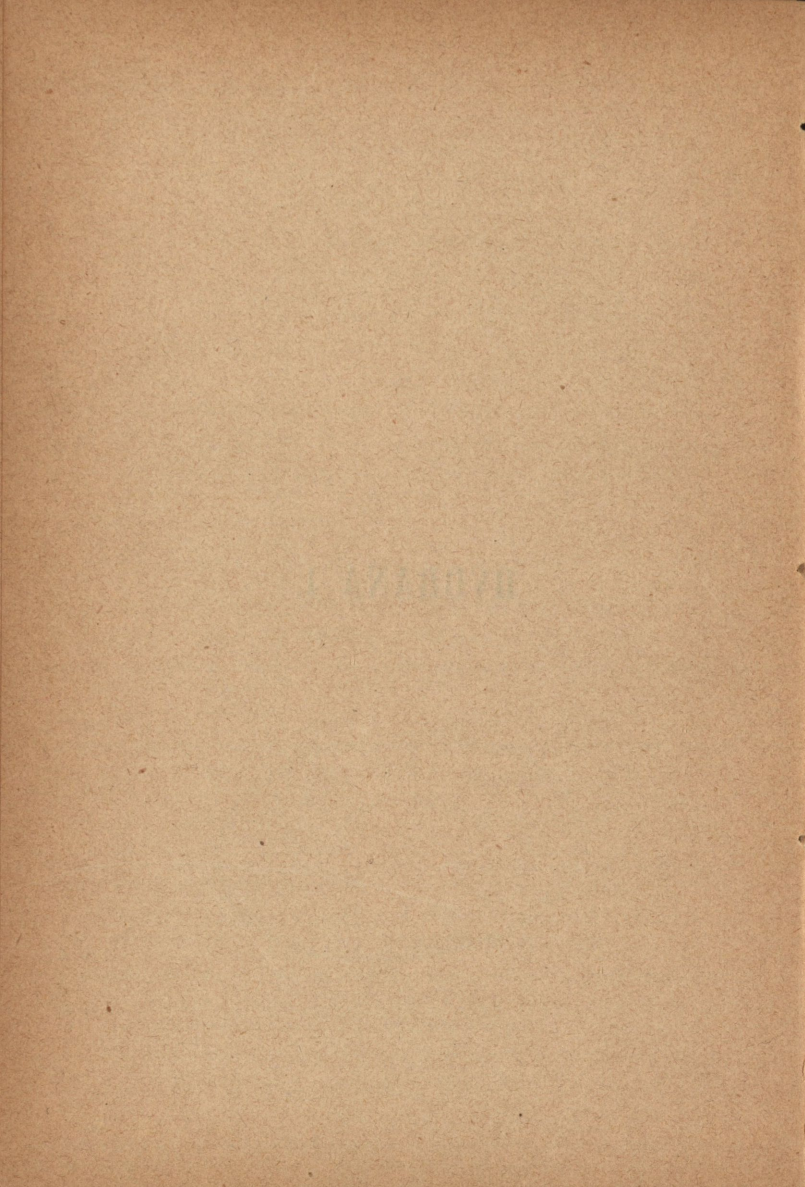
Lik biskupa J. J. Strosmajera (nad vratima).

Poprsje od kararskoga mramora, učinjen po Ivanu Doneganu, Hrvatu iz Rieke, koji je više kiparskih radnja za stolnu crkyu djakovačku izveo.

DYORANA I.

A. SREDOVJEČNO SLIKARSTVO.

a. Bizantinska umjetnost.

Od staroklasičke slikarije sačuvali su se samo ostanci na grčkih slikanih posudah, na slikanih stienah u Pompeju, Herkulanu, Rimu i na mozaicih. S propadanjem moći rimskoga carstva propadala je i umjetnost. Tu je sudbinu dielila na zapadu i starokršćanska plastika i slikarija, koje su se ostanci sačuvali u katakombah. Što su dalji dobom spomenici od vremena carstva rimskoga, tim jim je crtanje nesavršenije, starodavla se predaja opaža ipak na njih izražena. Nu dočim na zapadu umjetnost uslied poplave germanskih i turanskih naroda sve to više propada, u bizantinskoj carevini bar se tehnika sačuvala; crtanje slika je nepravilno, nu boje su svježije i vješto uporavljane. U doba cara Justiniana (527—565) umjetnost se bizantinska pače podigla tako visoko, da je u njekih umotvorinah dostigla onu klasičke dobe. S te visine padala je postupice, kada se carstvo zaplelo u neprekidne ratove proti prodirućim neprijateljem, te gubilo jednu pokrajinu za drugom; a smrtni udarac zadade umjetnosti dugotrajno kipoborstvo (726—842). Bizantinska umjetnost u glavnih se crtah opire o klasičkoj, nu polagano se pod uplivom izтока preobrazila te svoj poseban značajan oblik poprimila. Osnovna joj misao spoljašnji sjaj. Kano što je za gradju rado rabila najdragocienije tkanine, zlato, srebro, biserje i drago kamenje, tako je u slikah i mozaikah mjesto dotadanje većinom modraste rabila zlatnu podlogu. Uz velike slike na stienah i mozaikah izvodila je i sitnih u knjigah od kože, i na pločah od slonove kosti (rezbarije). Nu na slikah ne nalazi se izražen individualizam umjetnika, već njeki konvencionalan, stereotipnim postali oblik, uz jednu te istu skoro nepromjenljivu misao. Poslije kipo-

borske dobe zanimala se ponajviše prizori iz žića kršćanskih mučenika, smjerajućimi na uzdrmanje čuvstva. Iztrošivši ostanke stare umjetnosti a nesposobna za slobodan razvoj iz sama sebe upade u ukočenost.

Bizantinska je umjetnost ipak imala neizmjeran upliv na suvremeni kršćanski svijet, a osobito na Italiju, koja je s iztočnom carevinom stajala dugo i u tiesnoj državnjoj svezi. Slike od mozaika u rimskih i ravenkih crkvah V. i VI. vieka, za tim sitnolici u rukopisih, rezbarije na pločah slonove kosti sastavljene su u bizantinskom slogu. Pače kada se je u Italiji slikarstvo poslije razsula sliedećih viekova stalo u XI. vieku pridizati, ostalo je kod svih znamenitijih radnja sliediti stope bizantinskih umotvorina, kano što svjedoče slike od mozaika iz XI—XV. vieka u Mlecih u crkvi sv. Marka, u Rimu u sv. Mariji onkraj Tibera, u Palermu u dvorskoj kapeli itd. Od Bizantinaca naučiše talijanski slikari XI. stoljeća, takodjer tehniku slikarstva.

Da je i Hrvatska, osobito njezin primorski dio, Dalmacija, stajala takodjer pod uplivom bizantinske umjetnosti, dokazuju njekeji gradjevni i rezbarski ostanci u Rabu, Kninu, Zadru, Trogira i Spljetu. U našoj galeriji prikazuje bizantinski slog navedena u predsoblju rezbarija (v. str. 10 br. 5), za tim prem pozdnije slike u I. dvorani pod br. 1 i 2.

1. ILUSTRACIJA PSALMA 148. izvorna slika u bizantinskom slogu na daski od slikara Slovjena.

Nad slikom nadpis: **СѢКАКОЕ ДЫХАНІЕ ДА ХВАЛИТЪ ГОСПОДА . ХВАЛИТЕ ГОСПОДА СЪ НЕБЕСѢЪ, ХВАЛИТЕ ЕГО ВЪ КИШИИХЪ.** Uz pojedine redke psalma odgovarajuće im sličice. Sriedinu zauzima na vrhu spasiatelj sjedeći na prijestolju, izpod njega zemlja t. j. gore sa zvieradi i životinjom a niže podzemna dubljina. Sa svake strane skupine božjih ugodnika slavećih svevišnjega, počam od bogorodice u g rnjoj desnoj skupini, a uz svaku rieči iz psalma. Proslava boga od svih njegovih stvorova. Sličice dosta dražestne.

2. BOGORODICA S ISUSOM, izvorna slika u bizantinskom slogu.

Bogorodica i Isus u srebru osim lica, nadpis **MP ΘΞ** t. j. **Μήτηρ θεοῦ** (majka božja).

b. Prieporod slikarstva u Italiji (XIII i XIV v.).

Tek u drugoj polovini XIII. vieka stalo se slikarstvo oslobadjati spona bizantinske umjetnosti, i samostalno se razvijati. Taj preokret stajao je u tiesnoj svezi s nastalim prieporodom (renaissance) klasičke davnine u nauci i u životu, i s humanističkim pravcem t. j. sa smjerom, da se nutarnja i spoljašnja svojstva i sposobnosti čovjeka uzporedice savršeno razviju. Sielo toga preokreta bijaše Toskana a u njoj liepa Firenza. Potaknuli ga u znanosti Dante Alighieri (1261—1321) i Fr. Petrarka (1304—74) a u umjetnosti Giovanni Cimabue (1240—1302) i učenik mu Giotto di Bondone (1276—1336). Stadoše učiti umotvorine klasičke dobe i prirodu, kano vrelo i uzor umjetnosti. Nu kano što je Dante u znanosti gradjanin dviju svietova, stojeći jednom nogom u staroj a drugom u radjajućoj se novoj dobi, tako se ni Cimabue nije mogao u slikarstvu posvema otresti bizantinske predaje, pa još i u Giottovih umotvorinah nalazi se odsjev bizantinskoga sloga. Giotto bijaše slikar, kipar i graditelj, u svem velik umjetnik; sve tvorbe njegova velikoga uma nadahnute su novim pravcem, a njegova ogromna djelatnost po cijeloj Italiji (u Firenci, Assisi, Rimu, Napulju, Padovi) udari pečat umjetnosti ne samo njegova vremena nego i sljedeće dobe kroz cielo stoljeće; u svojih učenicih i sljedbenicih zasnova posebnu školu. U prvake ove škole ubrajaju se Gaddi Tadeo (1300—52) i sin mu Angelo, Andrea di Cione Orcagna (1329—89) i Spinello Aretino; a uz nje iztiču se Tommaso Giottino (1324—56), Pietro Cavallini (1340), Giovanni da Melano (1365), Francesco iz Volterre (1370), Pietro di Puccio (1389), Nicola di Pietro itd. Cimabue, Giotto i njegovi učenici izvodili su slike što na stieni što na daski. Giotto je ciele skupove slika izveo na liepu u Firenci (Bargello, s. Croce,

s. Maria nuovella), u Padovi (s. Maria dell' Arena), u Assisiu (s. Francesco), u Napulju (s. Maria incoronata). Na osobah njegovih slika izražena je njeka mehkoća kretanja, u pojedinostih čak do kićenosti provedena, a osobito u mekanih i dugačkih naborih odiela izražena. Glave osoba jesu tipične, skupine liepo na prostoru podijeljene i s okolišem u krasan sklad dovedene, a cielokupno prikazanje živahno. Na osobah, licu i kretanju, izražen osjećaj vjerno i prirodno. Uz to uveo je na pozornicu umjetnosti toliku množinu novih predmeta, toliku raznolikost radnje i položaja duševnoga života, da je i u tom sve predšastnike daleko nadkrilio.

Prem se danas umotvorine Giottove škole riedko i teško dobiti mogu, imade jih ipak nekolicino i naša galerija (I. dvorana br. 3—9); jedna pače od njih (br. 7) tako se tiesno prislanja na Giottove, da su ju poznavaoi ovomu samomu pripisati htjeli. Medju tim može se gledaoi sa slikarstvom Giotta donjekle upoznati i po liepom snimku pod br. 25.

Dok je slavni Giotto u Firenci krčio slikarstvu samostalne puteve, pomolio mu se nov život i u nedalekoj Sieni. Nespominjući starijih sienezkih slikara (Dietisalvi, Guiduccio, Guido) Cimabuin suvremenik Ducio, sin sienezkoga gradjanina Buoninsegne, bijaše (1285 do 1340) već za Giottovih mladjih godina slikarom na glasu. Nadaren vanrednimi sposobnostmi u prikazivanju i provedbi ostao je ipak vjeran tehnici svojih predšastnika. Ljepota njegovih fizionomija i istinitost njegovih motiva upravo iznenadjuju. Duciev učenik Šimun di Martino (1276—1344), suvremenik Fr. Petrarke, natjecao se s Giottom za prvenstvo. Šimun je pače koloritu veću pažnju posvetio, a živahnost Giottove kompozicije nadoknadio je mirnom pobožnošću, u kojoj prikazuje osobe. Giotto je epičan i dramatičan, Šimun liričan. Medju tim je Giottov duh unišao i u sienezke slikare,

našav među ovim sljedbenika u kompoziciji. U broj ovih spadaju osobito Ambrogio (1330—7) i Pietro Lorinzetti. Sienezka škola odlikuje se tehničkom provedbom, bogatimi na zlatnoj podlozi nakiti i uresi, dostojanstvenošću kretnja, prikazivanjem dražestnih lica, mekanih nabora na odjeći, i obradjivanjem osoba i predmeta vanrednom finoćom. Polovicom stoljeća cvao je Berna (oko 1356), najznamenitiji slikar sienezke škole one dobe; a zaključio je red umjetnika stare škole Taddeo di Bartolo (oko 1400).

I naša galerija imade nekoliko slika sienezke škole (pod br. 10, 11, 12 15, 22, 23), od kojih se jedna (br. 22) pače pohvaljen omu A. Lorinzettiju pripisuje. Na tih slikah može se primjetit karakteristika sienezke slikarije.

Početkom XV. stoljeća nastupi talijansko slikarstvo nov, skroz samostalan razvitak, smjerajući za tim, da prirodu vjerno shvati i prikaže, da temeljito oblik prouči, da podpunoma usavrši kolorit i perspektivu. Slikarstvo podje skroz realističnim pravcem. Jedan samo veliki slikar toga vremena ostade vjeran predaji i shvaćanju srednjega vieka, nu umije mu neprespodbivom nježnošću i ljepotom svoga čuvstva nadahnuti nov život. Taj veliki umjetnik je fra Giovanni Angelico (1387 † 1455) od rodnoga mjesta Fiesole prozvan. Ni jedan umjetnik nije znao, kano što on, u svojih tvorbah tako divno prikazati bogom nadahnutu nutarnjost kršćanskoga čuvstva, angjeosku čistoću i ljepotu duše. Naša se galerija ponosi jednom izvornom slikom fra Beata Angelica (pod br. 18), a dodana su joj četiri snimka (19—22) njezokjih umotvorina njegovih za veće razjasnjenje.

3. GIOTTOVA ŠKOLA, izvorna slika XIV. vieka.
Isus na križu, dio triptiha.

S lieva križu majka Isusova pala u nesviest, a plačuće žene tješe ju, sv. Magdalena bolju shrvana zagrlila razpelo; s desna stoji Ivan apostol gledajući u spasitelja.

4. GIOTTOVA ŠKOLA, izvorna slika XIV. vieka.
Krunitba bogorodice, dio triptiha.

Na prijestolju liepo gradjenom sjedi Isus i Marija, a oko njih poredani skupovi angjela i svetaca.

5. GIOTTOVA ŠKOLA, izvorna slika XIV. vieka (mo-
žebit izvorna slika Giottova).
Snimanje Isusa s križa, srednji dio triptiha.

Bogorodica grli si sina s izražajem velike boli i tuge u licu; prizor veoma dramatičan i za Giottov način veoma značajan. Odtraga angjea sa sviećnjakom u ruci. Slika veoma liepa i velikom finoćom izvedena.

6. NEPOZNATI UMJETNIK XIV—XV. vieka, izvorna slika talijanske škole.
Bogorodica s Isusom.

Izvorna slika nabavljena pod imenom umjetnika Gentila da Fabriano (1360—1435), učenika Alegretta Nuccia iz marke jakinske († 1384), koji je uz Giotta radio. Na Gentila djelovala je sienezka škola, imenito slikar Taddeo da Bartolo; u koloritu i u finoći sličan fra Angjeliku.

Na našoj slici drže nad bogorodicom dva angjela krunu.

- GIOTTOVA ŠKOLA, izvorna slika pod konac
7. XIV. vieka.

Propeće, odlomak veće slike.

Oko žalostne bogorodice skupiše se sv. Ivan i tugujuće žene, desno u kutu pokleknula sv. Magdalena cielujući križ.

8. SV. LUKA kako slika bogorodicu, izvorna slika talijanske škole.

Napried stoji pred slikarom bogorodica sa dva angjela, iza nje opet angjeo. Njeki drže, da je ova slika Lodovica Mazzolinia iz Ferrare (1481 do 1530), po tom bi bila mnogo mladja od ostalih na toj stieni.

- TALIJANSKA ŠKOLA, izvorna slika polovinom
9. XV. vieka.

Prikazanje Isusa.

Po predaji, koja se sačuvala kod bosanskih Franjevaca, koji su ovu sliku u samostanu u Sutisci čuvali, bio bi onaj velikaš, kojemu se Isus prikazuje, bosanski kralj Stjepan Tomaš (1444 do 1461), bivši Pataren, a iza toga katolik. Nu ako je slika starija, kako drugi sude na ime iz XIV. vieka, predaja nije osnovana. S traga za slikom priliepljeno je na koži kasnije „Родословне“ Petra J. Ohmučevića, pisano tobož 1482 godine sa slikom sv. Grgura pape i grbovi Bosne, Slavonije, Hrvatske, Dalmacije, Srbije, Primorja, Nemanića, Kosančića itd.

- SIENEZKA ŠKOLA, izvorna slika iz konca XIV.
10. vieka.

Sv. Franjo asiski.

Osim svetca sprieda crkva, odtraga samostan.

- SIENEZKA ŠKOLA, izvorna slika iz konca XIV.
11. vieka.

Bogorodica, sv. Augustin i sv. Ambroz.

Triptih, kućni oltar, u tri diela

- SIENEZKA ŠKOLA, izvorna slika iz konca XIV.
12. vieka.

Napastovanje sv. Antuna pustinjaka.

Po žiću sv. Antun rodnom Misirac, suvremenik cara Konstantina velikoga, za svoje usavršenje priedje u pustinju misirsku, okupi oko sebe učenike, nu bješe izložen silnomu napastovanju djavla.

Predmet često u umjetnosti obradjen.

- SIENEZKA ŠKOLA, izvorna slika iz konca XIV.
15. vieka.

Sv. Martin.

- U SLOGU SIENEZKE ŠKOLE, izvorna slika god.
16. 1464.

Bogorodica, sv. Franjo i sv. Bernardo.

Sa strane oko bogorodice dva angjela; godina je zabilježena sa A. D. MCCCCLXIII.

- AMBROGIO DI LORENZO ili LORENZETTI,
17. (1324—1345), sienezka škola.

Razpeće.

Mladji brat slikara Petra prikazuje se Ambrogio u svojih radnjah (u crkvi sv. Franje i u viećnici u Sieni,

u galeriji akademije umjetnosti u Firenci) narav pje-snička, puna živahnosti u izražaju.

Na našoj slici prikazuje se na desnoj strani križa tugujuća majka Isusova i sv. Katarina, na lijevoj strani sv. Ivan i sv. Martin; sv. Magdalena grli križ; angjeli kupe krv spasiteljevu u posude.

FRA GIOVANNI ANGELICO DA FIESOLE (1387
† 1455), izvorna slika.

18. *Stigmatizacija sv. Franje asiskoga i sv. Petar mu-
čenik*, izvorna slika.

Giovanni, prozvan Beato Angelico, rođen u Vicchui, provinciji Mugello u Toskani, ne daleko od rođenoga mjesta Giottova, stupi s bratom (1407) u dominikanski samostan u Fiesolu, kamo se poslije novicijata u Cortoni povрати, da god. 1436 predje u Firencu, gdje se i danas množina njegovih umotvorina vidi. Na poziv pape Nikole V. ukrasi u Vatikanu dvorsku kapelu prekrasnim slikami na liepu. Pohranjen u Rimu u crkvi sv. Marije sopra Minerva (v. str. 22).

Naša slika prikazuje dva različita prizora: na jednoj poli kako su sv. Franji asiskomu u samoći utisnute spasiteljem rane njegove, na drugoj dominikanac sv. Petar vraćajući se iz Coma u Milan na putu napadnut od krivovjerca iz zasjede usmrćen piše rieči: „credo in unum deum“. Sli-čica je pravi biser naše galerije.

FRA GIOVANNI ANGELICO DA FIESOLE (beato Angelico).

19. *Preobraženje Isusa*, suimak po izvorniku u museju sv. Marka u Firenci,, izdan po Aroundel society u Londonu.

Angelico je u samostanu sv. Marka (sada muzeju) duže živio i u njem, na hodnicih, u sbornoj dvorani, u stanicah mnoge divne slike na liepu izveo.

Preobraženje Isusa je po ovom snimku kopirano u župnoj crkvi sv. Marka u Zagrebu u svetištu desno velikomu žrtveniku.

FRA GIOVANNI ANGELICO DA FIESOLE.

20. *Razpeće*, snimak izdan po Aroundel society po izvornoj slici u muzeju sv. Marka u Firenci.

Nalazi se u sbornoj dvorani, prikazuje Isusa na križu s oba razbojnika, a niže mnogo učestnika u naravnoj veličini.

FRA G. ANGELICO DA FIESOLE.

21. *Isus kano vrtljar*, snimak, izdala Aroundel-society po izvornoj slici u muzeju sv. Marka u Firenci.

FRA G. ANGELICO DA FIESOLE.

22. *Uzkrsnuće Isusa*, snimak, izdala Aroundel society po izvorniku u muzeju sv. Marka u Firenci.

I ova je slika kopirana u crkvi sv. Marka u Zagrebu u svetištu lievo velikomu žrtveniku.

GIOTTOVA ŠKOLA, XIV. vieka.*)

23. *Madona sa dva svetca i donatorom*, snimak izvorne slike prije u crkvi sv. Marka u Zagrebu.

Izvorna slika na stupu u crkvi sv. Marka, otkrivena prigodom restauracije, propade nemarom i neopreznošću, po sreći spomen joj osta u tom snimku.

*) Slike br. 23, 24, 25, 26 i 27 smještene su na stieni.

A. LORINZETTI, sieneska škola.

24. *Položenje Isusa u grob*, snimak, izdala Aroundel society, po izvornoj slici u gornjem dielu crkve sv. Franje u Asisiu.

GIOTTO DI BONDONE (1276—1336).

25. *Propovjed sv. Franje A. pred papom Honorijem III.*, snimak, izdala Aroundel society, po izvornoj slici u gornjem dielu asiske crkve.

LOMBARDIJSKA ŠKOLA.

26. *Spomenik obitelji Cavalli sa freschi*, snimak, izdala Aroundel society, po izvorniku u Veroni u crkvi sv. Anastazije.

Nalazi se u kapeli gospinoj od god. 1390 sa slikom na stieni one dobe: Madonna i donatori.

B. SLIKARSTVO NOVE DOBE.

a. Talijansko slikarstvo XV. stoljeća.

Kano što u predjašnjem razdoblju pod vodstvom Giotta, tako i sada stoji toskanska umjetnička škola na čelu novoga pokreta, te se odlikuje i bogatstvom i trajnom kripkošću umjetničkoga tvorstva. Izvajanjem velikih slika na liepu pospieši razvoj slobodnoga monumentalnoga sloga. Zaronivši u neposredno proučanje i shvaćanje prirode i svakdašnjega života odriže se od smetajućih ju vezova prošlosti. I u prikazivanju prizora iz kršćanske poviesti drži se prirodne narovitosti; s toga i svete osobe stavlja u bogatu naravom okolicu, daje jim zadak arhitektonički ukrašen; odieva jih često u sjajno ruho svoga vremena. Tim trpi doduše vjerska sadržina slika, ali predmete i prizore prenosi u zbiljski život.

Tim je pravcem već Masolino di Panicale (1378 do 1415) krenuo bio; nu dosljedno ga provede Masaccio (1401—28). Što je bio Giotto za prieporod umjetnosti, to je Massaccio za nov smjer njezin, zaodievajući idealni predmet slike naravnim oblikom (affreschi u s. Maria de Carmine u Firenci); uz podpunu slobodu i smjelost u obliku, veličajna dramatičnost. Ova su svojstva zanieli suvremenike i potakla na nasliedovanje. Jedan od prvih bijaše fra Filippo Lippi (1412—69), kojega se slike odlikuju blagom dražesti i skladnim bistrim koloritom i njegov sin Filippino (1460—1505), a pravi duševni baštinik Massaciev smatra se Domenico Corradi, prozvan Ghirlandajo (1451—95). Uz ove iztiču se Fiesolov učenik Benozzo Gozzoli (1400—78), svojimi naivnimi i veselimi slikami na stieni (camposanto u Pisi), Sandro Boticelli (1437—1515) i Francesco di Pesello (Pesellino, 1426—1457), oba učenika Filipova, za tim Boticelliev učenik Cosimo Ros-

selli (1441—1521), nadalje Paolo Ucello (1392 do 1472), Antonio Pollajuolo (1425—98), te Andrea Verocchio (1432—88), oba ujedno kipari. Dočim je Massaccio slikanje po modelu smatrao izlazištem za umjetnika, učili su perspektivu Piero degli Franceschi (1398—1484) i Melozzo da Forli (1472), a strogi Andrea del Verocchio odgoji tri glasovita umjetnika Lionarda da Vinci (1452—1519), Pietra Vanuccia Perugina (1446—1524) i Lorenza da Credi (1443—1531). Naputak Piera degli Franceschi umi uporaviti izvrstno učenik mu Luca Signorelli iz Carbone (1438—1521), nadkriljujući sve suvremenike u strastvenom prikazivanju čuvstvo potresujućih prizora. U tom je Signorelli put prokrčio glasovitomu učeniku Dominika Ghirlandaja slavnomu Michelangelu Buonarrotiu (1474—1563).

U našoj galeriji imade nekoliko vrstnih zastupnika toskanske ili florentinske škole XV. vieka, imenito od gore spomenutih: Lippi Filippo (br. 27, 28, 31 i 32), i sin mu Filipino (br. 38), za tim Domenico Ghirlandajo (br. 35), Sandro Boticelli (br. 34), Cosimo Roselli (br. 36), Lorenzo da Credi (br. 39 i 41), Benozzo Gozoli (br. 40) i Ucello Pallaiolo (42); a osim ovih imade i drugih slikara ove škole, kojih imena nisu privezana na umotvorine (br. 30, 35).

Uz florentinsku, koja je svim prednjačila, razvile su se u XV. vjeku u ostaloj takodjer Italiji slikarske škole s realističkim pravcem, manje ili više izrazitim. Po tom pravcu bile su škole gornje Italije florentinskoj najbliže, medju kojima se iztakla padovanska. Osnovao ju Francesco Squarcione (1394—1474), koji putujući po Italiji i Grčkoj sakupi množinu drevnih umotvorina, a prvakom joj bješe njegov učenik Andrea Mantegna (1430—1506), koji je svojim slikami (crkva

Eremitana u Padovi, vojvodski dvor u Mantovi, sv. Zeno u Veroni) i mjedorezi odlučno na suvremenike (Dürrera) uplivao. Drugi Squarcionovi učenici, kano Gregorio Schiavone (1450—1511) Hrvat iz Dalmacije*), Girolamo da Treviso itd. nisu dostigli Mantegne.

Padovanska škola utjecala je i na slikare u Ferrari, medju kojima odlikuju se Lodovico Mazzolini (1481 do 1531), i na lombardesku (milanesku), koje je prvakom bio Vincenzo Foppa († 1492), a zastupnikom Boccaccio Boccaccino (1490—1518), pa još više na mletačku, koju je osnovao Giovanni Bellini (1426 do 1516), a koje je ponos njegov darovit učenik Istrijan Victor Carpaccio (1450—1522). Nu pošto će se o toj školi govoriti kod IV. dvorane, nećemo ovdje duljiti. U sredini izmedju Bellinija i Mantegne stoje zastupnik veroneske škole Bartolomeo Montagna (1489—1522) i Vittore Pisanello († 1451), suradnik Gentila da Fabriano. Pored ovoga pretežno realističnoga smjera u slikarstvu uzčuva se u tihim dolinah gornjega Tibera, u Umbriji, samostalan umjetnički, težeći više da nutarnje čuvstvo nego li spoljašnje prilike života izrazi. Osnovač toga smjera i umbrijske škole, koje sielo bi Perugia, jest Nicolò di Liberatore (1458 do 1492; a što on započe, to usavrši Pietro Vanucci della Pieve, ili P. Perugino (1446—1524) prvak umbrijske škole XV. vieka. Na slikah njegovih iztiče se, kano jedva u kojega slikara,* duboki vjerski zanos, pobožnost, požrtvovnost, odanost bogu (Perugia, Firenza, Rim). Uz Perugina stekoše glas, kano stupovi umbrijske škole, učenik mu Bernardino di Betto inače Pinturichio (1454—1513), učenik mu Giovanni lo Spagna (oko 1524), Giovanni Santi (1443—1508), Rafaelov otac, onda Marco Palmezzano iz Forlia (1490—1530),

*) V. Kukuljević: Slovník jugoslav. umjetnika str. 401.

a osobito Peruginu ravan Francesco Francia (1450 do 1517). Fr. Francia u mnogom je sličan Peruginu, samo u njega je čuvstvenost umjerenija a za to izražaj otvoreniji i slobodniji. Oko njega sakupilo se u Bolonji više darovitih učenika, među kojima je najodličniji Lorenzo Costa († 1530), s kojima je zasnovao bolonjsku slikarsku školu. I sienezka škola, koja je prema polovini XV. vieka nisko pala bila, pomladila se pod uticajem umbrijske škole. Za nju stekao si velikih zasluga Gianantonio Razzi inače Sodoma (1479 do 1554).

Pojedini od ovih čuvenih umjetnika prelaze svojim djelovanjem već u slijedeće stoljeće, u kojem je talijansko slikarstvo dostiglo vrhunac.

Naša galerija može se podićiti priličnim brojem umjetnina pomenutih talijanskih škola XV. stoljeća. Jedna se slika pripisuje prvaku padovanske škole A. Mantegni (dv. II. br. 27); od veroneskih slikara zastupan je B. Montagna (br. 11) i V. Pisanello (dv. II. br. 18), od ferarskih L. Mazzolino (dvor. II., 37, 40, 48) od lombardijskih Boccaccio Boccacini (II., 22), od umbrijske škole lo Spagna (II., br. 2), M. Palmezano (br. 3), B. Pinturichio (br. 6, 8, 9, 10, 12), od bolonjezke sam prvak joj Fr. Francia (br. 13, 20) i učenik mu L. Costa (br. 14).

27. FRA FILIPPO LIPPI (1412—1469), škola florentinska.

Madona i Isus, izvorna slika.

Fra F. Lipi, rođen u Firenci, bijaše član reda karmelitskoga, a u umjetnosti sljedbenik Massaccia (1401—1428), njegove radnje odlikuju se blagom dražesti i skladnim jasnim koloritom (glavne u Pratu i Spoletu). V. str. 29.

Bogorodica klanja se božanskomu sinu svojemu, kojega jedan anđel drži, drugi pako moli se njegovoj majci.

28. FRA FILIPPO LIPPI (1412—1469) škola florentinska (v. br. 27).

Zaruke sv. Katarine, izvorna slika.

Predmet u slikarstvu obljubljen. Isus zaručuje si Katarinu prstenovanjem.

29. BALDOVINETTI ALESSIO (1427—1499), škola florentinska.

Bogorodica s Isusom na krilu, izvorna slika.

Slika pripisuje se spomenutomu florentinskomu slikaru; svakako je od umjetnika ove škole XV. vieka.

30. FLORENTINSKA ŠKOLA XV. VIEKA, umjetnik nepoznat.

Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Uz bogorodicu s Isusom još sv. Katarina i lik donatora, t. j. naručitelja i darovatelja slike. Odtraga alegorija prolaznosti s napisom u stihovih: „O extrema miseria humana sorte, quante vane fatighe in terra spendi; per far qualche bel fructo, tu fai una morte“.

31. FRA FILIPPO LIPPI (1412 † 1469) škola florentinska (v. br. 27, 28).

Bogorodica s Isusom na krilu, izvorna slika.

32. FRA FILIPPO LIPPI (1412 † 1469), škola florentinska (v. br. 27, 28 i 31).

Bogorodica sa sv. Kuzmom i Damjanom, izvorna slika.

33. BIGORDI DOMENICO (prozvan il GHIRLANDAIO) (1451—1495), škola florentinska.

Porodjenje Isusa, izvorna slika.

Ghirlandaio, rođen u Firenci, bijaše ujedno mozaičar, zlatar i slikar; kano zlatar radio je vience (ghirlande) za ures glava florentinskih djevojaka, odavle mu i pridjevak. Kano slikar bijaše najveći umjetnik (radnje u Firenci i Rimu) one dobe i nasljednik velikoga Masaccia (v. str. 29).

Diete Isus drži u desnoj „Ecce“, pred njim sv. Ivan K. kleči, za njim dva angjela klečeća; pred Isusom majka njegova, s lijeve strane za Isusom njegov odhranitelj sv. Josip, vol i osal; za bogorodicom dvie osobe, po svoj prilici donatori; u daljini u oblacih angjel, dole okolica, grad i mudraci s devami. Slika prekrasna.

34. FILIPPI ALESANDRO inače SANDRO BOTTICELLI (1447 † 1515), škola florentinska.

Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Filippi, slikar i rezbar, bijase u slikarstvu učenik fra F. Lippia, na glasu svojimi slikami na daski (Firenca), i na stieni u sikstinskoj kapeli u Rimu. (V. str. 29).

Bogorodici držećoj djetešce Isusa po strani dva angjela; na okviru nadpis: „Ave Maria, gratia plena“.

FLORENTINSKA ŠKOLA XV. VIEKA, slikar nepoznat.

35.

Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Bogorodica pod zaštitom boga oca, na strani predteča sv. Ivan K.

ROSSELLI COSIMO (1438 † 1507), florentinska škola.

36.

Bogorodica s Isusom na krilu, izvorna slika.

Rosselli, rođen u Firenci, radio je pod vodstvom Sandra Botticellia u sikstinskoj kapeli u Rimu; glavno mu djelo velika slika na stieni u crkvi sv. Ambroggia u Firenci. (V. str. 29).

CAPPONI (prozvan del GARBO) RAFFAELINO (1466 † 1524) florentinska škola.

37.

Sveta obitelj, izvorna nu djelomice preslikana slika.

Raffaelino bijaše učenikom Filippina Lippia, te spada među umjetnike XV. i XVI. vieka. U starijih slikah sjeća na pravac Lorenza da Credi (v. br. 39), nu još se veći upliv njegova učitelja Lippia i Ghirlandaia na djelih mu opaža. Kasnje prista uz smjer Michelangela i Rafaela. (V. str. 46).

Sv. Ivan K. drži češljugu u ruci.

LIPPI FILIPPINO (1460 † 1505), škola florentinska.

38.

Sveta obitelj, izvorna slika.

Bijaše sin fra Filipa i učenik Sandra Botticellia, kojega je sliedio osobito u slikanju tjelesnih oblika i odjeće; radnje nisu mu sve jednake vrijednosti. (v. str. 29).

Uz bogorodicu sv. Josip i sv. Mandaljena.

- CREDI LORENZO (di Andrea d' Oderigo, 1459
39. † 1537), škola Leonarda da Vinci.

Porod Isusov, izvorna slika. (V. str. 45).

Fiorentinac ujedno s Leonardom da Vinci (1452—1519) učenik Andrije Verrochia (1435 † 1488), slijedio je više svoga slavnoga suučenika nego li glasovitoga takodjer učitelja; slikao je ponajviše madonu i sv. obitelj, a i Leonardove slike kopirao.

- BENOZZO GOZZOLI (1420—1478), florentinska
40. škola.

Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Benozzo učenik fra Angelika da Fiesole, kojega je slijedio u svjetlih bojah, inače u pravcu od njega različit. Rado je u zadku slikao seoske priedjele.

- CREDI LORENZO (1459 † 1537), florentinska škola
41. (v. br. 39).

Bogorodica s Isusom na krilu, izvorna slika.

- UCELLO PAOLO (1392—1472), škola florentinska.
42. *Bogorodica s Isusom*, držećim pticu, izvorna slika.

Pavlo Ucello spada s Masolinom da Panicale (1378 do 1415) među one starije florentinske slikare, koji predstavljaju prielaz iz starijega k novijem načinu slikanja. (V. str. 30).

- CAPPONI (del GARBO) RAFFAELINO (1466
43. † 1524) v. br. 37.

Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Gospa sjedeć opasala desnom rukom djetešce, sjedeće joj na desnom koljenu na bielom jastuku, lievu ruku podmetnula djetetu pod tabane lieve noge; djetešce desnom rukom drži lievo rame majčino.

b. Staro germansko slikarstvo.

S ove strane alpa traje i poslie vladavine Karla velikoga starodavna predaja u umjetnosti; nu opaža se, da umjetnici motreći prirodu ulievaju nješto života u svojega kista ličnosti; lice i kretanje im nješto živahnije, ali crtanje tiela, ruku i nogu ostaje nespretno. Iz XII. stoljeća imade slika, koje svjedoče bolje poznavanje oblika, a u onih iz XIII. stoljeća pojavlja se pače razvijenije čuvstvo ljepote. U doba Giottovo ponješto se iztiče pražka slikarska škola (slike na stieni u pražkoj stolnoj crkvi i u dvoru tynskom) na dvoru Karla IV.; nu njezina djela nadkriljuje nürnbergška a još više koncem stoljeća kolonjska škola, koje je prvakom Meister Wilhelm (1340—1378) i Meister Stjepan Lochner († 1451). Medjutim ne Njemačka nego trgovačka bogata Flandrija imala je postati kolievkom slikarstva na germanskom sjeveru. Što su za Italiju bili Masaccio i Mantegna, to su za germanski sjever postali braća van Eyck, Hubert (1366—1426) i Ivan (1400 do 1441), osnovači flamanske škole, a kroz nju i za Njemačku. Sjeverno slikarstvo nije do duše u svojem dalnjem razvitku dostiglo visine talijanskoga, jer jednostranim razvitkom gotičkoga graditeljstva nije ni prilike dobilo izvoditi, kano što u Italiji, velikih slikarija na stieni, te bješe više ograničeno na slikarije na platnu i kvieru; pa umjetnost nije nalazila ni tolike podpore, a napokon pokret vjerski obrati pažnju drugamo.

Smjer van Eyckom osnovan i prikazan sliedili su učenici i sljedbenici nizozemski, od kojih slove Rogier van der Weyden (oko 1460) i Hans Memling (1460—95), jedan od najdarovitijih umjetnika one dobe (slike u Gdanskom, Brüggeu, Lübecku). Početkom XVI. vieka odlikuje se Luka Leyden (1494—1533) a još više prvak brabantskih umjetnika idealan Quintin

Messys ili Matsys (1450 † 1529) ne toliko, čertanjem koliko milovidnim izražajem svojih madona. U drugoj polovini XV. vieka nalaze se u svih velikih i imućnih gradovih Njemačke slikarske škole, imenito u Strasburgu, Ulmu, Augsburgu, Nürnbergu. Švabska škola u Ulmu dade Martina Schongauera (Schön, 1450 do 1488) i Bartola Zeitbloma (1468—1514), ona u Augsburgu iznese Holbeina Hansa starijega (1450 do 1504) i slavnijega mu sina, ml. Hansa (1498—1543); a franačka škola u Nürnbergu uzgoji M. Wolgemutha (1484—1519) i slavnijega mu učenika Albrehta Dürera (1471—1528); napokon saska škola porodi Luku Kranacha (inače Sundera, 1472 do 1558). Ovi umjetnici, osobito mladji Holbein i Dürer, stvorili su velika djela umjetnička; nu ne mogu se staviti o bok suvremenim velikim talijanskim umjetnikom. U njih opaža se malo smisla za idealne ljepote oblika. Dürer znači za Njemačku ono, što Verrochio za Italiju; nu na Dürerovih ledjih nisu se popeli onako veliki umjetnici njemački kano što talijanski na Verrochievih. Sa smrću Dürera (1528) zaključuje se poviest starije njemačke umjetnosti; Holbein se do skora preseli u Englezku; stari Kranach ne stvara više ništa većega.

Ne mnoge, ali ipak nekolicke, zastupnike starije sjeverne germanske slikarije imade i naša galerija; od slikara nizozemskih H. Memlinga (55), Luku Leydena (br. 49) i Quintina Messysa (dvorana III., br. 4), od švabskih njihova prvaka H. Holbeina (br. 57), od franačkih A. Dürera (br. 53 i 56) i drugih njemačkih škola koncem XV. i početkom XVI. vieka (br. 44—48). Njekoje umjetnine kolonjske (br. 54, 58, 62) i flamanske škole (59, 60, 61) prikazuju se u vjernih reprodukcijah.

- STARONJEMAČKA ŠKOLA (1522), umjetnik nepoznat.

44. *Dva krila vratna sa dvije slike na svakom krilu sprieda i odtraga, izvorna slika.*

Godina 1522 je razgovjetno zabilježena, dakle z do b e, u kojoj se slikarstvo u Njemačkoj nalazi u manierističkom nazadku.

- STARONJEMAČKA ŠKOLA, slikar nepoznat (br. 44).

45. *Porod Isusov s jedne, sv. Martin s druge strane, izvorna slika.*

- STARONJEMAČKA ŠKOLA, slikar nepoznat.

46. *Smrt bogorodice, izvorna slika.*

- STARONJEMAČKA ŠKOLA, slikar nepoznat.

47. *Krunitba bogorodice, izvorna slika.*

Bog otac i sin drže nad usnulom bogorodicom krunu, a nad ovom duh sveti u slici goluba.

- STARONJEMAČKA ŠKOLA, slikar nepoznat.

48. *Sv. Martin odieva siromaha, izvorna slika.*

- LEYDEN LUKA (1494—1533), škola nizozemska.

49. *Porod Isusov, izvorna slika.*

Luka Leyden bijaše učenik Kornelija Engelbrechtsena iz Leydena, nu učenik je pretekao učitelja. Prvi između nizozemskih umjetnika shvaća i prikazuje i svete predmete sa stanovišta genre-slikarije. Bijaše takodjer mjedorezac.

- BOTTSCHILD SAMUEL (1641 + 1707).

50. *Starac, slika god. 1697, izvorna.*

Bottschild bijaše takodjer bakrorezac, dvorski slikar, nadzornik galerije i ravnatelj akademije u Draždjanih.

Naša pastell-slika spada medju prve po dobi umjetnine ove vrsti, te je Bottschild bio suvremenik glasovitomu pastell-slikaru Rosalbi Carrieri (1675—1757) i I. A. Thieleu u Erfurtu (1697—1752).

LOHNER STJEPAN († 1451), kolonjska škola.

51. *Triptih*, snimak po izvorniku u prvostolnoj crkvi kolonjskoj, izdala ga „Aroundel society“.

U sredini poklon mudraca, desno sv. Ursula s družicami, lievo sv. Gereon s vojnicima.

Najglasovitija slika rečenoga umjetnika.

52. BOTSCHILD SAMUEL (1641 † 1707).

Glava gospodje (v. br. 50), izvorna slika.

DÜRER ALBRECHT (1471—1528), franačka njemačka škola.

- 53.

Sv. Antun i Pavao u pustinji.

Slika kupljena kao izvornik, drugi misle da je kopija po A. Düreru.

Po prirodjenoj darovitosti može se Dürer natjecati s najvećimi umjetnicima svijeta. Bijaše i mjedorezac,*) risar, vajar i graditelj. Kano slikar bijaše u izražaju umjetničkom tako sapet vezom ograničene domaće okoline, da se je riedko uspeo do prave krasote u višoj čistoći oblika.

*) Metropolitanska knjižnica u Zagrebu imade nekoliko izvornih mjedoreza i nacрта Dürerovih.

54. H. VAN-EYCK (1400—41), nizozemska škola.
Bogorodica s anđeli.

Kupljena u Kolonji iz sbirke Rambouta kano izvornik; radjena je posvema u slogu H. Van-Eycka. Bogorodica držeća u naručaju diete; od anđela drži jedan harfu, drugi citaru. (Sr. br. 59—61).

55. H. MEMLING (1460—95), nizozemska škola.
Sv. Trojstvo.

Bog otac sjedi na prijestolju, držeći si Isusa na krilu; duh sveti obliće jih u podobi goluba, a naokolo anđeli sa znakovi Isusove muke i smrti.

Slika nabavljena kano izvorna Memlingova; drugi ju drže za izvornu radnju njemačke kolonjske škole. Pri-spodobljena sa izvornom Memlingovom slikom u gradskom muzeju u Vicenci (propeće Isusa) i s njezinom starom kopijom u Mlecih (u galeriji) može biti Memlingova.

56. A. DÜRER († 1528), franačka njemačka škola (v. br. 53).

Ecce homo.

Nabavljena kano izvorna slika, po drugih kopija.

57. H. HOLBEIN (1495 † 1543), švabska njemačka škola.
Portret, izvorna slika, s umjetnikovim monogramom.

H. Holbein spada među riedke slikare sjeverne, koji su si odlučno usvojili talijansko slikarstvo, te ga potpunost samostalno preradili. On je među njima jedini, ne izuzam ni Dürera, koji se je uspeo do slobodnoga veličanstvenoga sloga.

- MEISTER WILHELM (1340—78), njemačka kolonjska škola.

58.

Madona, snimak društva „Aroundel society“. (v. str. 37).

- VAN EYCK HUBERT (1366—1426) i HANS (1400 do 1441), nizozemska škola.

59.

60. *Slike s oltara za crkvu sv. Ivana u Gentu*, snimak po „Aroundel society“.

61.

Zasnovač Hubert, a poslije smrti dogotovio (1432) brat mu Hans. Djelo sastavljeno iz više dasaka, kojih su njeke sada u galeriji berlinskoga muzeja, po kojih je ovaj snimak izradjen. Smatra se najsavršenijom radnjom braće.

NJEMAČKA KOLONJSKA ŠKOLA.

62. *Richard II. pred madonom*, snimak po izvornoj slici u Wilton house u Londonu izdala „Aroundel society“.

DYORANA II.

c. Talijansko slikarstvo XVI. vieka.

Što je doba Periklova bila za kiparstvo, to je XVI. stoljeće bilo za slikarstvo. Tomu procvietu prokrčilo je put predjašnje razdoblje. Slikarstvo bijaše već svladalo sve zaprieke oko oblika, te je sada moglo potpunom slobodom preći na prikazivanje nutarnjih najdubljih pomisli, najuzvišeniye krasote. A da se taj uzvišeni zadatak izvede, stupi na umjetničko poprište ne jedan nego niz velikana: iz florentinske škole Lionardo da Vinci i Michelangelo Buonarotti, iz umbrijske Rafael Santi, iz gornjo-talijanske Antonio Allegri da Corregio. Svaki od njih učini u posebnom pravcu posljednji korak k vrhuncu idealne ljepote, klasičke savršenosti. Kada je umjetnost slikarska u svakom smjeru bila razvijena, porodi se Rafael, da nekim načinom pribere i usavrši, što su predjašnji naraštaji stekli.

Oko ona četiri velikana kupe se svi talijanski slikari onoga vremena. Osnivačem nove i najviše dobe u slikarstvu može se smatrati Florentinac Lionardo da Vinci (1452—1519); um vanredan, sveobće obrazovan, prvak ne samo u slikarstvu i kiparstvu nego i vještak u graditeljstvu i u drugih strukah praktičkoga i mehaničkoga znanja. Kano slikar uplivao je na mnoge suvremene umjetnike i sudrugove, kano što na svoga takmaca Piera di Cosimo (1441—1521) i suučenika Lorenza da Credi (1443—1531); a kano osnivač milaneske škole odgojio je u milanskoj akademiji čitavu povorku vrstnih slikara, među kojima su se odlikovali Bernardino Luini (1530), Gaudenzio Ferrari (1484—1549), Gianantonio Bazzi prozvan il Sodoma (1479—1554), Andrea Solario (1530) i dr.

Za 22 godine od Lionarda mladji Michelangelo Buonarotti (1475—1564), slavan kano graditelj i kipar, učestvovao je i kod podizanja slikarstva do najviše pro-

cvatnje. Jedva se može tko s njim natjecati i u slikarstvu glede izražaja uzvišenosti, kriepčine, veličanstvenosti. Onaj gorostasni duh, kojim su njegovi kipovi napunjeni, živi i u njegovih slikah (posljednji sud u Sikstini); međutim daleko veći u crtanju nego li u bojadisanju. Njegov najdarovitiji sljedbenik bijaše Daniele Ricciarelli iz Volterre (1509—66). Florencija bijaše tada na umjetničkih silah tako bogata, da je uz Lionarda i Michelangela darovala umjetnosti takove slikare, kakovimi bijahu Baccio delle Porta, inače fra Bartolomeo (1469—1517) i Andrea Vannuchi ili del Sarto (1487—1531), koji su uz nje samostalnim pravcem kročili. Uz ove velikane bijahu ponos Florencije Ridolfo Ghirlandajo († 1560) sin Dominika (v. str. 29, 34), koji je kasnije sliedio fra Bartolomea, i Raffaellino del Garbo (1466—1524), učenik Filippina Lippia (str. 35), prislonivši se kasnije na umjetnički smjer Michelangelov i Raffaelov.

Odgojen u umjetničkoj školi P. Perugina, pristupan utjecaju florentinskih velikih slikara, oduševljen kartoni Lionarda i Michelangela, treći, mlađi njihov suvremenik, velik Urbinac Rafael Santi (1483—1520) podigao je slikarsku umjetnost — kako Vasari dobro kaže — do nebeske visine. Ako se na umotvorinah drugih i velikih slikara opaža jedan pravac kano pretežan, u Rafaelu bijaše svaka crta duhovnoga života dotjerana do nepreispodobiva sklada, do savršene ljepote. Rafael je svojom veličinom na mlade umjetnike tako djelovao, da bi ga, kako piše Vasari, po 50 njih, kano kneza, kada bi iz svojega stana izlazio, pratili. Od njegovih učenika i sljedbenika iztičemo: Giulia Pippia ili Romana (1492 † 1546), kojega je učenikom bio i naš Julio Klovio (1498—1578), za tim Pierina Buonacorsi ili del Vaga (1500—1547), Andriju Sabbatinia di Salerno († 1543), lombardeza Polidora Caldara da

Caravaggio († 1543), Timotea della Vite (1470 do 1523), Bartolomea Ramenghi ili Bagnacavallo (1484—1542), Benvenuta Tisia ili Garofolo (1481—1559), braću Ivana i Dossa Dossi († 1560), Giovanni da Udine (1487—1564) i dr.

Što je u umotvorinah ovih velikana ležalo kano zametak i u nježnih bojah našlo svoj izražaj, to je usavršio Antonio Allegri da Corregio (1494—1534), četvrti veliki slikar talijanski XVI. vieka. U njegovih slikah iztiče se čuvstvenost duševnoga života, živahnost osjećaja; a ličnosti, koje prikazuje, tonu u moru radosti i zanosa, te daje i osjećaju boli polusladki i poluturobni izraz. Dražest njegovih slika ne iztiče se ljepotom oblika već načinom, kako su prema prostoru i razsvjetli naslikane; njegova polutama (*chiaroseuro*) je na glasu; boje su vanredno krasne, a njihovo prelievanje daje figuram posve naravne oblike. Od Corregiovih učenika i sljedbenika spomenut ćemo: Francesca Mazzuoli ili Parmigianina (1503 † 1540).

Naša galerija imade slika što izvornih što kopija iz Lionardove škole od Lorenza da Credi (dvorana I, br. 39, 41); iz škole Michelangelove od Daniela da Volterra (dv. II. br. 45), iz florentinske od fra Bartolomea (br. 15), od Ridolfa Ghirlandaja (br. 25) i Rafaelina del Garbo (dvor. I, br. 37, 43); iz rimske Rafaelove od Rafaela Santi (arkade br. 1—2, dvorana br. II. 34, 38, 39, 44, 46, 47), od Pierina del Vaga (dv. II., br. 19), Timotea della Vite (br. 5), B. Bagnacavalla (br. 17) i od Dossa Dossia (br. 28); napokon od Antonia da Corregio (br. 32, 41, 42, 43) i učenika mu Fr. Mazzole Parmegianina (br. 4); a imade jih i od nepoznatih slikara ovoga razdoblja.

LOMBARDIJSKA ŠKOLA XV. vieka, slikar ne-

1. poznat.

Spasitelj s trnovom krunom, izvorna slika.

GIOVANNI LO SPAGNA (1480—1524), umbrijska

2. škola.

Bogorodica zaštitnica vjernika, izvorna slika.

Umjetnik rodом Španjolac, najizvrstniji učenik Petra Vannuccia Perugina (1446—1524). Kašnje sliedio je Rafaela, te mu se potonja djela od prvašnjih znatno razlikuju. (v. str. 31).

Naša slika, koja je po svoj prilici bila za zastavu bratovštine uradjena, nije dogotovljena.

PALMEZZANO MARCO (1490—1530), umbrijska

3. škola.

Spasitelj noseć križ, izvorna slika god. 1525.

Slikar, rodом iz Forlia, (v. str. 31) napisao je sam svoje ime i godinu ovako: Marchus Palmezzanus pictor foroliuiensis faciebat MCCCCXXV.

4. MAZZOLA FILIP († 1505), lombardijska škola.

„Ecce homo“, izvorna slika.

Umjetnik, prozvan dell'erbette, koji se na našoj slici podpisao „Filipus Mazola P(ictor) P(armensis), rodом iz Parme, brat Pierilariu takodjer slikaru a otac glasovitomu umjetniku Franji prozvanom „il Parmegianino“ (1513—1540), nasljedovatelju Correggia, sliedio je u slikanju umjetnike stare lombardijske škole.

5. VITE TIMOTEO (1470—1523), umbrijska škola.

Položenje Isusa u grob, izvorna slika.

Umjetnik, rodом iz Urbina, prešao je iz škole bolonjske Fr. Francie u Rafaelovu, što se na njegovih slikama različite dobe opazuje. (v. str. 47).

BERNARDINO DI BETTO, prozvan PINTURICHIO

6. (1454—1513), umbrijska škola.

Skûp angjela, izvorna slika.

Pinturichio bijaše pravi historijski slikar umbrijske škole XV. vieka i uz P. Perugina i Fr. Francie glavni joj zastupnik; podudara se s predjašnjim Peruginovim, više florentinsko-realističkim slogom. (v. str. 31).

Naša slika je po svoj prilici komad jedne veće prikazujuće valjda bogorodicu, kojoj se angjeli klanjaju. Sva su četiri angjela ovjenčana, jedan od njih kleči, držeći u desnoj žezlo, a lievu spustiv na desno koljeno, ostala tri za njim stoje i mole se.

7. UMBRIJSKA ŠKOLA, slikar nepoznat.

Tugovanje nad tielom Isusovim, izvorna slika.

Slika je izradjena u slogu Pietra Perugina. (v. str. 31).

BERNARDINO DI BETTO, prozvan PINTURICHIO

8. 1454—1513), umbrijska škola.

Sveti Cosmas, izvorna slika (v. br. 6).

Takodjer komad veće slike, po svoj prilici one pod br. 6.

Cosmas i brat mu Damianus bijahu za Diokleciana i Maximiana liečnici; s toga je Cosmas naslikan u crvenoj i zlatom izvezenoj, dugačkoj te oko vrata i na okrajcih armelinom postavljenoj togi, držeći u desnici vrst noža liečničkoga a u lievoj posudu s liekom.

BERNARDINO DI BETTO, prozvan PINTURICHIO

9. (1454—1513), umbrijska škola.

Dva angjela, izvorna slika (v. br. 6, 8).

BERNARDINO DI BETTO, prozvan PINTURICHIO
(1454—1513), umbrijska škola.

10. *Tri kralja klanjaju se Isusu*, izvorna slika (v. br. 6, 8, 9).

Ovo je samo s bojami nacrtak, kakav bi slikari izveli, kada su naumili veliku sliku u bojah učiniti; nije dakle gotova slika, niti u veliko izvedena.

MONTAGNA BARTOLOMEO (1489—1522), stara

11. mletačka škola.

Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Umjetnik, rodom iz Vicenze, u slikanju stoji u sredini između Mlečanina Gian-Bellinina (1426—1516) i Padovanca Andrije Mantegne (1430—1506), a u njekih potankostih približuje se Ferarskoj školi (v. str. 31).

Slika prikazuje donatora, ljubeće a Isusu ruke.

BERNARDINO DI BETTO, prozvan PINTURICHIO
(1454—1513), umbrijska škola.

12. *Bogorodica i Isus*, izvorna slika (v. br. 6, 8, 9, 10).
Isus je naslikan s lastavicom.

RAIBOLINI FRANCESCO, prozvan FRANCESCO

13. FRANCIA (1450 † 1517), umbrijska škola.

Bogorodica, izvorna slika.

Nabavljena god. 1890 u Firenci, a po vještacih dosudjena Fr. Franciu. Veoma krasna s dražestnom okolicom u zadku.

Umjetnik, rodom iz Bolonje, prije zlatar, mnogo je Peruginu srodan (odavle su neki ovomu htjeli pripisati našu sliku), dočim s druge strane naginje i k mletačkoj školi; osnovač bolonjske škole, stupi kašnje u prijateljski odnošaj s Rafaelom. v. str. 32).

14. COSTA LORENZO († 1530), bolonjska škola.
Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Costa, rođen u Ferari, u ranoj dobi slijedio je padovansku školu, nu kasnije pristaje posvema uz Fr. Franciu, kojega se učenikom sam na svojih potonjih slikah priznaje (v. str. 32).

Ova prekrasna slika dosudjena je u popisu galerije kard. Fescha, od koje je kupljena, Fr. Franciu, dočim su ju drugi vještaci odmah dosudili njegovu učeniku Lorenzu Costi. Pošto je slika pod br. 13 djelo Fr. Francie, pridružimo se ovomu drugomu sudu.

Na krilu svoje majke sjedeći Isus blagoslivlja Ivana K. stojećega na podnožju prekrštenim rukama.

- BACCIO DELLA PORTA ili FRA BARTOLOMMEO
 15. (1475 † 1517), florentinska škola.

Izgon Adama i Eve iz raja, izvorna slika.

Baccio, u redu fra Bartolomeo prozvan, odgojen je u školi Cosima Rossellia uz Lionarda da Vincia, od kojega si usvojio plemenitu blagost u izražaju, i uz Michelangela, kojega poprimi osjećaj za idealnu veličinu, najveći je crkven slikar onoga vremena. Jedan od prvih umjetnika svečano nadahnutim ritmom u kompoziciji, plemenštinom ličnosti i dubljinom čuvstva. Rafael, kada je u Firenci boravio, prijatelji se sa starijim fra Bartolom. (v. str. 46).

Ovu prekrasnu sliku drugi dosudjuju suvremeniku Albertinellu Mariottu (1475—1520); nu po slogu i koloritu srodnija je umjetninam slavnoga Dominikanca. Albertinellieve umjetnine jedva se mogu ovoj o bok staviti.

SALVI GIOVANNI B. prozvan SASSOFERRATO

16. (1605—85), eklektička škola rimska.

Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

G. R. Salvi, po rodnom mjestu prozvan Sassoferrato, slijedio je velike talijanske umjetnike iz početka XVI. vieka, imenito snimao je slike Rafaela i Tiziana. Osobito rado je slikao madonne s djetetom; u izražaju je mehak i čuvstven (v. uvod kod dvorane III.).

Po mnijenju bečkoga slikara prof. Kupelwiesera risarija ove liepe slike je od Rafaela a po Marcantonu prerisana, te bi Sassoferato po Rafaelovoj risariji ovu sliku učinio bio. Slika je veoma cijenjena.

RAMENGHI DOMENICO prozvan BAGNACA-

17. VALLO (1484—1542), bolonjska škola.

Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Ramenghi je bio učenik Fr. Francie, onda je pristupio k Rafaelu u Rim, te vrativši se u Bolonju, prenese ovamo slog rimske škole (v. str. 47).

Isus na krilu svoje majke igra se s Ivanom K.

VITTORE PISANO ili PISANELLO († 1451), florentinska škola.

18. *Bogorodica sa sv. Franjom asiskim i sv. Jerolimom*, izvorna slika.

V. Pisano rodnom iz Verone, učenik Toškanca Andrije del Castagno (1396 † 1457), slijedio je u crtanju Gentila da Fabriano, s kojim je u Rimu u Lateranu radio, nu u prikazivanju živahna kretanja prislanja se na Massacia (v. str. 29, 31).

Marija u crvenoj haljini s modrim plaštem metnu desnu ruku na desno rame Isusovo; djeteta sjedi na bielom jastuku na desnom koljenu majke,

hvatajuć se desnom rukom za njezinu desnu dojku a u lievoj drži pticu. S desne strane kleči Franjo asiski, okrenut s prekrštenima rukama gospi; s lieva kleči na stožerničkom klobuku sv. Jerolim gledajući bogorodicu.

PIERINO BUONACCORSI ili DEL VAGA (1500
19. do 1547), rimska škola Rafaelova.

Muka sv. Lovrinca, izvorna slika.

Pierino del Vaga iz Firenze, učenik Rafaelov, sliedio je svoga neumrloga učitelja, nemogavši ga u ljepoti i dubljini dostići; poslije pljačkanja Rima god. 1527 preseli se u Genovu. Na slikah njegovih vidi se brzo padanje sloga, još više nego li na slikah suučenika mu Giulia Romana (1492—1546).

Sv. Lovro, levita, nehteći predati povjereno si crkveno blago, bi pozvan, da se odreče vjere; a kada se uzprotivi, bijen i razmrcvaren bje postavljen na željezne vatrom svrućene gradele. Na slici prikazuje se sudac i mučitelji te sv. mučenik. Osobe su liepo slikane ali čuvstva slabo izražena, osim u starca.

FRANCESCO RAIBOLINI ili FRANCIA († 1517)
20. bolonjska škola.

Pokop sv. Cecilije, nacrt.

U crkvi sv. Cecilije, koja sada služi za hodnik, uz crkvu s. Giacomo maggiore u Bologni izveo je Fr. Francia na stienah svoje najljepše slike iz života sv. Cecilije, i to djelomice svojim kistom, djelomice po svojih učenicah nu po vlastitih nacrtih.

Od ovih dvie najljepše, vjenčanje i pokop sv. Cecilije, jesu od samoga umjetnika.

Našu malu sličicu drže za nacrt Raibolinieve slike, koju je ondje u veliko na liepu izveo.

- VOLTERRANO giov. BALDASSARE FRANCE-
21. SCHINI (1611—89), florentinska škola eklektička.

Amor spavajući, snimak od E. Kaisera.

Volterrano bijaše učenik Mattea Rosellia (1578—1650).

Izvorna slika u galeriji palače Pitti u Firenci.

- BOCCACCINO BOCCACCIO, inače GIOVANNI B.
22. GAULLI (1490—1518), lombardijska škola.

Bogorodica na prijestolju, izvorna slika.

Učenik Dominika Panettia (1460—1580) iz Ferrare, Boccacino rodom iz Cremona sliedio je u početku školu ferraresku, nu učeći djela G. Bellinia obljubi mletačku.

Naša slika je veoma krasna.

- GIUSEPPE CESARI, IL CAV. D' ARPINO (1560
23. do 1640), rimska škola.

Sv. Gjuro, izvorna slika.

Cesari je nastojao suspreći privrženike škole Cararieve, prem je sam manierista bio, te je u tu svrhu okupio oko sebe više svojih učenika.

Juraj na bielcu ubija zmaja svojim kopljem.

- RIDOLFO GHIRLANDAJO († 1560), florentinska
24. škola.

Angjeo dovodi sv. Ivana K. pred Isusa, izvorna slika.

Ridolfo, sin Dominikov (v. I, 33 str. 34), predje iz škole očeve k fra Bartolomeu (v. II. 15 str.), a kada godine 1504 Rafael dodje u Firencu, upozna se s njim, nu ne

izpuni mu želje, da sudjeluje kod njegovih velikih radnja u Vatikanu. U Ridolfovih djelih uzpe se florentinski realizam skoro na najviši stupanj (v. str. 46).

25. VASARI GIORGIO (1512—74), florentinska škola.
Sveta obitelj, izvorna slika.

Vasari, rodom iz Arezza, jedan od znatnijih florentinskih manierista, bijaše slikar, graditelj i pisac umjetničke poviesti (vite de' più eccellenti pittori, scultori ed architetti 1550), radio je mnogo i brzo (u Florenci, Arezzu, Rimu, Napulju).

26. ANDREA MANTEGNA (1430—1506), padovanska škola.

Isus s majkom, izvorna slika.

Mantegna, najznamenitiji učenik Fr. Squarciona (1394 do 1474), prvaka talijanskoga realisma, rodom iz Padove, šurjak Belliniev. Njegova poetička narav i poznavanje davnih umotvorina očuvaše ga od zabluda, u koje bi kod njega realizam bio mogao pasti s nagnuća njegova k optičkoj iluziji (v. str. 31).

Naša slika prikazuje Isusa kano diete pred majkom, koji dignuv ruku kano da blagosliva; u polovini bogorodica u tamno-crvenom odielu i plavom plaštu, glava joj bielim rubcem omotana; s desna joj sv. Ivan kr., s lieva sv. Magdalena i sv. Petar; a izmedju bogorodice i sv. Petra donator.

Slika kupljena pod imenom Carpaccieve, nu u Mlecih jednoglasno pripisana Mantegni.

27. DOSSO DOSSI († 1560), škola rimska Rafaelova.
Uskrснуće Isusovo, izvorna slika.

Dosso Dossi s bratom Ivanom cvao u Ferrari s Benvenutom Tisiom, prozvanim Garofolo (1481—1559); uz

ferarske škole slog opaža se u predjašnjih njegovih radnjah upliv mletački u smjeru Giorgionovu; poslije smrti Rafaela dodje u Rim, te se u kasnijih djelih njegovih opaža utjecaj radnja G. Romana (v. str. 47).

29. FIORENTINSKA ŠKOLA, slikar nepoznat.
Sv. Sebastian.

Glede crteža slika dobra.

30. CARDI LODOVICO, prozvan CIGOLI (1559—1613),
škola florentinska eklektička.

Ecce homo, izvorna slika.

Cigoli, tako prozvan od mjesta u Toskani, bijaše slikar, kipar i graditelj; kano slikar kasnije florentinske škole odlikovao se liepim toplim koloritom, crtanjem ličnosti velikom dražesti, nu u izražaju prelazi često u mehkoću i u pretjeranu afektaciju.

U galeriji Pitti u Firenzi imade takodjer od Cigolia „*Ecce homo*“, naša kano da je drugi primjerak.

31. SIMONE CANTARINI ili DA PESARO (1612—48),
talijanska eklektička škola.

Bogorodica, izvorna slika.

Simoni da Pesaro spada medju mnogobrojne i bolje učenike Guida Renia.

Prikazuje se bogorodica, koja diete u pelecicah obavijeno pri sisi drži, s jedne i s druge strane glave angjela.

32. ANTONIO ALLEGRI DA CORREGGIO (1494—1534).
Razpelo, izvorna slika.

Correggio, tako prozvan od svoga rodnoga mjesta, proizadje iz gornjo-talijanske (Mantegna) škole, a još veći upliv imao na nj Lionardo da Vinci. U provedbi svjetlo-

tamne boje sa svimi i najsitnijimi mjenami i prilozi jest prvi i nedostiživi slikar (v. str. 47).

Ova se priednost opaža i na našoj slici, prem je na njoj vernis potamnio, i to prieči razabrati svu ljepotu Corregiova kolorita. Slika je ures naše galerije i neprocienjive vrijednosti.

33. TALIJANSKA ŠKOLA, nepoznat slikar.
Bogorodica, izvorna slika.

RAFAEL SANTI (1483—1520), rimska škola.

34. *Bitka Konstantina s Maksencijem*, kopija od Fr. Giangiacoma (1782 † 1864).

Izvorna slika u vatikanskim Rafaelovih stanzah u sali di Constantino, izvedena po Rafaelovu nacrtu od G. Romana i suučenika. Prikazuje bitku na milvijevom mostu kod Rima u času, kada je u korist cara Konstantina odlučena bila; pobijedjeni potisnuti na obalu Tibera; Konstantin u sredini na čelu svoje vojske skače na pobijedjenoga neprijatelja, diže sulicu proti Maksenciju, koji zdvojan bori se s valovi rieke. Dublje na desnoj strani posljednji udarac na obali i proti onim, koji u čamcih traže spas. Još dublje vide se oni, koje progone bježeće prieko mosta. Na lievoj strani još biesni borba. Borba, pobjeda i poraz prikazuje cielinu. Najveća i najkrasnija bojna slika.

Naša kopija dakako u malom, nu vjerna i tačna.

Fr. Giangiacomo, rođen 1782 u Rimu, učio ovdje slikarstvo, predje god. 1803 u studij flamandca P. Wicara, snimi Rafaelove slike, školu atensku i disputu, koje ureza u mjed Ricciani (1811), uz što izvede mnoge izvorne slike. Postade učiteljem risanja i slikanja u glasovitom zavodu sv. Mihovila, u kojem odgoji čuvene umjetnike Consonia, Amicia, Calamatu i Mercuria. Po nalogu papinu izvede restauracije u Konstantinovoj sali, iz koje snimi takodjer našu kopiju. Prestavi se starac 24. veljače 1864.

- SIMONE CANTARINI DA PESARO (1612—48),
 35. talijanska eklektička škola.
Sveta obitelj, izvorna slika (v. br. 31).

- GIOVANNI FRANCESCO BARBIERI, prozvan
 36. GUERINO DA CENTO (1590—1666), talijanska
 eklektička škola.

Uskrsnuće Isusovo, izvorna slika.

Guerino sledi pravac škole braće Caraccia, prem se nije mogao oteti ni uplivu Carravaglia. U prvašnjih djelih opaža se, kao kod Guida Renia, jednaka sila, veća odrješitost i punoća u sjeni, ublažena vrstnom svjetlotamnom bojom; kasnije predje k mekšoj maniri, razvivši vanrednu dražest u nježnom sastavljanju boja. Slike ove druge dobe prikazuju čuvstven izražaj.

Spasitelj omotan u crven plašt desnicu diže, a u lievici drži uskrsnu zastavu; na desno grob, na lievo briegovita okolica i grad, a pred njim tri žene u sitnom obliku.

- LODOVICO MAZZOLINI DA FERRARA (1481 do
 37. 1530), ferarska škola.
Obrezovanje Isusa, izvorna slika.

Učenik Lorenza Coste radio početkom XVI. stoljeća; pokazuje u svojim slikah nagnuće k starinskim motivom, osobito u odijelu i položaju ličnosti; glave su pune oštre karakteristike; boje, osobito na odjeći, svjetle i izrazite (sv. sliku u dvorani I, br. 8).

RAFAEL SANTI (1483 † 1520).

38. *Madonna del cardelino*, kopija po izvorniku u tribuni galerije uficija u Firenci.

Uvu je sliku neumrli Urbinac izveo prigodom svoga drugoga boravka (1506—1508) u Firenci. Na njoj podava mali Ivan Isusu jednu češljugu (cardelino), od koje slici ime. Marija stasom i licem prekrasna, cielo joj biće izrazuje blaženost spokojstva; Ivan vanredno nježan.

RAFAEL SANTI (1483 † 1520).

39. *Položenje Isusa u grob*, kopija po izvorniku u galeriji Borghese u Rimu.

Ovu je sliku Rafael god. 1507 učinio za crkvu sv. Franje u Perugi. Na lievoj skupini tielo spasitelja dva čovjeka teško nose k grobu, uz tielo Magdalena, Petar i Ivan saučešćem prateći; na desnoj skupini Marija poduprta od žena pada u nesvjest. To je prva Rafaelova slika, na kojoj se prikazuje historički prizor u potpunom dramatskom razvoju.

LODOVICO MAZZOLINI DA FERRARA (1481 do 1530), ferarska škola.

40. *Kraljica od Sabe pred Salamunom*, izvorna slika (v. br. 37).

Salamun sjedi na prijestolju, obkoljen od četiri velmoža.

ANTONIO ALLEGRI DA CORREGGIO (1494—1534).

41. *Madonna di S. Girolamo*, snimak E. Kaisera po izvorniku u Parmi.

Ova slika je jedna od najglasovitijih Corregiovih. Bogorodica s djetetom, na lievo sv. Jerolim i uz njega angjeo, pokazujući Isusu jedno mjesto u otvorenoj knjizi, na desno Mandaljena klečeca ljubeći nogu djeteta, uz nju takodjer angjeo. Čisto dnevno svjetlo prostire se na slici, osobe kano da su obasute eteričkim svjetlom.

42. ANTONIO ALLEGRI DA CORREGGIO (1494—1534). *Isus u vrtu Getsemani*, izvorna slika.

Slika je od potonjih restaurateura tako preslikana, da se jedva za izvorno djelo pripoznati može.

Na podnožju spavaju apostoli Petar, Ivan, Jakov — s lieva dolazi Juda s četom.

ANTONIO ALLEGRI DA CORREGGIO (1494—1534).

43. *Madonna della scodella*, snimak E. Kaisera po izvornoj slici u Parmi.

Sv. obitelj počiva u biegu u Misir; Marija drži zdjelicu (scodella) u ruci (odkle slici ime), dočim Isus bere datulje s drveta.

44. RAFAEL SANTI (1483 † 1520).

Madonna del garofalo, snimak.

Marija drži na krilu živahno djetesce, pružajući mu klinčac, koji ono rado hvata; od traga vidi se prozor.

Prvobitna izvorna se je slika, koju je Rafael u Firenci oko 1508 godine naslikao, izgubila, nu sačuvala se je izvrstna reprodukcija po svoj prilici od ruke Sassoferata.

DANIELE RICCIARELLI, obično DA VOLTERRA

45. (1509—66), florentinska škola.

Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Daniel da Voltera bijaše najznamenitiji i najsamostalniji učenik velikoga Michelangela, bivši prije učenik Sodome (1479—1554) i Peruzzia (1481 do 1536). On je umio sretno prisvojiti si osebnosti Michelangelove, prem ga nije dostigao. S toga su neki ovu Madonu pripisivali M. Angelu (v. str. 46).

RAFAEL SANTI (1483 † 1520).

46. *Messa di Bolsena*, snimak po izvorniku u Rafaelovih stanzah vatikanskih od Ahila Scacciona (1845).

Veliki Rafael proslavi svojim kistom na stieni u stanza d' Eliodoro čudotvorni događaj g. 1263 u Bolseni, kada je svećenik dvojeći u transsubstancijaciju, osvjedočen o toj nauci crkve krvju, koja je protekla iz hostije po njem posvećene. Nad prozorom vidi se žrtvenik u svetištu crkve; pred njim kleči svećenik, koji gleda udivljenjem hostiju

krvju oblivenu; iza njega dječaci sa svećami u rukama. Na drugoj strani žrtvenika pred klecalom moleći se papa Julio II, gledajući čudo. Kod svećenika potiskava se puk; iza pape kleče kardinali i drugi prelati; s prieda pred stubama papinska straža.

RAFAEL SANTI (1483 † 1520).

47. *Lik Rafaela i Pietra Perugina*, kopija od Fr. Giangiacoma (v. br. 34) po izvornoj slici u vatikanskim Rafaelovih stanzah.

Na svojoj velikoj slici „scuola di Atene“ ili „philosophia“ u „camera della segnatura“ u Vatikanu Rafael je uz skup Archimedov naslikao sebe, kako sa svojim učiteljem Peruginom ulazi u dvoranu. Sa ovih portraita snimljena je ta kopija po profesoru rimskom Giangiacomu.

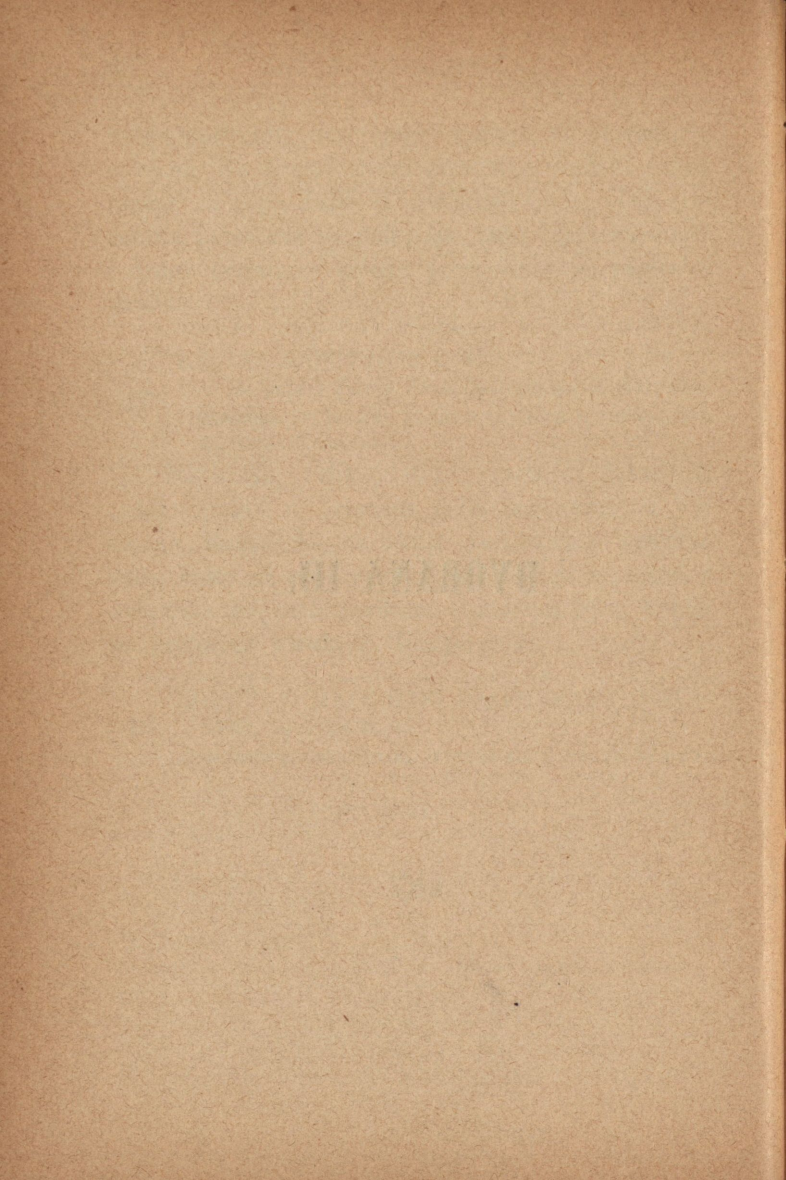
LODOVICO MAZZOLINI DA FERRARA (1481 do

48. 1530), ferarska škola.

Položenje Isusa u grob, izvorna slika (sr. br. 37 i 40).

DYORANA III.

SLIKARSTVO XVII. i XVIII. vieka.

a. U Italiji.

Veliko razdoblje talijanske umjetnosti dospieva s pljačkanjem Rima godine 1527. Ona četiri velikana slikarstva i njihovi umni subornici ili su umrli ili su prestali izvoditi velika djela. Lionardo da Vinci prestavi se god. 1519, za godinu kašnje sledi Rafael (1520), a još prije (1517) fra Bartolomeo; još živi Michelangelo, nu već je svršio (1512) svoje glavno slikarsko djelo, izslikanje sikstinske kapele u Rimu; još njekoliko godina živu Corregio († 1534) i Andrea del Sarto († 1531); nu već su do god. 1527 izvršili svoju zadaću.

Odavle ne smie se ipak izvoditi, da je odmah poslije godine 1527 iza najvećega procvata slikarstva sledila nagla mu propast. Valjalo je, da posljednji umjetnici stare škole izumru; tek onda u mladjem naraštaju pokazuju se znakovi propadanja. Još djeluju u Milanu Lionardovi učenici, imenito plodan Luini († oko 1578), u Bresci Moretto († 1554), u Mantui glavni Rafaelov učenik Giulio Romano († 1546), u Bergamu Lorenzo Lotto († o. 1550), u Ferrari Dosso Dossi († 1542), u Sieni daroviti Sodoma († 1549) i dr. negovoreći o velikih mletačkih slikarih, o kojih će se kašnje progovoriti. Svi ovi sačuvaše jasno obzorje slikarstva vedrim još do u drugu polovinu XVI. stoljeća.

a) *Manieriste*. Nazadovati počima slikarstvo s florentinskim slikari, koji, kano što G. Vasari (1574) i A. Bronzino (1571), uzevši si za uzor svoga velikoga zemljaka Michelangela a nemogavši ga dostići zadovoljiše se nasliedovati ga u njegovoj maniri slikanja t. j. u sastavu i tehnici boja, u spoljašnjih oblicih, u izražaju lica, položaja i kretanja osoba (*manieriste*). U Rimu su opet sledili u maniri Rafaela, tako Federigo Zuccaro

(1560—1609), ili Coreggia, kano Federico Baroccio (1528 do 1612). Od ovih je znamenitiji Giuseppe Cesari, il cavalier d' Arpino (1560—1640), koji osnovav u Rimu veliku školu i uvedši u manierisam njeku umjerenost a osobito izvrstan kolorit pokuša oprieti se umjetnikom drugih smjerova.

b) *Eklektici*. Tomu nazadovanju slikarstva i pukomu nasljedovanju starijih velikana kušalo se drugdje na put stati ne daljnim razvitkom slikarstva, koje kano da je poslije onih velikana nemoguće postalo, već tim, što se je htjelo iz umotvorina njihovih pribрати sve vrstnoće, pak jih u jednu celinu sastaviti, uz to nepuštajući s vida izučavanje prirode. Ovaj smjer usvoji Lodovico Caracci (1533 † 1619), učenik Prospera Fontane (1512—97) bolonjeskoga manieriste a kašnje i Tintoretta, te ga uzgoji u utemeljenoj po njem bolonjeskoj školi. U nastaloj proti manierizmu borbi nadje si podporu u oba svoja nećaka: Agostina (1558—1601) i Anibala (1560—1609). Motrenje prirode i nasljedovanje velikih umjetnika bijahu dva osnovna načela ove škole. Ovo drugo razjasni A. Carraci u jednom sonetu tim, da valja nasljedovati risanje antike, način bojadisanja Mlečana, kolorit Leonarda da Vincia (Lombardeza), naravitost Tiziana, veličanstvenost Michelangela, čist i uzvišeni slog Coreggia, plemenitu simetriju Rafaela. Za to su ovi umjetnici, jer su htjeli spojiti u jedno prijednosti raznolikih škola, prozvani eklektici. Najznatnija od eklektičkih škola je spomenuta bolonjska zasnovana Caraccievom obitelji. Od spomenutih pako Caraccia najznamenitiji je kano slikar Annibale. U prvo je doba nasljedovao Correggia, onda Pavla Veronesa; za boravka u Rimu stvori si pod uplivom diela Rafaelovih i Michelangelovih vlastiti slog. Iz bolonjeske škole Caraccia izadjeieli niz znamenitih slikara, medju kojimi zauzima prvo mjesto Domenico Zampieri prozvan Dominichino (1591—1641) odli-

kujući se čistim shvaćanjem prirode i izvrstnom tehnikom, onda Francesco Albani (1578—1660), koji je i u Rimu odgojio više umjetnika i postavio osnov rimskoj eklektičkoj školi, koje je prvakom Andrea Sacchi (1600—1661), učitelj Karla Maratte (v. str. 3). Uz A. Caraccia i Dominichina najsajjniji je zastupnik eklektičke škole Guido Reni (1575—1642), koji je u prvo doba sledio naturalistički pravac, a kasnije težio više k mekanoj dražesti i čuvstvenosti. Među bolje Renieve učenike spada Simone Cantarini ili da Pesaro (1612—48). Caraccia je sledio, prem je i pod uplivom Caravaggia stojao, Giovanni Francesco Barbieri, prozvan Guercino da Cento (1590—1666). Pod uplivom bolonske eklektičke škole izobrazio se također rano umrli Modonezac Bartolomeo Schedone († 1615.). I na umjetničko obrazovanje Giovanna B. Salvia, prozvanoga po rodnom mjestu Sassoferato (1605—85) imali su upliv umjetnici ove škole. Nu znajući se čuvati od zabluda potonjih Caraccievih sljedbenika volio je Sassoferato kasnije sljediti starije slikare iz početka XVI. vieka, snimajući djela Rafaelova, Peruginova i Tizianova. Madone i sveta obitelj bijahu obljubljen predmet njegova kista. I drugdje, osim u Bolonji i u Rimu, nastale su eklektičke škole, tako u Cremoni (Giulio i Bernardino Campi), u Milanu, osnovana Procacciniem Ercolom, Camilom i Giuliom, u Florenci, kojoj prednjači Ludovico Cardi da Cigoli (1559—1613), a sliedi ga Cristofano Allori (1577—1621), Matteo Roselli (1578—1650) i učenik mu Baldassare Franceschini Volterrano (1611 do 1689) a još veći Carlo Dolci (1616—86), ravan suvremeniku Sassoferatu. Prema koncu zavladao je u eklektika nov manierizam, uveden glavno po Pietru Berettini da Cortona (1596—1669).

c) *Naturaliste*. Proti eklektičkom pravcu a osobito Caracciovoj školi bolonjskoj diže se oštra oporba u onoj struji slikarstva, koje si uzelo za zadaću čim vjernije sliediti i prikazati prirodu i narav. Realizam je svojstvo razvijajuće se, idealizam cvatuće a naturalizam propadajuće umjetnosti; realista pazi na ljepotu u naravi i prirodi, naturalisti je ljepota nuzgredna, idealista stvara si motrenjem i umjetničkom predajom uzorak ljepote. Glava talijanske naturalističke škole je Michelangelo Amerighi da Caravaggio (1569—1609); u slikah crkvenih niži realista, prikazuje najradje prizore iz života nižih slojeva. Naturalizam je našao najviše pristaša medju napuljskim slikari, a na čelu stoji jim, Španjolac rodом, Giuseppe Ribera lo Spagnoletto (1593—1656), sljedbenik Caravaggia, i učenik mu Salvator Rosa (1615—73), gojenac Aniela Falcona (1600—65), samostalan umjetnik u slikanju okolica. Nu i napuljski naturaliste pali su na posljedku u manierizam Pietra da Cortona, a medju njimi darovit inače Luca Giordano, prozvan od nagle radnje Fa presto (1632—1705). Medju neznatnije naturaliste spada Genovezac Bernardo Strozzi prozvan il prete Genovese (1581—1644).

Na razkršću nove i novije talijanske slikarije stoji Pompeo Battoni (1708—87), koji je suproti klasicizmu suparnika svoga A. R. Mengsa (1728—79) sliedio dotadašnju talijansku umjetnost, prem se nije mogao oteti uplivu novije struje.

Talijanska umjetnost bavila se skoro izključivo historijskom i to pretežno crkveno-vjerskom slikarijom. Ona je ustanovila tipove, u kojih su ličnosti sv. pisma, n vlastito novoga zavjeta, našle svoj izraz, te je u tom pogledu neizmjerно uplivala na sav prosviećeni svijet. Uz to bavili su se mnogi od velikih umjetnika slikanjem likova; usuprot manje imade zastupnika u slikariji genrea i okoliša.

U našoj galeriji imade nekoliko slika od talijanskih umjetnika ovoga razdoblja, što no pripadaju spomenutim školam; od manirista imade cav. d'Arpino (II, 23) i Vasari (II, 26); od eklektika: Caracci (III, 25, 31, 32, 34, 35), Dominichino (III, 37), Albani (III, 9), G. Reni (III, 6, 33, 38), Guercino (II, 36, III, 56), A. Sacchi (III, 64), Sassoferato (II, 16), Cigoli (II, 30), R. Fr. Volterrano (II, 21); od naturalista: Spagnoletto (III, 39, 42), S. Rosa (III, 10, 11, 16, 26), B. Strozzi (III, 24, 27); a od znatnijih slikara talijanskih prošloga vieka B. Battoni (III, 28) i Piazzetta (III, 54, 55).

b. U ostalih zemljah.

Veličanstvena djela talijanskih slikara XVI. stoljeća svratila su pažnju susjednih naroda, te su dala povod, da su si nastojali usvojiti slog njihov. U Francezkoj zanimali su se za talijansku umjetnost jur Karlo VIII. (1483—98) i Ljudevit XII. (1498—1515); a Franjo I. (1515—1547) pozva na svoj dvor Lionarda da Vinci, Andriju del Sarto i cielu četu umjetnika s Nikolom Primaticiem (1490—1570) učenikom Giulia Romana. Francezki slikari odgojili su se po uzoru talijanskih; tek Nikola Poussin (1594—1665) stupa kano donjekle samostalan slikar, nu više u slikanju okoliša nego li kano historijski slikar; mlađji je od njega Claude Gelée Lorrain (1600—82). Najveći francezki slikar XVII. vieka je Charles Lebrun (1619—1690). Smrću njegovom presta historijsko slikarstvo u Francezkoj; usta njeko-

liko dobrih portraitista (H. Rigaud, P. Mignard le Romain); a poče uspjevati genre-slikarija. Među zastupnici ratne slikarije zauzima odlično mjesto Jacques Courtois ili Bourguignon (1621—71), učenik Michelangela Cerquozzia, prozvanoga delle battaglie (1602—60), a među slikari okoliša Josip Vernet (1714—89).

U Španjolskoj započelo se nasljedovati talijansko slikarstvo već u XVI. vijeku, sada je španjolske slikare začarao Michelangelo svojim gorostasnim oblici, sada Rafael svojom dražesti, sada Mlečani, osobito Tizian, svojim bojami. Tek Francisco Zurbaran (1598 do 1662) pokazuje u svojim slikah vjerske sadržine njeko izvorno shvaćanje, dočim don Diego Rodriguez da Silva y Velasquez (1599—1660) u svojim likovih i genre-slikah sjeća na flamanske slikare. Najveći historijski slikar španjolski a u genre-slikarstvu nedostizivi je Bartolomé Esteban Murillo (1618—82); dočim posljednji znameniti slikar španjolski Antonio Palomino y Velasco (1653—1726) je umjetnik duha Talijana Luke Giordana.

I u flamanskoj Nizozemskoj, u kojoj je u XV. vijeku van Eyckova škola toliko krasnih umotvorina proizvela, probudiše početkom XVI. vijeka djela talijanskih slikara tolik zanos, da su mnogi slikari pohitali u Italiju učiti Rafaelov i Michelangelov slog. Ovamo idu Lambert Lombard inače Sustermans (1506—1560) i njegov glasovit učenik Franjo Floris de Vriendt (1520—70), kojega su njegovi zemljaci častnim naslovom „flamanskoga Rafaela“ odlikovali. Floris je osnovao i svoju slikarsku školu, iz koje su izašli braća Franck i najdarovitiji Martin de Vos (1534—1604). Nu svim ovim nije pošlo za rukom dovesti u sklad nizozemsko shvaćanje s talijanskim obličjem. Samo jednomu je to pošlo za rukom, a taj je Peter Paul Rubens (1577

do 1640), jedna od najsajnijih, najdarovitijih i najsve-stranijih pojava u umjetničkoj povjesti. Odgojio se u Italiji izučanjem diela Tiziana i Pavla Veroneza, kojih slog proviruje iz njegovih starijih radnja; nu kasnije idući samostalnom stazom osnova poseban slog visokoga poleta i dramske sile. Rubensov najdarovitiji učenik bijaše Anton van Dyck (1599—1641), slavan osobito kano portaitista.

I u Holandeskoj kušali su slikari (Cornelis van Harlem, Gerhard Honthorst i dr.) jedno vrijeme nasliedovati talijansku umjetnost; nu do skora odstupiše, te se kano dobri portaitiste podali proučavanju prirode. Prvak holandezke škole je Rembrandt van Ryn (1608—69); budući samostalna duha, ne kano da nebi visoko cienio talijansku i klasičku umjetnost, stvorio si za svoje radnje vlastiti slog, obradivši divno svjetlotamu i igrajući se tako rekuć s fantastičkim šarenim čarom svjetla. Nu ni Rembrandt ni holandeski slikari u obće nisu proizveli velikih historijskih slika, te se s talijanskimi u tom pogledu ne mogu ni iz daleka natjecati; nu izpunili su jednu prazninu u tadašnjoj umjetnosti: na ime obradili slikarstvo namienjeno ne crkvam i kneževskim dvorovom, nego kućam i sobam imućnih gradjana. Holandeska škola može se smatrati osnovačem nove genre-slikarije. Taj su si pravac izabrali još prema koncu XVI. vieka Petar Breughel st. (1530—1590) i Pavao Brill (1556—1626), a malo za tim sin Petrov Petar ml. (s prizivom „Höllenbrueghel), prikazivajući prizore iz seljačkoga života i svakojake pučke priče uz noćnu razsvjetu. Sličnim su putem pošli oba Teniersa, David st. i ml. (1610—90), te donjekle i Adrian v. Ostade (1610—85). Višu genre-slikariju obradjivahu Gerhard Terburg (1608—81) i Gerhard Dou (1613 † 1680) i dr. Holandeska škola je i plodna na slikarih i

bogata na djelih; nu kratkotrajna, u roku od 60—70 godina jedva dva naraštaja obsizuća, pa uza to izvorna.

Njemačka ne može se pohvaliti napredkom u umjetnosti one dobe. Poslije Dürera i drugih starih umjetnika ne ima naraštaja, koji bi jih zamienio. I njemački slikari kušali su od talijanskih, flamanskih i holandeskih što naučiti, nu bez znatnoga uspjeha. U XVI. vieku imade njekoliko portraitista (K. Amberger i sljedbenika mletačke škole (H. Kalkar, J. Rottenhammer), koji zaslužuju spomen. U XVII. vieku uslied neprestanih ratova slikarstvo njemačko ne stoji mnogo bolje (J. Sandrart, Kneller, Denner, Fischbein). Tek prošloga stoljeća izza Winckelmannova djelovanja povraća se umjetnost u Njemačkoj nastojanjem Rafaela Mengsa (1728 do 1779) k idealnomu shvaćanju. Nu slikarstvo slavi u Njemačkoj slavje tek u naše doba.

Naša galerija imade više slika od umjetnika izvan Italije spadajućih u to razdoblje; tako od Franceza C. G. Lorraina (III, 43), I. C. Bourguignona (III, 7, 8), I. Verneta (III, 21), S. Oversa (III, 44), Vicara (III, 49); još su brojnije umjetnine nizozemskih slikara (III, 18, 19, 29, 30), koje zastupaju napose Sustermans (III, 12), Floris (III, 3), Rubens (III, 5, 15), van Dyck (III, 1, 2); imade njekoliko slika i holandeske škole (III, 22, 23, 61), imenito P. Brilla (III, 17, 41), Teniersa (III, 3, 14; a od Njemaca one dobe Frankela (III, 45), Tamma (III, 47) i Pfeilera (III, 58), nespominjući slika nepoznatih i neopredieljenih umjetnika (III, 20, 40, 46, 48, 50—53, 56, 57, 59, 60, 62, 63, 65).

Ne treba prešutjeti ni toga, da je taj odjel naše galerije dosta raznolik i pogledom na sadržinu ili predmet umjetnina, jer uz hi-

storijske slike, kojih imade u predjašnjih razdobljih najviše, imade u njem više portaita, genre-slika, onda slika prikazujućih životinje, domaći i seoski život, okolice, cvieće itd. koja raznovrstnost počima u velike sa XVII. viekom i najviše je našla odziva izvan Italije.

1. ANTON VAN DYCK (1599—1641), nizozemska škola.
Portrait pjesnika, izvorna slika.

Najdarovitiji učenik Rubensa (1577—1640) nastojaše van Dyck do skrajnosti usvojiti si osebnosti svoga učitelja; kasnije uslied putovanja po Italiji i izučanja Tizianovih umotvorina ostavi taj pravac. Najveću slavu steče u portraitih, dočim je znao narav izraziti na način plemeniti i u liepih toplih bojah (v. str. 71).

Naša slika može se staviti o bok najkrasnijim proizvodom Van-Dyckova kista; u njoj pokazuje umjetnik, kako znade u crtah izraziti lica, da se u njih misli i duša zrcale. Spada medju glavne umotvorine naše galerije.

2. ANTON VAN DYCK (1599—1641), nizozemska škola.
Položenje Isusa u grob, izvoran nacrt.

Slika kupljena kano izvorna; može biti nacrt iz ranije dobe umjetnikove, iz koje imade više slika, na kojih je duboku nutrnju bol duše izrazio; a takovih imade u galerijah u Antwerpenu, Monakovu, Rimu, Parizu, Madridu, Frankfurtu, Berlinu itd., a predmetom jim je isti prizor, naime položenje spasitelja u grob.

Isus na krilu žalostne majke, izpod drva križa stoje dva angjela turobno gledajući spasitelja, treći uz krst; odtraga angjeli u oblacih.

3. FRANJO FLORIS ili DE VRIENDT (1520—70), nizozemska škola.

Suzana u kupelji, izvorna slika.

Glasoviti učenik Lamberta Lombarda (1506—60) spada medju one nizozemske umjetnike XVI. stoljeća, koji su

velike talijanske slikare onoga vremena sliedili; a Floris odabrao si za uzor Rafaela i Michelangela, te je s toga od svojih zemljaka prozvan „flamandski Rafael“.

Suzanu zatekoše požudni starci izlazeću iz kupelji, jedan ju hvaća za ruku i ledja, od čijega se zagrljaja brani. Predmet biblijski. Dan. XIII.

4. QUINTIN MESSYS (1460 † 1529), nizozemska škola.
Bogorodica s jabukom, izvorna slika.

Rodjen u Antwerpenu Messys je u mnogom kano u neobično velikom razmjerju figura i u nekom pathosu, srodan svomu starijemu suvremeniku Flamancu Rogieru van der Weyde; nu samostalniji je od njega i u bojah savršeniji; ljubi jednostavne, svjetle boje. V. str. 38.

Na slici nad grbom monogram M(essys).

Bogorodica omotav jednom rukom djetesče drugom drži mu jabuku, u zadku na visini gradić.

P. P. RUBENS (1577—1640), nizozemska škola.

5. *Četiri strane svieta*, alegorija po izvornoj slici u bečkoj belvederskoj galeriji, kopija.

Prvak nizozemske škole u svojih novijih djelih sliedio Tiziana i Pavla Veroneza, nu skoro osnova svoj samostalni slog pun poleta i dramske sile, u kojem se iztiču strastan kret, smjela poduzetnost, dubok jak osjećaj (str. 71).

Četiri strane svieta prikazuju se njihovimi glavnimi riekami: Europa Dunajem, Azija Gangesom, Afrika Nilom, Amerika Amazonskom riekom; kod Gangesa liepa tigra. Kopija je vjerna.

GUIDO RENI (1575—1642), bolonjska eklektička škola.

6. *Smrt sv. Petra*, stara kopija po izvorniku u vaticanskoj rimskoj galeriji.

Jedan od najsajnijih i najplodnijih umjetnika u svoje doba; u početku odan naturalističkoj struji oblubi način Caravaggia, u kojega je slogu izradjena ova slika, prikazujuća njegove teške silne oblike nu bez vlastite mu strastvenosti. Prikazuje mučeništvo u najgroznijem izražaju (v. str. 67).

7. JACQUES COURTOIS ili BOURGUIGNON (1621 do 1671), napuljska naturalistička škola.

Bitka, izvorna slika.

Učenik Michelangela Cerquozzi-a ili delle battaglie (1602—60), po zvanju Isusovac, slikao je poput svoga učitelja ratne prizore, često živahno i duhovito, nu i brzo. Spada medju prve slikare te ruke; imao je mnogo sljedbenika, kojih gdje koje umotvorine uzeše njegovo ime.

Prikazuje 6 boraca, kojih četvorica na konju, jedan pade mrtav a drugi u crvenom plaštu pada. U daljini bregovita okolica s gradićem, a pred ovim bitka konjanička.

8. J. COURTOIS ili BOURGUIGNON (1621—71), napuljska naturalistička škola.

Bitka, izvorna slika, slična predjašnjoj pod 7.

Uz grad u daljini bitka, na drugoj strani na brežuljku puca se i sieče.

9. FRANCESCO ALBANI (1578—1660), rimska eklektička škola.

Amoreti, izvorna slika.

Ljubi slikati vesele predmete, ličnosti i prizore mitološke, najradje Venere i Amarine, prijazne okoliše. Odgojio je u Bolonji i Rimu više učenika (str. 67).

10. SALVATOR ROSA (1615—73), napuljska naturalistička škola.

Bieg u Egipat, izvorna slika.

Mnogostrano obrazovan: slikar raznolik, pjesnik i glasbenik, u historijskih slikah slijedio naturalistički pravac, u krajolicih prilično samostalan, nu kasnije donjele pod uplivom Franceza Claudè Lorraina (1600 do 1682) s jednakim idealističkim shvaćanjem, jasnoćom zraka i jednostavnom čistoćom crta (v. str. 68).

Prikazuje se bieg u Misir; Josip vodi mazgu, na kojoj jaše bogorodica s djetetom, u daljini angeo, prama kojemu kroči sv. obitelj. Okolica brigovita i šumovita.

11. SALVATOR ROSA (1615—73), napuljska naturalistička škola.

Krajolik, izvorna slika (v. br. 10).

Pod drvećem mitologički prizor.

12. JUSTUS SUSTERMANS (1597—1681), nizozemska škola.

Danski kraljević, portrait, snimak E. Kaisera po izvorniku u galeriji Pitti u Firenci.

Sustermans, rodom iz Antwerpena, živio je kasnije ponajviše u Firenci; kano slikar stajao je u sredini između naturalista i eklektika, u bojah monoton (str. 71).

13. DAVID TENIERS (—1690), nizozemska škola.

Ples na selu, izvorna slika.

David st. i ml. Tenier, otac i sin, bavili se genre-slikarijom, prvi više u smjeru Breughelovom, drugi u prikazivanju pojava života nižjih slojeva (tal. bambocciade); oba obrazovani u Rubensovoj školi (v. str. 72).

Naša slika nabavljena kano izvorna, jedva se tomu može razlogom prigovoriti, jer po predmetu, kompoziciji i koloritu slična drugim Teniersovim.

14. DAVID TENIERS (—1690), nizozemska škola.
Hrvajući se seljaci, izvorna slika (v. br. 13).

15. P. P. RUBENS (1577—1640), nizozemska škola.
Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Slika nabavljena kano izvorna. Povrativši se iz Italije, gdje je proučio djela velikih mletačkih slikara (v. br. 5), Rubens je u tom pravcu izradio mnogo crkvenih slika, kano mađonu obkoljenu od 4 svete (u bečkom Belvederu), poklon mudraca (u Bruselu), sv. obitelj (u Antverpeni) itd. U taj red spada i naša; ako je kopija, dosta je stara.

Bogorodica gleda u djetesce, koje ju hvata za prsa, uz nje lik nep znata čovjeka.

16. SALVATOR ROSA (1615—73), napuljska naturalistička škola.

Krajolik, izvorna slika.

Slika je vremenom nastradala, ali i takova odaje umjetnika (v. br. 10—11). Vojnički prizor u šumskom predjelu.

17. P. BRIL (1556—1626), bolonjska eklektička škola.
Sv. Franjo asiski u pustinji, izvorna slika.

P. Bril iz Antwerpena, odveden starijim bratom Matom, slikarom nizozemske škole, u Rim, usvoji si ovdje slog tamošnjih talijanskih manierista (v. str. 72).

Slika prikazuje sv. Franju asiskoga u samoći, gdje se podaje razmišljanju i molitvi; moli se bogu a s gora udara na nj svjetlo.

18. NIZOZEMSKA ŠKOLA.
Krajolik s umirućim Adonom.

19. NIZOZEMSKA ŠKOLA, Höllenbreughelov slog.
Napast sv. Antuna, procert.

Fantastična alegorija na bakru, prikazuje sv. Antuna pustinjaka, kako ga napastnik raznim prikazami životinja i žena kuša zavesti.

20. PORTRAIT NEPOZNATOGA.

21. JOSIP VERNET (1714†1789), francuska škola.
Oluja na moru, izvorna slika.

Vernet slijedi u krajo- i morolicih poput Poussina i Clauda idealistički smjer; u slikanju morskih nepogoda stekao si glas. Ovakovim umotvorinam njegovim pridružuje se i naša slika (v. str. 70).

Na uzburkanom moru jedan brod u pogibelji, a drugi plovi mu u susret.

22. HOLANDEZKA ŠKOLA, slikar nepoznat.
Starac i starica, izvorna slika.

23. HOLANDEZKA ŠKOLA, slikar nepoznat.
Starac i starica pijući, izvorna slika.

24. BERNARDO STROZZI, prozvan „il prete Genovesi“ (1581—1644), škola napuljska naturalistička.
Vjenčanje sv. Katarine, izvorna slika.

B. Strozzi broji se među manje darovite naturalističke slikare talijanske one dobe (str. 68).

Isus na krilu svoje majke podaje prsten pred njima klečećoj Katarini, okolo anđeli.

25. A. CARACCI (1560—1609), bolonjska eklektička škola.

Uskrsnuće Lazara, izvorna slika.

Obitelj Caracci (Lodovico, Agostino i Anibale) stoji u drugoj polovini XVI. v. u Italiji na čelunove struje, koja počima u Bolonji. Uče velike slikare minule dobe, te kušaju spojiti priednosti raznih škola u jednu cie-linu (v. str. 66).

Na rieč spasitelja Lazar diže se iz groba, pred njim sestra Marta a okolo Isusa njegovi učenici. Liepa slika.

26. SALVATOR ROSA (1615—73), napuljska naturalistička škola.

Starac, studija, izvorna slika (v. br. 10, 11, 16).

27. BERNARDO STROZZI (1581—1644), napuljska naturalistička škola.

Bogorodica sa sveci, izvorna slika (v. br. 24).

S bogorodicom i sv. Josipom Karlo Boromeo, sv. Antun padovanski, sv. Vinko i sv. Franjo a Paulo.

28. POMPEO BATONI (1708—87), škola toskanska.
Sv. trojstvo, izvorna slika.

Prvim učiteljem Batoniu bijaše Domenico Lombardi. Preseliv se u Rim steče si glas uz A. R. Mengsa

(1728—79) prvoga slikara svoga vremena; od svoga takmaca manje dubok, nu naravniji.

Na gornjoj strani u svoj sjajnosti bog otac, na prsima u slici goluba duh sveti, na podnožju leži sin spasitelj držan angjelom. Niže: s desne bogorodica u zraku gledajući presv. trojstvo, s lijeve sv. Josip takodjer u presv. trojstvo uprv oči. Niže gospe sv. Karlo Boromej, izpod sv. Antun padovanski; za sv. Josipom sv. Vinko de Ferraris uz nadpis „charitas“. Izmedju Josipa i Vinka sv. Franjo a Paulo. Više angjela.

NIZOZEMSKA ŠKOLA, nepoznat slikar.

29. *Portrait nepoznatoga velmože god. 1589, izvorna slika.*

Slika iz dobe, kada su nizozemski slikari stajali pod uplivom talijanskih škola, te jih sliedili (Martin de Vos, Octav van Veen itd.) V. str. 71.

NIZOZEMSKA ŠKOLA, nepoznat slikar.

30. *Portrait nepoznate gospodje, izvorna slika god. 1588 (v. br. 29).*

A. CARACCI (1560—1609), bolonjska eklektička

31. škola.

Armida i Antimon, izvorna slika (v. br. 25).

Prizor iz Ariostova pjesmotvora: Armida pokazuje ogledalo svomu ljubovniku Antimonu, u daljini dva genija. Šumovita okolica.

A. CARACCI (1560—1609), bolonjska eklektička

32. škola.

Papa Siksto V (1585—90), izvorna slika (v. br. 25).

Rodom obitelji Peretti, starinom iz Kruševica (kruška, pero) u Boci kotorskoj, papa Siksto V bijaše suvremenik A. Caraccin; lice pokazuje snagu duha, kojom se je odlikovao. Osnova u Rimu za hrvatske zemlje sborni kaptol sv. Jerolima s liepom crkvom.

GUIDO RENI (1575—1642), bolonjska eklektička škola.

Snimanje Isusa sa križa, izvorna slika (v. br. 6).

Slika na bakrenoj ploči.

Bogorodica odgaljuje platno, u koje bi Isus ogrnut, bolno ga gledajući, Mandaljena klečeći pred njim ljubi mu ruku, druga žena rukama na prsima prignula se u sdvojnosti, angjeo kaže na trnovu krunu, u daljini zidovi Jerusolima.

A. CARACCI (1560—1609), bolonjska eklektička škola.

Sv. Mandaljena u pustinji, izvorna slika (v. br. 25, 32).

Krasna okolica drvećem obrasla, s plavetnim nebom, liepa pokornica sjedeći i rukom na knjigu i mrtvačku glavu podbočena uprie oči u nebo.

A. CARACCI (1560—1609), bolonjska eklektička škola.

Sv. Obitelj, izvorna slika (v. br. 25, 32, 34).

Slika na bakru. Bogorodica s djetetšcem, Josip i Ivan K.

GIOV. FR. BARBIERI, prozvan GUERCINO DA CENTO (1590—1666), bolonjska eklektička škola.

36. *Isus sa križa snimljen*, izvorna slika (v. dvorana II, br. 36, str. 58).

Pred spasiteljem sjedečki položenim turobna Mandaljena.

DOMENICO ZAMPIERI, prozvan DOMINICHINO
37. (1591—1641), bolonjska eklektička škola.

Herodiada, izvorna slika.

Jedan od najznamenitijih Caraccievih učenika (str. 66) izvrstnom tehnikom nadkriljuje suvremenike.

Slika preliepa. Herodiada, sjajno odjevena, nosi na pladnju glavu Ivana K.

GUIDO RENI (1575—1642), bolonjska eklektička
38. škola.

Sv. Sebastian, izvorna slika (v. br. 6, 33).

Mučenik u naravnoj veličini; gol, samo bielom opregom opasan; sjedeći, na stup privezan, kose duge razpuštene, strielicami probodjen, umirajući gleda u nebo.

Slika prekrasna; ima jih više od Renia.

GIUSEPPE RIBERA LO SPAGNOLETTO (1593
39. do 1656), napuljska naturalistička škola.

Sv. Mato, izvorna slika.

Ribera, obrazovan po djelih Michelangela Amerighia de Caravaggio (1569—1609) i Mlečana uz neki odsjev španjolske škole, stajao je na čelu napuljskih naturalista.

Apostol u naravnoj veličini, starije dobe, oboriv glavu gleda u evanđelje, u lievoj ruci drži kesu na spomen predjašnje mu službe mitničara; haljina zelenkasta a plašt crven. ..

Jedna od ljepših Spagnolettovih slika.

40. TALIJANSKA ŠKOLA, nepoznati slikar.
Ecce homo, izvorna slika.
41. P. BRIL (1556—1626), bolonjska eklektička škola.
Krajolik, izvorna slika (v. br. 17).
42. GIUSEPPE RIBERA LO SPAGNOLETTA (1598
do 1656), napuljska naturalistička škola.
Sv. Jerolim, izvorna slika (v. br. 39).
43. CLAUDE GELÉE, prozvan LORRAIN (1600—82),
talijanska škola.
Okolica, izvorna slika.
Mladji od Nikole Poussina po svojem umjetničkom
razvitku pripada Italiji. U slikanju okolica i krajeva
znamenit.
44. SAINT OVERS (OURS) JEAN PIERRE (1752
† 1809), francuska klasička škola.
Francuska republikanka, portrait, izvorna slika.
Rodjen u Genevi, izučen u Parizu u školi slikara J.
M. Vienna (1716 † 1809) s umjetnici Regnaultom, Da-
vidom, Vincentom i Suvéom, osnivača novoklasičke fran-
ceske škole. Overs se kasnije usavršio u Rimu. U po-
vratku bavio se ponajviše portraiti. Slika: otmica Sa-
binkinja sada u Louvru.
45. FRANCKEL.
Propovjed Ivana K., izvorna slika.
Na obronku šumovita briega stoji sv. Ivan
K. izpod njega množina slušajućega svijeta, desno
vojnici, lijevo žena s djetetom i drugimi osobami.

46. *Krajolik s potokom*, izvorna slika.

Kameniti šumoviti predjel, kroz koji protiskuje se potok, uz koji ribar.

47. TAMM FR. WERNER (1658 † 1724).
Vienac cvieća, izvorna slika.

Tamm rođen u Hamburgu, izučivši slikarstvo kod Th. v. Sostena i I. Pfeifera, preseli se u Rim i tu je najviše slikao cvieće i voće, kašnje je u Beču slikao za c. dvor; u Belvederu više njegovih slika.

Vienac krasan, u sredini noćni ratni prizor od drugoga slabijega kista

48. *Glava mladića*, od nepoznatoga slikara.49. I. B. VICAR († 1834) francezka novo-klasička škola.
Pristar mužkarac, portrait, izvorna slika.

Historijski slikar iz Lilla, učenik Davida, po francezkoj akademiji poslan u Rim, gdje je učio talijansko slikarstvo, usvojio je njegov kolorit, nu ostao vjeran školi svoga učitelja. U početku slikao portraite, između ostalih i pape Pia VII. Ovamo spada i naš od g. 1809. U njegovom studiju učio takodjer slikar Fr. Giangiacomo (v. str. 58).

50. *Sv. Franjo*, izvorna slika od nepoznatoga umjetnika.

Sv. Franjo asiski u šumovitoj samoći kleči pred križem.

51. *Rimske razvaline*, izvorne slike od nepoznatoga
52. umjetnika prošloga stoljeća.
53.

- GIOVANNI B. PIAZETTA (1682 † 1754), talijanska škola.

Djevojka pred zrcalom, izvorna slika.

Piazetta bijaše prvi ravnatelj mletačke akademije umjetnosti (1750); u njegovu koloritu pokazuju se tragovi stare mletačke škole.

- G. B. PIAZETTA (1682 † 1754), talijanska škola.
55. *Sv. Antun s Isusom*, izvorna slika (v. br. 54).
Slika se je u boji promienila.

56. *Rimske razvaline*, izvorna slika od nepoznatoga slikara.

57. *Divljač*, izvorna slika od nepoznatoga slikara.

58. MAX PFEILER (XVII. stoljeće).
Voće, izvorna slika.

Pfeiler živio je većinom u Rimu, slikao cvieće i voće.

59. *Pilići*, izvorna slika od nepoznatoga slikara.

60. *Hram Faustine u Rimu*, izvorna slika od nepoznatoga slikara.

- HOLANDESKA ŠKOLA.
61. *Prizor sa sela*, izvorna slika od nepoznatoga slikara.

62. *Razvaline Palmire*, izvorna slika od nepoznatoga slikara.

Sprieda vidi se karavana.

63. *Voće*, izvorna slika od nepoznatoga slikara.

- ANDREA SACCHI (1600—1661), rimska eklektička škola.
- 64.

Portrait svećenika, misli se biskupa J. B. Bossueta (1627—1704), izvorna slika.

Sacchi je najznamenitiji učenik rimske eklektičke škole, osnovane po Fr. Albaniu (1578—1660); on je učitelj Karla Maratte (v. str. 67).

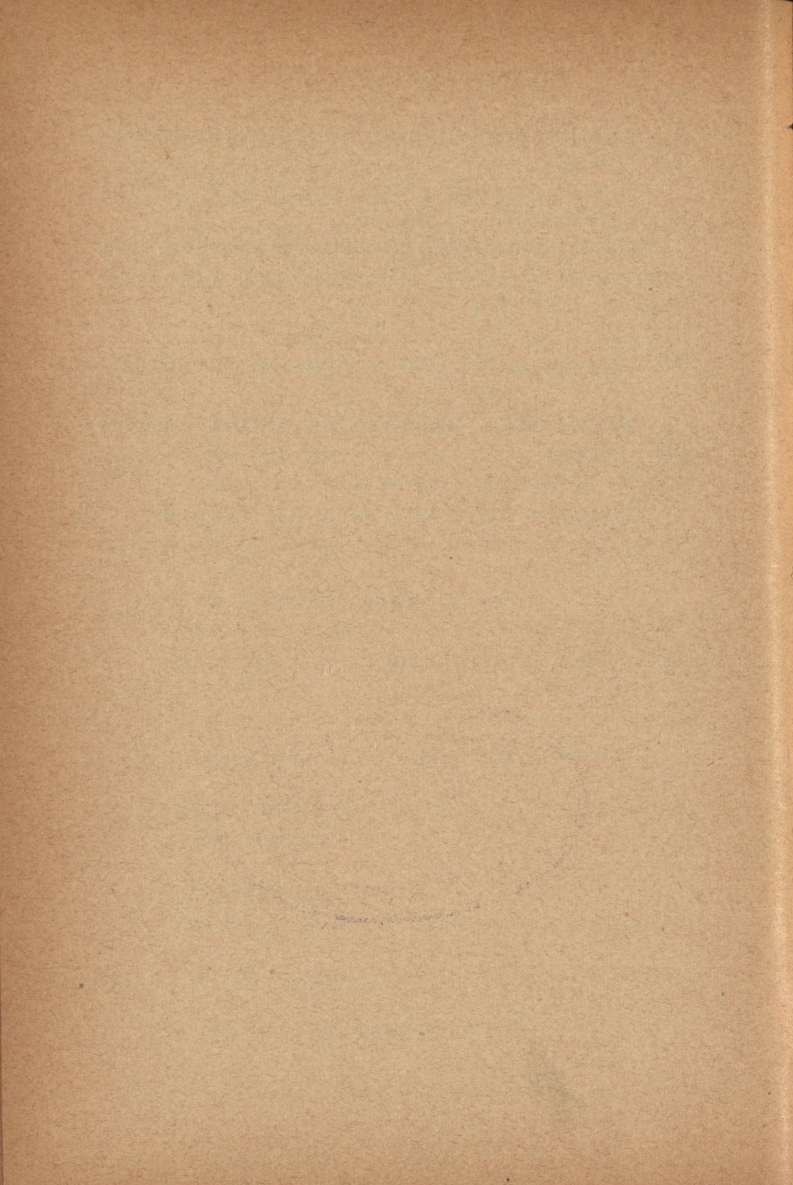
65. *Portrait*, izvorna slika nepoznatoga umjetnika.

- TALIJANSKA EKLEKTIČKA ŠKOLA, nepoznat slikar.
- 66.

Sv. Mandaljena, izvorna slika.

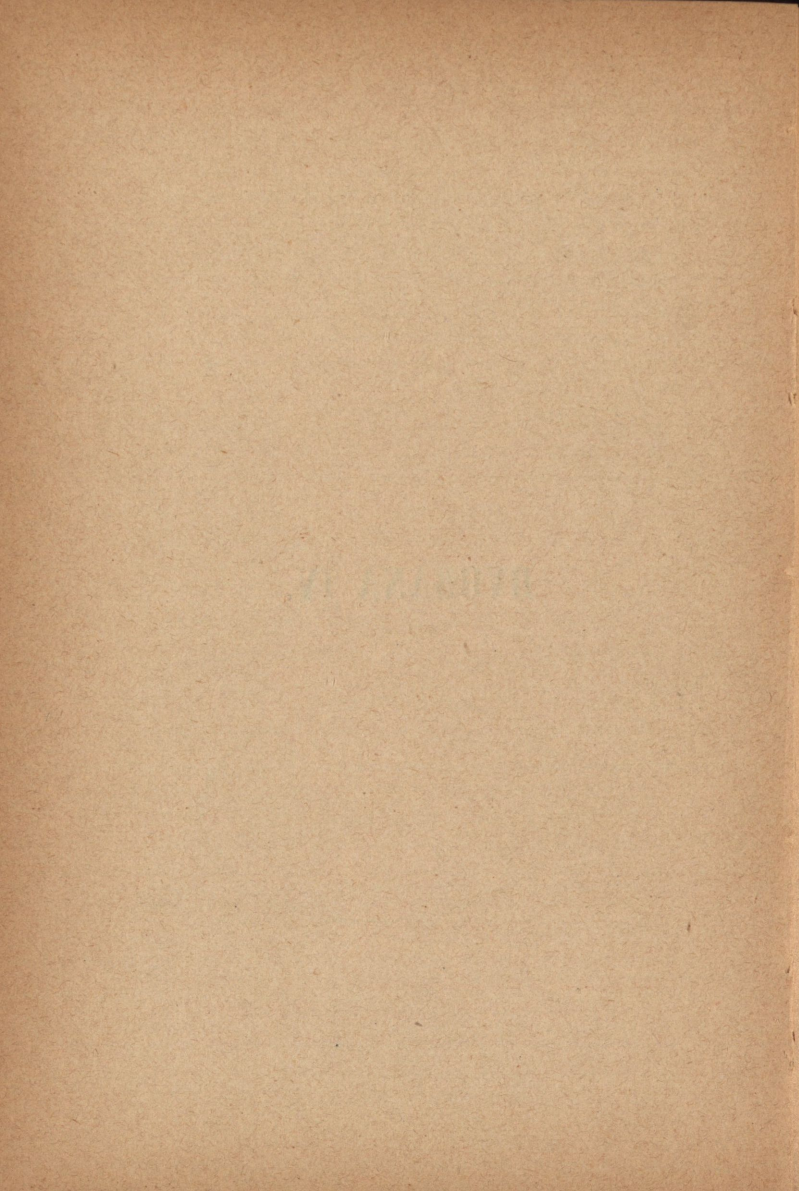
Pokornica držeć križ motri ga i kaje se.

DVORANA IV.

MLETAČKA ŠKOLA.

U ovoj najvećoj dvorani izložene su slike mletačke škole, koja imade za nas dvojako značenje: prvo, što je naše hrvatsko i dalmatinsko primorje, poradi svoje sveze i stoljetnoga saobraštaja s Mletci, stajalo u tjesnijem odnošaju s mletačkom umjetnosti u obće; onda drugo, što su slikari rodом iz Istre i Dalmacije odgojeni u toj školi i njoj po svojih radnjah pripadali.

Jurve se je u kratko razpravljalo o staroj mletačkoj školi (str. 31) prije XVI. vieka, imenito ob onoj XV. stoljeća, koje je glavom bio Giovanni Bellini (1426 do 1516). Od njegovih učenika neki su ostali njegovu pravcu manje ili više vjerni, te se mogu podieliti u dva skupa: u prvi spadaju oni, koji su slikali u dražestnoj mekanoj, drugi u strogoj kipovitoj maniri. U prvi skup ide uz ostale Pier Francesco Bissolo (oko 1520), u drugu pako Vincenzo di Biagio, prozvan Catena († 1530) i Gianbatista Cima da Conegliano (živio još 1517). Belliniu Ivanu i bratu mu Gentilu (1421—1501) najsrodniji je Istranin Vittore Carpaccio (1450 do 1522), glasoviti historijski slikar mletačke škole, Belliniega pravca.

Najslavniji učenici Bellinievi, koji po svojoj djelatnosti i umjetničkom uticaju idu u XVI. viek, jesu Giorgione i Tizian. Giorgio Barbarelli di Castelfranco, prozvan Giorgione (1477—1511), je pravi osnovač nove mletačke škole. Prije Tiziana prokrči put k slobodnomu, širokomu, veličanstveno-smjelomu shvaćanju i prikazivanju, koje se iza toga u mletačkoj školi udomilo. Od Giorgionovih učenika i sljednika zaslužuju spomen: Fra Sebastiano del Piombo (1483—1547) i Jacopo Palma vecchio (1491—1516).

Uz učitelja Bellinia imao je i na samoga Tiziana u početku upliv njegov stariji suučenic Giorgione. Nu taj

najveći mletački slikar, Tiziano Vecellio (1487 † 1576), svojim velikim duhom gonjen, skoro udari samostalnim pravcem. Nitko nije prirodu, kano što on, tako duboko shvatio i nitko je nije tako vjerno i toli sjajnim bojama prikazao. Priroda uzvišena na najviši stupanj krasote i skladnosti, oslobođena od sitničarija i nevolja izražava se u djelih Tizianovih. Umjetnički duh njegov bijaše svestran zalazeći u sve grane umjetnosti, te je crpao predmete i iz poviesti, iz davnine, iz svieta misli i iz dnevnoga života. Tizian nije odgojio učenikâ, nu tim više broji sljedbenika, a medju ove spadaju Bonifazio Veneziano (1494—1563), naš Andrija Medulić prozv. Schiavone (1522 † 1582), Alessandro Bonvicino, prozvan il Moretto di Brescia (1516—47).

Uz Giorgiona i Tiziana razvi se prilično samostalno Giovanni A. Licinio Regillo da Pordenone (1484 † 1539), odlikujući se divnom mehkocom i nježnosti u prikazivanju puti i u jednostavnom prikazivanju ličnosti, a glede veličanstvenosti oblika i izražaja pravi mletački fra Bartolomeo. I drugi mletački umjetnik Paris Bordone (1500—70) išao je svojim putem, dočim se je izobrazio po Giorgionovih djelih, uklonivši se ipak njegovu strogomu načinu shvaćanja, nu kašnje prista uz Tiziana u toliko, da su njegove slike mogle zamieniti se s Tizianovima.

Mletačka se je škola dugo održala u cvietu, jer se je i sam grad sačuvao u XVI. vieku na visini, do koje se je u prošlom uzpeo bio. S toga mogu se i slikari mletački druge polovine XVI. vieka dično staviti o bok spomenutim velikanom njegove prve polovine, što se glede ostalih talijanskih škola, kako vidismo, ne može utvrditi, ako i nisu jim u obćenitosti ravni. Prvi medju ovimi umjetnici jest Jacopo Robusti, po zanatu otčevu prozvan Tintoretto (1512 † 1594). Sam je svoj umjetnički pravac naznačio riečmi: „Crtanje Michelangelovo,

kolorit Tizianov“. Tintoretta je nadkrilio Paolo Caliari, po rodnom mjestu Veroni prozvan P. Veronese (1528 † 1588), koji živeći ponajviše u Mletcih izobrazio se je u koloritu po Tizianu. Kano pravi baštinik Tizianovih vrlina, obdaren velečajnom tvornom silom i tankim osjećajem krasote drži visoko stieg mletačke umjetnosti. Učenici i sljedbenici njegovi, medju koje ide mu i sin Carlo, nisu dostigli Paola.

Oponašanje prirode kistom imalo je mletačke slikare dovesti i k genre-slikariji; a začetnikom te vrsti smatra se Jacopo da Ponte po rodnom mjestu prozvan J. da Bassano (1510—1592). Učio je u Mletcih djela Tizianova i Bonifacieva, te je s početka u njihovu pravcu radio. Vrativši se u rodno mjestance, okolinom njegovom i življenjem njezina stanovništva bijaše doveden k drugomu pravcu, započev slikati priedjele, kolibe, seljake, stada, domaći život itd., te je ovakove prizore često i s historijskim slikama u sklad dovodio. Uputiv i svoje sinove u slikarstvo, njihovom je pomoćju mnogo umotvorina te vrsti u javnost iznio. Od četiri sina dva su se odlikovala i svojim vlastitim kompozicijama, na ime Francesco i Leandro (1558—1623).

I u mletačkom slikarstvu opaža se tečajem XVII vieka upliv manierizma, ponajviše u naturalističkom smjeru, nu u glavnom ostade na površju osobiti pravac njihove škole, te je i u tom donjekle promienjenom pravcu liepih umotvorina na svjetlo izniela. U tom se razdoblju odlikuju Jacopo Palma giovine (1544—1628), a osobito Alesandro Varotari, po rodnom mjestu prozvan i l Padovanino (1590—1650). Prem je Palma umjetnost tjerao više kô zanat te mnogo i naglo radio, pokazuje ipak mnogo duha, i pojedinosti, kano n. p. glave, na njegovih slika jesu liepo izvedene. Padovanino sliedio je Tiziana.

Mletački slikari odlikuju se tehnikom ; savršenost boje bijaše i težnja i priednost njihova. Divnom vještinom umjedu oponašati živost pûti, sjaj i bliesak raznolikih stvari i tkanina, izticati krasote prirode.

Naša galerija podaje dosta podpuno lice mletačke škole u 54 slike. Zastupani su tuj svi glavni učitelji i učenici njihovi. Od Bel-linieva smjera Bissolo (br. 35), Catena (br. 28) i Cima da Conegliano (br. 23). Od slavnoga Istrana V. Karpača imade nekoliko umjet-nina (br. 45—47, 49, 50). Slike Tizianove (br. 17, 18, 21, 25) ponos su naše galerije, te su popu-njene i dobrimi kopijami (br. 19, 53); pa se može i slog drugoga prvaka mletačke škole, Giorgiona, prilično razabrati iz jedne kopije (br. 24). Od Jakova st. Palme imade iz-vorna slika (br. 9). Uz Tiziana redaju se Boni-facio (br. 11, 12, 13, 33), naš A. Medulić (1—6, 37—44), Moretto di Brescia (br. 30), Paris Bor-done (br. 20), Tintoretto (br. 14, 32), P. Veronese (br. 7, 48) i sin mu Carletto (br. 51), Bassano (br. 8, 10, 16, 22, 31, 54). Ima još drugih slika te škole od nepoznatih umjetnika (br. 15, 29, 34, 36, 52).

ANDRIJA MEDULIĆ, prozvan IL SCHIAVONE

1. (1522 † 1582), mletačka škola.

Mudrost, alegorička, izvorna slika.

Rodjen u Šibeniku, u Mletke rano doveden, tuj poslije pokusa u slikarstvu kod svoga kuma Roka, snimajući, da uzmogne živiti, slike Fr. Mazzuole Parmegianina te Giorgiona i Tiziana, usvoji si priednosti njihove tako, da od prvoga poprimi nježnost i ljubkost izraza, a od drugih krasotu i živost boja, pak se njegove slike glede umjetničke vrijednosti stavljaju u sriedinu izmedju umotvorina onih slavnih slikara. Tizian ga visoko cienio, te se Andrija i smatra njegovim učenikom; a sprijatelji se i s Tintoretom. Bijaše ujedno mjedorezac. Mnogobrojne radnje njegove čuvaju se u Mlecih, Dalmaciji, Padovi, Trevisu, Vicenci, Veroni, Milanu, Firenci, Rimu, Rimini, Napulju, Parizu, Londonu, Madridu, Bruselji, Amsterdamu, Monakovu, Draždjanah, Berlinu, Kaselu, Beču, Petrogradu itd.

Prikazuje se boginja mudrosti sa tri lica (sadašnjost, prošlost i budućnost), okružena geniji, kojih dvojica drže joj nad glavom krunu, dolje mudraci u boginju gledajući razširenim rukama i od nje nadahnuće očekujući.

ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522 † 1582),

2. mletačka škola.

Sv. Nikola, izvorna slika (v. br. 1).

Sv. Nikola, obljubljen u Slavenstvu svetac, sjedi odjeven u biskupskom crkvenom odielu, desnicom blagoslivajući a lievom držeći knjigu; gornje ruho i stola zanaša na grčko-iztočni obred. Pred podnožjem angjeo držeći biskupski štap.

ANDRIJA MEDULIĆ, SCHIAVONE (1522 † 1582),

3. mletačka škola.

Istina, alegorička, izvorna slika (v. br. 1).

Boginja nad oblaci držeća lievom i desnom rukom otvorene knjige, s ustiju lier (mir) i mač (rat), po strani mladost, djevojke i dječarci, koji se oko nje kupe.

ANDRIJA MEDULIĆ, SCHIAVONE (1522 † 1582),

4. mletačka škola.

Smrt, alegorička, izvorna slika (v. br. 1).

Na oblacih starac uprt o kosu.

ANDRIJA MEDULIĆ, SCHIAVONE (1522 † 1582),

5. mletačka škola.

Aritmetika, alegorička, izvorna slika (v. br. 1).

Na oblacih muza u lievoj računicu držeći.

ANDRIJA MEDULIĆ, SCHIAVONE (1522 † 1582),

6. mletačka škola.

Jupiter fulminator, mitologička, izvorna slika (v. br. 1).

Zeus na oblacih držeći munju u ruci, a dolje uz lievu nogu orao, ptica Jupitru posvećena. Znači svemoštvo božje.

PAULO CALIARI, prozvan VERONESE (1528

7. † 1588), mletačka škola.

Slava angjelâ, izvorna slika.

Učenik Antuna Badila i Ivana Carotta smatra se baštiničkom umjetničkih vrstnoća Tizianovih, koje je umio svojom tvornom snagom i osjećajem ljepote sačuvati na visini (v. str. 93).

- JACOPO DA PONTE, prozvan IL BASSANO (1510
8. † 1592), mletačka škola.

Sv. Petar lieči hromoga, izvorna slika.

Učeći djela Bonifacia i Tiziana usvoji si njihov način bojadisanja; u svojih genre-slikah oponaša u kompoziciji Nizozemce, što je jasnije izraženo na drugih slikah njegovih u našoj galeriji (v. br. 22). Budući je radio mnogo, a sudjelovala su i četiri njegova sina (v. str. 93), njegove su slike raznolike umjetničke vrijednosti.

Predmet je crpljen iz biblije (djela apost. III, 2—8), kako je na ime sv. Petar sa sv. Ivanom hroma u pridvorju jerusolimskoga hrama pred svjetinom ozdravio svojom riečju. U zadku pridvorje hrama, sv. Petar drži hroma za ruku i blagosivlje ga, uzanj apostoli, Ivan na lievu, uz njega majka noseća bolestno djetesce; na drugoj strani mladić sa štapom gleda hroma.

- JACOPO PALMA, IL VECCHIO (1480 † 1528),
9. mletačka škola.

Tri Marije, izvorna slika.

S početka sliedio Belliniev slog, kašnje Giorgiona, nu slobodno (v. str. 91); izvornost naše slike pokazuje napis doli lievo: Iaco(bus) Pal(ma) inv(enit) e(t) pinx(it).

Predmet iz sv. pisma novoga zavjeta: Marija Magdalena, Marija Kleofas i Marija Salome.

- JACOPO DA PONTE, prozvan IL BASSANO (1510
10. † 1592) mletačka škola.

Krvnici vežu Isusa, izvorna slika (v. br. 8).

- BONIFAZIO VENEZIANO (1523—79), mletačka
11. škola.

Bogorodica i sv. Katarina, izvorna slika.

Njeki tvrde, da je bilo u prvoj polovini XVI. veka više slikara toga imena u jednoj veroneskoj obitelji umjetničkoj; stariji († 1540) da je bio učenik st. Palme; drugi da je god. 1553 umro, a treći, koji je do godine 1579 radio, da pripada mladjemu naraštaju. Bonifacio je sliedio Tiziana, te se njegove slike slažu u koloritu, u izražaju ličnosti i razporedbi komposicije s Tizianovimi u toliko, da se kadšto teško međusobno razlikuju.

Bogorodica podaje svoga sina klečećoj pred njima Katarini. Liepa okolica, stabla i gradić sa crkvom.

BONIFACIO VENEZIANO (1523—79), mletačka
12. škola.

Zaruke sv. Katarine, izvorna slika (v. br. 11).

Na ovoj krasnoj slici, jednoj od najljepših Bonifacievih, prikazuje se bogorodica u crvenoj haljini i modrom plaštu s bielim rubcem na glavi, držeći na lievom krilu golo djetesce lievom opasav ga a desnu podmetnuv. Na lievoj strani pokleknula sv. Kata odjevena u zelenoj haljini s crvenkastim plaštem; gledajući u Isusa uze mu lievom rukom desnu kod lakta, a Isus lievom uhvati njezinu desnu, te joj desnom pruža prsten u znak, da ju sebi zaručuje. S desne je sv. Josip, jednom nogom kano klečeći te gledajući dolje nasloni glavu na lievu ruku, koju je na lievo koljeno upro, dočim u desnoj drži štap gore grbav; haljina mu modra a plašt žut. Odstraga vidi se na lievo priedjel sa jezerom i uz ovo grad a na desno kuća i uz nju

čovjek noseći janje i do njega diete. Medju Josipom i gospom dvie ženske i janjci.

BONIFAZIO VENEZIANO (1323—79), mletačka škola.

Poklon mudraca, izvorna slika (v. br. 11).

Sjedeća u crvenoj haljini s modrim plaštem odjevena bogorodica drži djetesce, koje joj na lievom koljenu sjedi na pelenicah, te pruža desnu ruku primajući dar u zlatnoj posudi, koji mu nudi starac ćelavac s bielom kosom i bradom, odjeven u crvenoj togi; drugi mudrac je crnac omotane poput turbana glave, a na njem kruna, te u desnoj ruci drži posudu s darom. Treći mudrac u muževnoj dobi drži takodjer u desnici posudu s darom. S desna sv. Josip, komu se vidi glava i malo poprsja, u crvenkastoj haljini sa žutkastim plaštem. U daljini brdovit priedjel.

JACOPO ROBUSTI, prozvan IL TINTORETTO
14. (1512 † 1594), mletačka škola.

Mletačka obitelj, portrait, izvorna slika.

Učenik Tizianov sliedio je učitelja u koloritu, Michelangela pako u crtanju (str. 92). Bijaše vanredno radišan i plodan; pak za to nisu sve njegove radnje jednake umjetničke cienne. S malo boja umio je najživlje ličnosti i značaje stvoriti. Najsavršeniji su mu portraiti, kod kojih pokazuje slobodno veličajno shvaćanje spojeno s čistom, pomnijvom provedbom.

Takav je i naš portrait, koji prikazuje gospodju, majku s troje djece: dva mužkarca i jednom djevojčicom; djeca su, a osobito djevojčica,

izvrstno naslikana. Misli se, da je to portrait umjetnikove supruge i djece.

15. MLETAČKA ŠKOLA, slikar nepoznat.
Mati Zebedeja pred Isusom, izvorna slika.

Predmet crpljen iz evangjelja sv. Matije (XX, 20—28). Mati Zebedejeva umoli Isusa, da njezinim dvima sinovima dađe mjesto u njegovu kraljevstvu uza se. Isus ju tada upita: jesu li pripravnici trpiti za nj? Prisutni apostoli ljute se na onu dvojicu.

Isus s apostoli upro oči u majku, koja mu progovara, manji sin uza nju, veći odtraga.

16. FRANCESCO DA PONTE, IL BASSANO († 1530),
 mletačka škola.

Viećnik ili dužd mletački, portrait, izvorna slika.

Franjo brat Jakova Bassana uz trećega brata Leardia radio je zajedno s braćom; nu i samostalno, te se njegove vlastite slike odlikuju osebnom kompozicijom (Sala dello scrutinio u mletačkom duždinom dvoru).

Njeki su taj portrait dosudili Jakovu. Lice i držanje posvema živo.

17. TIZIANO VECCELLIO (1477 † 1576), mletačka škola.
Žalostna majka (mater dolorosa), izvorna slika.

Ovu sliku prisudili su prigodom kupnje vještaci velikomu Tizianu, pa neće mu je poreći, tko potanje kompoziciju, izražaj i kolorit promotri. Tizian je u svojim prvašnjih radnjah slijedio slog Belliniev dodav mu vlastitu si krepčinu (v. str. 92).

Izražaj boli na licu žalostne majke tako je čuvstveno prikazan, kako ga je mogao prikazati samo kist velikoga umjetnika.

18. TIZIANO VECELLIO (1477 † 1576), mletačka škola.
Dvie dobe čovjeka, alegorička, izvorna slika.

Tizian je izradio više alegoričkih slika; jednu našoj srodnu: tri dobe čovjeka. Prikazuje u šumovitom priedjelu mladoga pastira uz krasnu plavokosu djevojku na zelenom plandištu; te kano da ju uči sviralu. Po strani dva driemajuća dječarca, a nad njima prolazi amor; u zadku počiva starac, promišljavajući o smrti nad mrtvačkom glavom (slika sada u Londonu). Prema ovoj misli izražava se druga na našoj slici; ondje tri (djetinstvo, mladost i starost), ovdje dvie (djetinstvo i starost) dobe čovječega života. Prikazuju se tri gola igrom umorena djeteta, dva su zaspala, a treće se penje na dub. S druge strane sjedi starac promatrajući lubanju, prolaznost ovoga svijeta. Preliepa i čarobna okolica. Oprjeka: bezbrižna djeca i zamišljen ozbiljan starac. Slika prekrasna, incarnat neprispodobivo izvrstan.

19. TIZIANO VECELLIO (1477 † 1576), mletačka škola.
Sv. Ivan Kr., kopija P. P. Rubensa († 1640).

Rubens izučiv u Antwerpenu kod Oktaviana van Veen slikarstvo, uputi se godine 1663 u Italiju, gdje je sedam godina učio djela velikih talijanskih slikara, imenito Tiziana i P. Veronesa, kojih je pravac bio njegovu najrodniji. Tom prilikom snimio je i sliku Tizianovu, prikazujuću sv. Ivana Kr., koja je prije bila u crkvi sv. Marije vel. a sada u kr. galeriji u Mlecih. Ondje se prikazuje Ivan u naravnoj veličini, dignuv desnu ruku a lievom držeći štap stade propoviedati, kod nogu mu ja-

njašce — okolica široka ravnica sa slapom; pod lievom nogom napis: Tiziano.

20. PARIS BORDONE (1500—70), mletačka škola.
Krunitba bogorodice, izvorna slika.

Izobrazio se po Giorgionovih slikah, kašnje prista uz Tiziana i umije ga tako sliediti, da jim se radnje kadšto teško razlikuju. Odlikuje se vanredno nježnim ružičastim koloritom, bogatimi oblici, dražestnim izrazom lica osobito ženskih (v. str. 92).

U oblacih bogorodica klečeća, kako ju presv. trojica kruni; izpod nje velika skupina svetaca: Petar, Pavao, Kristofor, Katarina itd., pod njima na strani angjeo držeć daščicu s napisom: „In principio erat verbum et verbum erat apud deum“ (Iv. I, 1). Skupina svetaca i angjela liepo izvedena. U liev m uglu donator, ferarski duka Alfonso II (1558—97). Kompozicija i provedba jednako liepe. Na slici monogram. Njekada vlasništvo čuvene galerije kardinala Fescha.

21. TIZIANO VECELLIO (1477 † 1576), mletačka škola.
Sveta obitelj, izvorna slika.

Slika u Rimu kupljena a u mletačkoj akademiji umjetnosti izpitana i jednoglasno velikomu Tizianu pripisana. Nadjena je i jedna kopija te slike, bez angjela, još za živa Tiziana po učeniku mu mlet. Polidoru († 1565) učinjena, a za izvornu se mislilo, da je izgubljena. Tizian je mnoge madone i sv. obitelji izradio. Iz naše slike odsievaju sve priednosti Tizianova kista. Osobe pune su ljepote i plemenštine; boje upravo čarobne.

Gospa drži desnom rukom obvoje i diete, ležeće joj na krilu, pognu se prama malomu Ivanu;

Josip naprama svojoj zaručnici naslonjen motri Isusa; Ivanu s desne strane stoji angjeo klanjajući se Isusu. Prekrasna okolica.

22. JACOPO DA PONTE, IL BASSANO (1510 † 92),
mletačka škola.

Krštenje sv. Brigite (ili Veronike), izvorna slika.

Prikazuje se, kako biskup sv. Valentin pred crkvom krsti sv. Brigitu (ili Veroniku). Od ljepših Bassanovih slika.

23. GIOV. B. CIMA DA CONEGLIANO (1460—1517),
Dva svetca, izvorna slika.

Učenik L. Vivarina prista zatim uz Gian-Bellinia, te je oponašao nježnost i živahnost njegovu; u koloritu mu je najbliži, radio je velikom pomnjom.

Jedan redovnik odjeven u crkvenom biskupskom odijelu s biskupskim štapom u desnoj a s knjigom u lijevoj ruci; drugi u crnom odijelu, držeći u lijevoj crvenu knjigu a u desnoj redovnički štap. Obojici oko glave zlatna aureola.

24. GIORGIO BARBARELLI prozvan IL GIORGIONE
(1478 † 1512), mletačka škola.

Nashašće Mojsije, po izvornoj slici snimak E. Kaisera.

Izvorna slika čuva se u Firenci u galeriji Pitti. U sredini pod stablom sjedi kraljevena zapajana gledajući diete, koje joj dvorkinja pruža. Uz nju stoje dvorani i dvorske gospodje. Na jednoj strani veselo društvo sjedeće u prirodi dražestnoj, na drugoj pratnja kraljevine, kako nastoji

kolievku oteti rieci. Prizor obuhvaćajući zemaljski sjaj i razkoš, u koji je biblijski događaj upleten. Jednaka Giorgionova slika, samo u velikom razmjeru, nalazi se u milanskoj galeriji Breri.

25. MLETAČKA ŠKOLA.

Mlečanka, portrait, izvorna slika.

Liepa djevojka s krasnim nakitom na kosi. Vještaci su tu sliku dosudili samomu Tizianu, čiji se kolorit s nje odsieva. Tizian se je mnogo bavio i ovom vrsti slikarije, te si zasluži priznanje, da je jedan od najvećih portraitista svih vremena.

26. BONIFAZIO VENEZIANO (1523—79), mletačka škola.

Bogorodica s Isusom i sv. Cecilija, izvorna slika.

Bogorodica moli se sklopljenima rukama svojemu božanstvenomu sinčiću, koji na pelenicah pruža joj ruke; sv. Cecilija, držeći u lievoj palmu (znak mučeničtva), desnu stavi na svirale i pobožno gleda u spasitelja. Zadak liepi priedjel.

27. TIZIANO VECELLIO (1477 † 1576), mletačka škola.

Sveta obitelj, izvorna slika.

I ovu su sliku u Italiji vještaci dosudili Tizianu (v. br. 21); svakako je veoma krasna. Tizian je mnogo slika te sadržine učinio.

Bogorodica drži sinčića na krilu, koji prima „agnus dei“ od maloga Ivana, uz kojega je ja-njašce. Boje živahne i preliepe.

28. VINCENZO CATENA (1740—1531), mletačka škola.
Bogorodica sa dva sveca, izvorna slika.

Učenik Gian-Bellinia, nu opaža se kod njega još neki upliv pravca B. Vivarinia (1449—1499).

U zadku liep priedjel, sprieda bogorodica držeća na krilu Isusa, s jedne strane duvna (sv. Klara?), s druge redovnik dižući u vis knjigu i štap, koje primaju dva nebesnika. Slika dostojna Belliniega učenika i posve u njegovu slogu.

29. MLETAČKA ŠKOLA.

Mlečanka, portrait, izvorna slika.

Njeki vještaci dosudjuju taj portrait Giov. Liciniu Regillu da Pordenone (1484—1539), koji se i ovom vrsti slikarstva mnogo bavio. Odlikuje se nježnošću i mekoputnošću kolorita (v. str. 92).

- ALESANDRO BUONVICINO, obično IL MORETTO
30. DI BRESCIA (1516—47), mletačka škola.

Redovnik pred križem, izvorna slika.

Moretto je u početku sledio strogo Tizianov slog, nu kašnje si usvojio vlastitosti rimske škole, i tako stvorio poseban način prikazivanja, odlikujući se jednostavnošću i tihom dražesti; kolorit mu je hladniji nego li kod većine Mlečana.

FRANCESCO PONTE DA BASSANO (1550—92),
mletačka škola.

31. *Isusov posjet kod Marije i Marte*, izvorna slika,
(v. br. 16).

Predmet izradjen po pripoviesti kod sv. Luke X, 38—42. Isusa prima u svoju kuću Marta, koje sestra Marija slušala njegove propoviedi.

U zadku brdovit šumovit priedjel. Isus ulazi kroz pridvorje s učenicima, dočeka ga Marta, a postrance Marija klečeći; iza Marte razprostrt stol, uz koji čovjek gledajući na ženu, koja se odtraga bavi kuhanjem; u košari ribe, s kojima se druga žena zanima, na tlu živad, uz Mariju pseto a blizu mačak. Posvema manira Bassanova.

JACOPO ROBUSTI, IL TINTORETTO (1512 † 1594),

32. mletačka škola.

Zaruke sv. Katarine, izvorna slika (v. br. 14).

U Rimu, gdje je slika kupljena, pripisivali su ju našem A. Meduliću, nego u Mletcima dosudili su ju umjetnici jednodušno Tintoretu, pače pronašli ju za jednu od ljepših umotvorina njegovih.

Prikazuje se bogorodica, Isus, sv. Ivan i sv. Katarina, kojoj Isus prsten daje, odtraga lice čovjeka. Predmet često obradjen.

BONIFAZIO VENEZIANO (1523 — 79), mletačka škola.

33. *Isus i Samaritanka kod zdenca*, izvorna slika (v. br. 11).

Po pripovijesti kod sv. Ivana ev. IV, 5—26. Isus dodje u Sichar, grad Samarije, pak tu sjedne uz zdenac na počinak. K zdenцу dodje žena po vodu, s kojom zametne razgovor. Ovaj prizor prikaza umjetnik. U daljini na brdu grad Sichar, u zadku bregovita okolica, kod zdenca s jedne strane Isus naslonjen lijevom rukom držeći u njoj knjigu, a desnu nadignuv. Samaritanka

drži na zdencu vrč, niže uz nju diete igrajuće se užetom, u kutu psetance. U daljini učenici.

34. MLETAČKA ŠKOLA.

Sv. Stjepan mučenik, izvorna slika.

U zadku bregovi i voda, liepa okolica, u kojoj mučenik klečeći moli.

35. PIER FRANCESCO BISSOLO (1490—1520), mletačka škola.

Obrezovanje Isusa, izvorna slika.

Bissolo bijaše jedan od darovitijih učenika Gian-Bellinievih; slike odlikuju se nježnošću.

Izradjena po pripoviesti kod sv. Luke II, 21—39.

36. MLETAČKA ŠKOLA.

Mlečanka, portrait, izvorna slika.

37. ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522—82), mletačka škola.

Glasba, alegorička, izvorna slika (v. br. 1).

38. ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522—82), mletačka škola.

Vjetar, alegorička, izvorna slika.

Vjetar je već kod starih u umjetnosti prikazivan kano genij s nadutim licem i otvorenim ustima, s krili na ramenih i glavi; zefir je prikazivan kano prijazniji i blaži genij.

39. ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522—82), mletačka škola.

Pedagogija, alegorička, izvorna slika.

Sjedeća muza uhvati neposlušno diete za kosu, koje se brani, a drži pločicu u ruci.

40. ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522—82),
mletačka škola.

Etnografija, alegorička, izvorna slika.

Starac u oblacih pridiže čovjeka jednom rukom. Nabavljena pod onim naslovom, premda se iz kompozicije teško razabira.

41. ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522—82),
mletačka škola.

Marte i Venera, mitologička, izvorna slika.

Po grčkoj i rimskoj priči gr. Aphrodite, lat. Venus, boginja ljubavi i ljepote sduživši se s Aresom, lat. Martom, bogom rata, postade ratobornom.

Na našoj slici dade se Venera, sjedeći na kolih, u koja su golubovi upregnuti, pratiti Martom, u podobi viteza one dobe.

- ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522—82),
mletačka škola.

42. *Lik Medulića*, po izvornom portaitu snimak od Simmonettia.

Izvorna slika, izradjena po samom Meduliću, nalazi se sada u Firenci, u galeriji Pitti, u dvorani portaita velikih umjetnika. Snimak izradi vjerno Riečanin Simmonetti.

43. ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522—82),
mletačka škola.

Lov, alegorička, izvorna slika.

Može biti i mitologička, prikazujuća Dianu (Artemidu) kano boginju lova.

ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522—82),
44. mletačka škola.

Geografija, alegorička, izvorna slika.

Muž u oblacih drži jednom rukom kruglju zemaljsku, drugom šestilo.

45. VITTORE CARPACCIO (1450—1522), mletačka
46. škola.

47. *Isus sa 12 apoštola*, izvorna slika.

Viktor „Charpatius, Charpathi“, kako se je sam pisao, rodом iz Kopra u Istri, jest najslavniji historijski (legendarni) slikar starije mletačke škole; u načinu stoji najbliže Belliniu (v. str. 31). Slike njegove su pravi biser crkvene slikarske umjetnosti.

Naše krasne, bujnim koloritom odlikujuće se slike izvedene su na predelli nekoga žrtvenika. Imade od Carpaccia tri predella-slike u mletačkoj crkvi s. Giovanni e Paolo iz njegove ranije dobe. Izradio je na liepu slike iz života sv. Jerolima u hrvatsko-dalmatinskoj crkvi sv. Jurja u Mletcih. Umjetnik veoma uman i plodan. (V. Kukuljević: Slovník umjetnika jugoslav. str. 137—145.)

PAOLO CALIARI, IL VERONESE (1528—88),
48. mletačka škola.

Bogorodica sa svetci, izvorna slika.

Majka božja na visokom prijestolju držeći Isusa na krilu, prema kojem uzpinje se mali Ivan; pred prijestoljem dva svetca, od kojih sv. Franjo

asiski upro oči u bogorodicu i sina joj, i svetica (sv. Klara?) s monstrancijom, po strani donator u sjajnom odijelu držeći posudu s darom. Sprieda pridvorje, u zadku krasno plavetno obzorje. Pre-liep kolorit.

49. VITTORE CARPACCIO (1450—1522), mletačka škola.
Sv. Sebastian, izvorna slika (v. 45—47).

Izvornost potvrđuje sam pripis na slici: P. Victor Karpathius, Venetus 1514. Mučenik privezan na stup moli se bogu; u zadku liep priedjel.

50. VITTORE CARPACCIO (1450—1522), mletačka škola.

Sv. Petar mučenik, izvorna slika.

Naslikan u dominikanskom odijelu (v. str. 26).

51. CALIARI CARLO, CARLETTTO († 1596), mletačka škola.

Svjetska i nebeska moć, alegorička, izvorna slika.

Darovit sin Pavla Veronesa, sliedio u umjetnosti svoga otca, nu nije ga dostigao.

Nebeska moć prikazana u slici liepe gospodje, kojoj pod desnom nogom stoji zemaljska kruglja, prezir svieta tim naznačujući, a licem gleda u nebo, sve uzdanje u boga polažući. Svjetsku moć prikazuje jak poput Samsona mužkarac, naznačujući tjelesnu snagu, u koju se uzda; golo diete obazrevše se na mužkarca i pokazujuće mu krunu predstavlja napastnika, koji častmi zavarava ljude. Slika liepa.

52. MLETAČKA ŠKOLA.

Poklon triju mudraca, izvorna slika.

Nabavljena pod imenom Pavla Veronesa; svakako je njegove dobe a mletačke škole.

Bogorodica sjedeći drži djetesce, pred kojim jedan mudrac kleči uhvativ ga za nožicu, druga dva stoje, dugačke im haljine podržuju mladi dvoranici.

53. TIZIANO VECELLIO (1477 † 1576), mletačka škola.

Sv. Marko, snimak Ivana Squarcine po izvornoj slici.

Slika je jedna od ranijih Tizianovih, nalazi se u Mletcih u crkvi s. Maria della salute. Izim sv. Marka prikazuje sv. Roka, Sebastiana, Kozmu i Damiana.

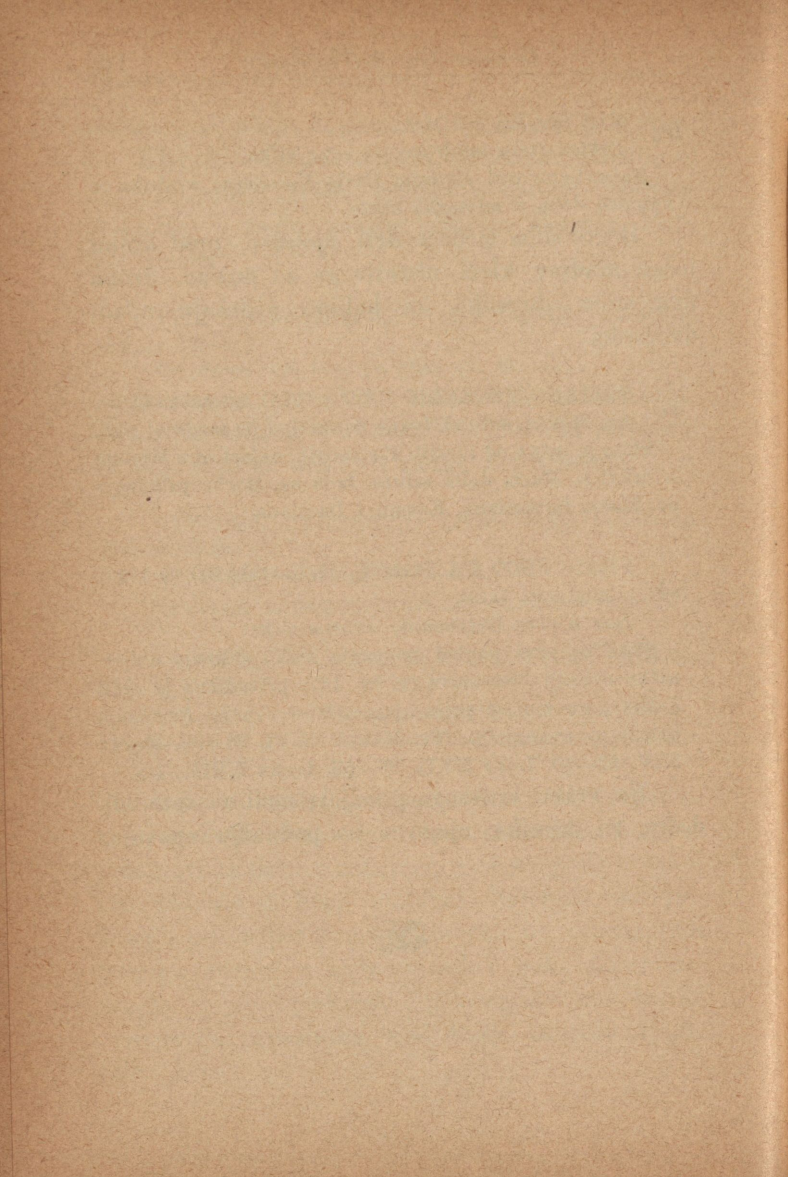
54. FRANCESCO DA PONTE, IL BASSANO († 1530), mletačka škola.

Isus u vrtu Getsemani, izvorna slika.

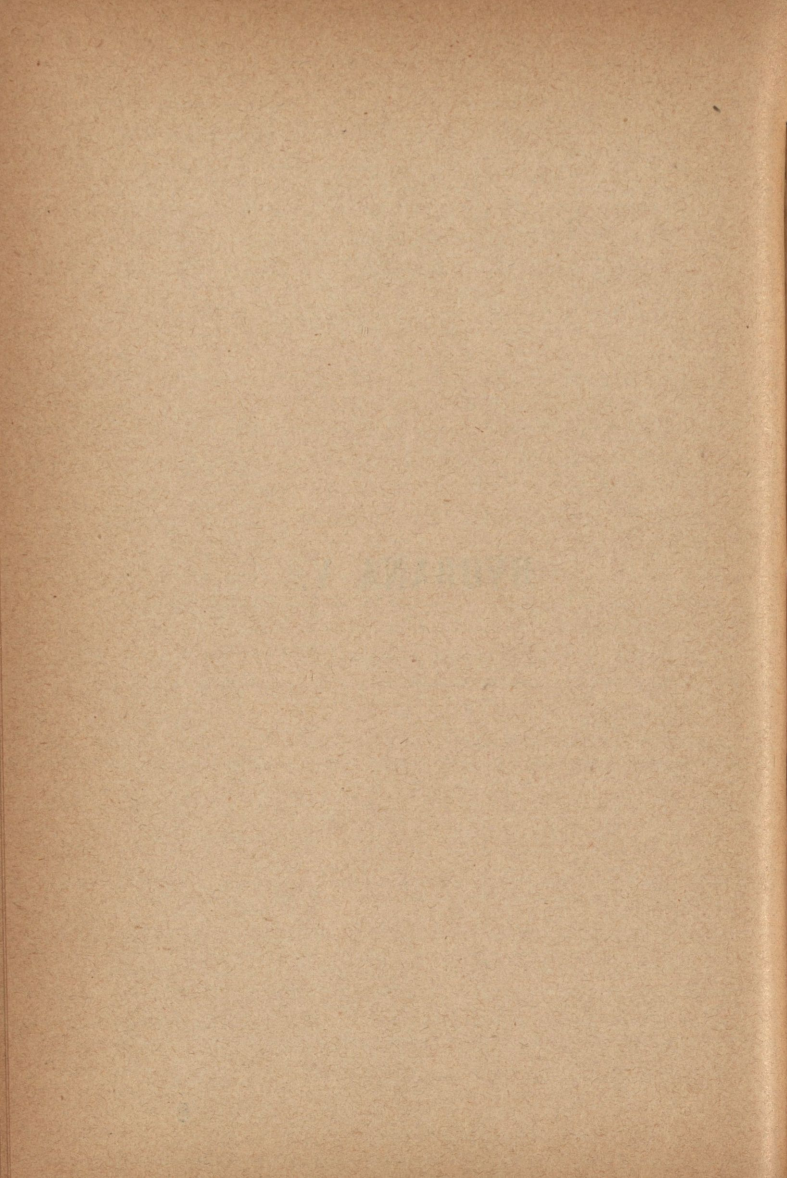
Slika na prvi pogled pokazuje način slikanja umjetničke obitelji Bassanove (v. br. 16); prisudjena je ocu Jakovu, nu čini se prije njegova sina Franje. Prikazuje prizor po evanđelju. (Sv. Matije XXVI, 36—56. Marka XIV, 32—50. Luke XXII, 39—53. Ivana XVIII, 1.)

Na vršku krasnoga priedjela moli se spasitelj, dočim tri učenika njegova na podnožju spavaju.

DVORANA V.

SLIKARSTVO NAŠE DOBE.

Medju znakovi novoga poredka, koji su se sredinom prošloga vieka stali pokazivati, ne zauzima posljednjeg mjesta ni nov razvoj slikarstva. Slikarstvo počeo se povraćati preko srednjega vieka k oblikom klasične davnine. Mnogo je išao na ruku tomu smjeru umjetnosti Ivan Winckelmann (1717 do 1768) svojim umjetničko-arheoložkim iztraživanji grčkih i rimskih umotvorina. Živuci u prijateljstvu s prvimi njemačkim umjetnici upućivao je ih na staroklasičke uzore umjetnosti. U isto doba javi se neodvisna naturalistička težnja za slobodnijim opažanjem oblika života i za slobodnijim eklekticismom, da se osim starih umotvorina uzmu za uzor i kašniji veliki umjetnici. Sve je to dalo i slikarstvu nov smjer. Na čelu te klasičke periode slikarstva stoji Anton Rafael Mengs (1728—79). Proučivši s jedne strane liepe oblike klasičkih umotvorina kušao je s njimi sliti ljepotu umjetnina Rafaela, Tiziana i Correggia. Uzprotivi mu se Pompeo Battoni (v. str. 68), koji je dosadanju talijansku umjetnost proti ovoj novotariji uzeo u zaštitu. Drugi nešto kasniji naraštaj njemačkih slikara još strožije prista uz Winckelmannove nazore kušajući prikazati klasičke predmete u klasičkom duhu. Ovim na čelu stajao je Šlesvižanin Armin Jacob Carsten (1754—98), a pridružio se mu E. Wächter, G. Schick i dr. Svi ovi i njihovi pristaše nastojahu u slikarstvu uvesti čistoću i plemenštinu sloga i odlučno shvaćanje života.

I na francezku umjetnost djelovao je taj novoprobudjeni smisao za klasičku starodavnost. Predteča novoga smjera bijaše I. M. Vien (1715—1809), a pravi daroviti zastupnik učenik mu I. L. David (1748—1825). Mnogo učenika i sljedbenika Davidovih, kano što F. P. Gerard (1770—1837), A. I. Gros (1771—1835) i dr. nastojalo je

Davidov slog razširiti; a u sličnom smjeru radio je J. Regnault (1754—1829) i njegovi učenici (P. Guerin, Hersent, Blondel), te P. P. Proudhon (1758—1823) i dr. Upliv francezke umjetnosti na ostale zemlje bijaše poslie prevrata ogroman, osobito je atelier Davidov postao stjecištem umjetnika ciele Europe. Od talijanskih slikara, koji su sliedili francezki pravac, spomenuti ćemo Pietra Benvenuta (1766—1844), A. Appiania (1754 do 1818) i V. Camuccinia (1767—1844).

Nu kad je Davidov klasicizam stajao na vršku slave, započe proti njemu reakcija, koja je opet na polju književnosti nikla. Srednji viek, dugo prezren, iztaknu se opet u svojem romantičnom sjaju i dubokoj krasoti. Romantika lorda Byrona u Englezkoj, Tiecka i braće Schlegela u Njemačkoj na književnom polju dade i u umjetnosti nov poticaj; otvori pogled na bogatu prošlost i na važnost narodnoga života. U vrijeme ovoga preokreta nalazilo se u Rimu kolo mladih njemačkih umjetnika: P. Cornelius iz Düsseldorfa, Frid. Overbeck iz Lubeka, J. A. Koch iz Tirola, F. Veit iz Frankfurta i V. Schadow iz Berlina, koji opojeni ideami nove romantike a narodnim čuvstvom proniknuti stadoše učiti slikarstvo srednjega vieka, osobito slike na liepu najsjajnije dobe talijanske umjetnosti. Dočim su se ostali iz onoga kruga kašnje razišli, ostade Overbeck u Rimu te usvojeno načelo provede najvjernije i najdosljednije. Njegov sviet u umjetnosti je srednji viek sa svojim nazoni, njegov osjećaj je osjećaj uzkrsnuloga fra Ivana da Fiesole. Odbija sve, što se stanovištu XIV—XV. vieka protivi. U tom smjeru sliede Overbecka F. Veit, E. Steinle u Frankfurtu, Čeh J. Führich († 1876) i L. Kupelwieser (1798—1862) u Beču. Spomenuti Overbeckovi drugovi, vrativši se u domovinu, širili su umjetnost u tom pravcu, manje ili više preinačenom. Petar Cornelius, postavljen god. 1825 od kralja

Ljudevita na čelo monakovske akademije, bude začetnikom monakovske škole, koje je uresom njegov učenik V. Kaulbach (1804—74). Uz monakovsku školu, prvačinju u Njemačkoj, posta akademija u Düsseldorfu pod vodstvom iza god. 1826 spomenutoga V. Schadova drugim razsadnikom njemačkoga slikarstva, a prvakom te škole je K. V. Lessing. Düsseldorfskoj školi je svojom težnjom i ljubavi za genre i romantičnost srodna berlinska (Kolbe, Wach, Magnus, Menzel, Schrader,ildebrandt i dr.). Novo si je središte slikarstvo stvorilo takodjer u akademijah i učilištih u Beču (Krafft, Waldmüller, Dannhauser, Rahl), u Draždjanima, u Frankfurtu (Veit, Steinle, Becker), u Karlsruhu, Stuttgartu, Königsbergu i Weimaru.

U Francezkoj slikarstvo pridrža do duše Davidovu školu za izlazište, nu strogom klasicizmu oprie druge smjerove (Ingres, Richard, Robert, H. Vernet). Francezko slikarstvo podpade takodjer pod upliv romantike, nu naginge više na realističnu stranu, pa sjaje osobito svojim kolorističkim djelovanjem i naturalističkom silom. Put mu prokrčiše ženialni umjetnici Gericault († 1824), E. Delacroix, P. Delaroche († 1856); kano sjajni koloriste odlikuju se R. Fleury, L. Cogniet i A. Decamps, u novije doba proslaviše se Gérôme, Cabanel, P. Baudry i dr. U Belgiji slovi L. Gallait.

I u Italiji bješe zavladała težnja, da se slikarstvo prisloni na uzore starih velikih umjetnika; tako se Hayes uz nagnuće klasicizmu kušao okoristiti vrlinami velikana renaissance; u Firenci učili su pomnjivo stare fiorentinske slikare (Marini, Mussini); u Rimu sastavilo se kolo darovitih slikara (Cochetti, Minardi, Consoni, Bianchini i dr.), koji su „puristi“ prozvani, da si prisvoje vrline prvaka talijanske umjetnosti.

Romantika je mogla do skora uvidjeti, da svojom težnjom uzkrisiti sredovječne uspomene samo dielomice

uspieva; a da za podpun uspjeh, t. j. da zaokupi narod, mora postati narodnom. Odavle započe i slikarstvo pažnju obraćati na narod, na njegova svojstva, osebnosti i osjećaje, u životu i povjesti; što, oertano realističnom vjernosti i kistom idealizovano, stane djelovati na občinstvo. I to je takodjer težnja novoga slikarstva.

A na umjetničkom poprištu pojaviše se u našem vieku i Slovjeni, te si već do sada uz druge umjetnike izvojnište častno mjesto. Dva glavna plemena, Rusi i Poljaci, prednjače. Petrogradska akademija umjetnosti, osnovana god. 1757. caricom Elizabetom Petrovnom, odgoji mnogo vrstnih slikara, od kojih spominjemo K. Brpilova, T. A. Brunia, oba Ivanova, K. Golovačevskoga, I. T. Kapkova, G. Lapčenka, A. F. Markova, T. A. Nefa, V. G. Rajeva; njezini su pitomci takodjer proslavljeni V. V. Vereščagin i Ajvazovskij, te starinom Poljak Siemiradzki. Ne ima vrsti slikarije, koja nebi zastupana bila vrstnim umjetnici; k spomenutim pridružuju se u novije doba: u historijskom slikarstvu prof. A. J. Charlemagne, A. Kocebue, F. A. Bronikov, V. M. Maksimov, Savinskij, N. Mjasojedov itd., u genre-u Jacobi, Morozov, Rjepin, Makovskij, Klodt, Trutovskij, Kovalevskij i dr., u krajolicih Šiškin, Klever, Križenko, Meščevskij, Bogoljubov, Sudkovskij i dr. Od Poljaka, kod kojih učilište umjetnosti u Krakovu goji slikarstvo, dosta budi spomenuti njegova sadanjega ravnatelja slavnoga I. Matejka; od Čeha J. Čermaka, V. Brožika, A. Chitusija itd. I medju južnimi Slovjeni imade slikara dobroga imena, tako medju Hrvati naš Nikola Mašić i V. Bukovac, medju Srbi P. Jovanović, U. Predića, medju Slovenci Šubić itd. Slovjenski slikari pošli su većim dielom narodnim pravcem, crpajući predmete za svoje umotvorine iz narodne poviesti pune dramskih prizora, iz bujnoga narodnoga života i raznolike prirode prostrane jim do-

movine. Tko zna, ne ima li slovjenska umjetnost riješiti posebnu zadaću?

Naša galerija imade nekoliko slika naše dobe, nu razmjerno ponajviše umjetnika njemačkih (br. 1, 5, 6, 7, 8, 12, 15, 23, 24, 31, 32), zatim talijanskih (13, 14, 16, 18, 19, 20, 22, 25, 26), pak slovjenskih, i to Poljaka (3, 4, 10, 21), Čeha (2) i Hrvata (9, 10, 11, 17, 27, 28, 29, 30). Odkle se razabira, da je najnovije slikarstvo u našoj galeriji najnepodpunije, te će biti zadaća budućnosti ovu prazninu, osobito glede slovjenskoga slikarstva, čim savršene nije izpuniti.

1. IVAN EDUARD STEINLE.

Sv. Ilija, izvorna slika (1866).

Steinle rođen 1810 u Beču, ondje u akademiji umjetnosti obrazovan, preseli se god. 1827 u Rim, te prista uz Veita i Overbecka, u kojem je smjeru vrativši se 1834 u Beč radio; a promicao ga i kano profesor historijskoga slikarstva od god. 1850, a kasnije ravnatelj umjetničkoga zavoda u Frankfurtu. Kano učitelj upućivao je svoje učenike na slikare XV. i XVI. vieka. U tom slogu izradjene su obje naše slike Steinleove (br. 1 i 15).

Sv. Ilija stojeći na vatrenih kolih uzdigav ruke prama nebu hrli onamo na četiri konja. Dolje u desnom kutu drug njegov, prorok Elizej, začuđen gleda taj prizor. Slika u Frankfurtu izradjena po pripoviesti biblijskoj knj. kraljeva IV, 11—12.

2. JAROSLAV ČERMAK (1831 † 78).

Ranjen vojvoda crnogorski, izvorna slika.

Rodjen 1831 u Pragu učio je u rodnom gradu slikarstvo, god 1848. ode u Njemačku, a nemogavši se sprijateljiti s njem. slogom Corneliusa i Kaulbacha ode u Antwerpen i tuj stupi u akademiju, gdje je realistična struja prevladala. Iza toga postade u Bruselju učenikom glasovitoga Louisa Gallaita. Od god. 1851 nastani se u Parizu. Odabirao si predmete iz slavenske poviesti i života, osobito južnoslovjenskoga, čega radi god. 1858 i 1862 putova jugoslavenske zemlje. Već prva slika njegova (1862) „Bašibozuci vode Hercegovke“ steče mu ime. Na veliku štetu umjetnosti umre 24. travnja 1878.

Ova kompozicijom i provedbom prekrasna slika prikazuje jedan prizor iz stoljetne borbe Crnogoraca za krst častni i slobodu zlatnu. Pred očima je uvala vrletnoga krša crnogorskoga; u

blizini bije se boj; na jednom vršku oboružani Crnogorac gleda u tiesnac za neprijateljem; niže dva ranjena junaka, kojih se jedan drži ramena svoga sina. Oba kano i pratilac sustadoše, opazivši kako na nosilih dva kršna momka nose ranjenoga u bitci vojvodu, kojega je donji dio tiela pokriven, a gornji otkriven. Na licu vidi se resignacija i mirnoća s izpunjene prema otačbini dužnosti. Vojvoda je glavna osoba u prizoru; sve se osobe oko njega kupe. Ne samo junaci nego i žene, koje su se po vrletnom puteljku penjale, zaustaviše se i gledaju vojvodu. Žene i djevojke, koje su muževe i braću pratile u rat, obkoljuju vojvodu što plačući što zabrinutost svoju izrazujući. Dvie padose ničice, mlada djevojka lica angjeoskoga uprla oči u ranjenika. Osobe sami portraiti naravne divne krasote. Unatoč tankočudnomu realizmu budi ova umjetnina nutarnje osjećaje gledaoca, kano da sluša pučkoga pjevača slavećega narodne vitezove.

3. H. I. SIEMIRADZKI.

Priedjel gorski, izvorna slika.

Rodom iz Harkova, po krvi Poljak, svršivši sveučilišne nauke priedje u Petrogradu u akademiju umjetnosti; a tuj učivši podporom ruske vlade uz 8 godina usavrši se u slikarstvu u inostranstvu: Monakovu i Rimu. Već druga slika njegova „Neronove žive baklje“ steče mu slavan glas u umjetničkom svijetu. Odabira ponajviše predmete iz grčke, rimske i starokršćanske poviesti i života. Spada medju najveće slikare naše dobe.

Naše dvie sličice (br. 3 i 4) pokazuju u malom darovitost, način i tehniku toga velikoga umjetnika.

Tuj se prikazuje uvala, kojom se potok protiskuje.

4. H. I. SIEMIRADZKI.

Okoliš u Champagni, izvorna slika (1877).

S jedne strane most preko potoka, uz brežuljak obrasli dubovi, s druge kamenit spomenik pod granatim stablom, na kojega podnožju planduju dva pastira, od kojih jedan razgovara s djevojkom, koja je došla s vrčem po vodu. Liepo plavkasto obzorje.

5. LUDOVICO SEITZ.

Madona, kano kraljica angjeoska, izvorna slika (1869).

Rodjen u Rimu 1844 od A. M. Seitzza (v. br. 23) počeo učiti slikarstvo kod oca, te je umah osobite umjetničke sposobnosti pokazao. Prvu njegovu sliku „Sv. tri kralja“ pohvali slavni Cornelius u velike, druga „Adam i Eva“ bijaše takodjer krasna; a ova naša je treća, te je na svjetskoj parižkoj izložbi velik utisak učinila. Iza toga je Ludovico s ocem izveo krasne slike na liepu u stolnoj crkvi djakovačkoj; a poslje i drugdje (araceli i anima u Rimu, Freiburg). Sada je nadzornik vatikanskih umjetničkih sbirka u Rimu. Za uzor si odabra velike slikare XVI. vieka.

Bogorodica sjedeća na prijestolju, odjevena modrim plaštem, okrunjena zlatnom krunom, pod kojom je koprena prozirna, drži djetešce obučeno u tankoj košuljici, koje desnom blagosliva, a lievom drži se za majčinu desnu ruku. Majci na podnožju

s jedne i druge strane kleče dva anđjela udarajuća u kitaru i gusle; osim toga vidi se posuda s kitom cvieća, s crvenimi ružicama i bielimi hierovi, pak dole biela i rumena ružica. U zadku vidi se krasan priedjel Na preliepom okviru: Regina coeli laetare, alleluja.

6. I. E. STEINLE.

Sv. Veronika, izvorna slika (1875) v. br. 1.

Po staroj legendi jedna je žena Isusu, kada je na kalvariju veden bio, podala rubac, da si s lica otare znoj i krv; što kada je Isus učinio, ostade na rubcu otisak njegova lica. Ta prava slika (vera ikon) Isusova dospije VIII. vieka u Rim, gdje se medju sv. moćmi čuva u bazilici sv. Petra.

Svetica na našoj slici drži rubac s glavom spasitelja. U zadku grad.

7. LEOPOLD KUPELWIESER.

Poklon mudraca, izvorna slika.

Rodjen 1798, obrazovan (1809) u bečkoj akademiji, posjeti 1816 draždjansku galeriju, 1824—25 proputova Italiju, gdje učeći djela Fiesolova odluči se za religiozno slikarstvo; od god. 1830 profesor je historijske slikarije na bečkoj akademiji, od kada je mnogo uradio. Radnje odlikuju se pobožnom koncepcijom te dubljinom i obsežnošću simbolike.

Bogorodica s djetešcem sjedi, odtraga sv. Josip, napried tri iztočna mudraca s darovi, u zadku Betlehem, zviezda sija svietlo u štalici.

8. LEOPOLD KUPELWIESER.

Bogorodica sa svetci, izvorna slika.

Bogorodica sjedi s Isusom na visokom prijestolju, desno pred njom na skalinah angjeo, s druge strane sjedi sv. Ivan ev. Uz prijestolje dvie skupine, u jednoj na desno sv. Ivan krst., u drugoj na lievo sv. Josip.

9. NIKOLA MAŠIĆ.

Ljetna idila, izvorna slika.

Mašić rodio se u Otočcu 28. studenoga 1852, po dovršenih gimnazijskih naukah prešao na slikarsku akademiju u Monakovu kano učenik prof. Lindenschmidta, a poslije u Parizu učenik Williama Bouguereau-a; za svoje u slikarstvu usavršenje proputova Italiju god. 1880 i 1887. Njegove liepe i brojne slike visoko se cieni.

Brežuljak uza Savu, uz koju u daljini selo, šašom, grmljem i poljskim cviećem obrasli, domaća živad, koš s lukom, dinje, lubenice, bundeve, kukuruz itd. na tlu, mlado djevojče leži bezbrižno u tom obilju igrajući se s pilići.

10. JAN MATEJKO.

Umorstvo poljskoga kralja Premislava, izvorna slika.

Rodjen 1838 u Krakovu, izučen u tamošnjem slikarskom učilištu, priedje koncem 1858 u akademiju monakovsku, gdje je pod vodstvom Pilotiovim skoro godinu dana radio; god. 1860 priedje u Beč u akademiju, nu za dva mjeseca povrati se u Krakov, gdje se nastani i ovdje posta ravnateljem slikarskoga učilišta. Kano što slavni mu zemljak Siemiradzki crpa predmete za svoje umotvorine iz grčkoga i rimskoga svieta: tako Matejko uzima je iz poljske poviesti (Šimon Starowolski, kralj;

Sigismund I., Otrovanje kraljice Bone, umorstvo Vapovskoga, Jan Kochanovski, Skarga, Unija Lubeljska, Stjepan Batory itd.), te jih obradjuje i patriotskim žarom i vanrednom umjetničkom vještinom. U taj niz spada i naša slika.

Moć poljskoga kralja Przemislava (1279—1296) probudi zavist njemačkih braniborskih knezova, vječitih neprijatelja Poljske. Pomoći domaćih izdajica napali su oni knezovi, Otona dva i Konrad, u Rogozni Premislava, te ga ubili dne 10. veljače 1296 god. Ovaj prizor prikazuje nam umjetnik. Neprijatelj prodro u kraljev dvor, koji već zahvati plamen; dvoranici podlegoše, kralj se bodežem u ruci opire, iza njega zdvojna supruga kraljica Riksa Švedkinja s malim djetetom. — Na slici vide se sve priednosti bujnoga i sjajnoga kista Matejkova.

11. VLAHO BUKOVAC.

Mlada patricanka, izvorna slika.

Rodom iz Cavtata (staroga Dubrovnika) izučio slikariju u Parizu kod glasovitoga umjetnika A. Cabanela (rođ. 1823), profesora na zavodu „École des beaux arts“ u Parizu, koji kano djak Picotov u svojim prvim radnjah sjeća na klasičku školu Davidovu, nego u dalnjih približuje se svojemu smjeru. Već prva slika Bukovčeva „Crnogorka na obrani“ bi 1878 primljena u pariški salon (umjetnička izložba). Ovdje je njegova slika „la grande Iza“ god. 1882 stekla osobito priznanje. Od tada se Bukovčeve slike redovito i rado vidjaju u salonu; a naša bješe prošle godine nagrađjena.

Mlada krasna gospodja sjedi pod hladovitim bujnim zelenilom bezbrižno, držeći na krilu hladionicu od paunova perja. Prekrasna i zamisli i umjetničkom izvedbom.

KRISTIЈAN SELL.

12. *Obrana grada*, prizor iz 30-godišnjega rata, izvorna slika.

Rodjen 1831 u Altoni, stupi god. 1854 u Düsseldorfu u akademiju umjetnosti, gdje je već sliedeće godine izradio našu sliku, koja je stekla obće priznanje svojom živahnošću, vjernošću i vrstnim koloritom. Od onda izradi više ratnih slika.

U zadku utvrđen grad, pred njim na brežuljku top naperen proti prodirućemu neprijatelju; iza nasipa vojska, na okolo leže mrtvac, obzorje od pucanja zadimilo.

13. SALGHETTI-DRIOLI (1811 † 1877).
Kristofor Kolumbus svezan, izvorna slika.

Rodjen god. 1811 u Zadru učio je slikarstvo u Mlecima, usavršiv se putujući po Italiji. Odlikuje se živahnim koloritom. Uza slike na platnu učini takodjer na liepu sliku u franjevačkom samostanu zadarskom. Prestavi se 19. ožujka 1877 u Zadru.

Kad je Kristof Columbus treći put, odploviv onamo 30. svibnja 1498, došao u odkritu po njem Ameriku, našao je Hispaniolu (otok Hayti), gdje je postavio svoga brata Bartola za upravljalca, proti ovomu pobunjenju. Htijući povratiti red bješe od svojih neprijatelja kod španjolskoga dvora obtužen, te na Hispaniolu poslan povjerenik Boba-

dilla, da povede iztragu. Bobadilla daje Kolumba okovati i u Španjolsku odpratiti. Ovaj događaj prikazuje naša slika. Uza stup, na kojem se vije zastava, Kolumbo sputanih ruku, naprama njemu na stubah Bobadilla s pratnjom, s jedne strane stupa narod gledajući taj prizor, u zadku na lievo dvorac, desno planine, a blizu opet gledaoci.

CASTELLI.

14. *Seljaci pred madonom*, krajolik, izvorna slika.

Liep romantičan priedjel s crkvicom, pred kojom vraćajući se s posla seljaci i seljakinje mole.

I. E. STEINLE.

15. *Bogorodica*, izvorna slika (1867).

Ova slika spada među najljepše umotvorine Steinleove. Mati božja, držeći Isusa na krilu, zamišljena je čuvstvenom naivnosti, a svaka joj crta odaje sreću majke, koja svoje čedo ljubećim okom promatra. Stafaža slike je idilična priroda, te svaki cvietak odiše naivnom poezijom, koja se je ovila oko skromnoga struka trave ili poljskoga cvieta, njišući se u proljetnom dahu.

CONSONI NIKOLA.

16. *Papa Hadrian II. i slov. apostoli sv. Ciril i Metod*, izvorna slika.

Prikazuje događaj za Slavenstvo veoma znamenit, kako na ime papa Hadrian II. braći Cirilu i Metodu daje dozvolu rabiti u crkvi slavenski jezik i upotrebiti po njima uredjene liturgičke

knjige. Papa sjedeć na stolici nagnut naprama Konstantinu filozofu (Cirilu), koji otvorenima ustima progovara, sklon njegovoj želji pristaje. Iza Konstantina brat mu Metodij gleda na taj čin, a uz njega svećenik s metropolitskim štapom. U kutu iza pape donator biskup Strosmajer i njegov pratilac pok. kanonik dr. N. Voršak.

17. NIKOLA MAŠIĆ.

Gušćarica na Savi, izvorna slika.

Kraj posavski; na Savi plove ladje, uz kraj guske lepršaju, djevojčice sa šibom u jednoj a peharom u drugoj ruci upire svoj pogled na ležećega momka, koji mu kitu cvieća nudja; odtraga trava i grmlje, odakle proviruje druga djevojka, zabavljena cviećem; na vršku stan seoski.

18. CASTELLI.

Samostan, krajolik, izvorna slika.

Na vršku zelenom i liepo obraslom velik samostan s crkvom.

19. CASTELLI.

Pogreb Isusa, krajolik, izvorna slika.

U vrtu nose mrtvaca, iza koga nekoliko ljudi.

20. F. SALGHETTI-DRIOLI.

San Faraonov, izvorna slika.

Predmet slici je priča, kako je kralj misirski Farao sanjao, da će mu jedan od Izraelićana stati na krunu. Čarobnici protumačiše mu san tako, da

će ga svrgnuti s prijestolja onaj, koji mu na krunu stane. Mali Mojsija, ljubimac Faraonove kćeri, stane u igri na krunu, a ne prodje dugo, te se proricanje izpuni.

Farao sjedi na bogatom prijestolju, po strani na stupićih sfinge; uz krilo dječarac Mojsija jednom nogom gazi krunu a prstom na nju kaže, s lieva kći Faraonova, s desna više ljudi gleda taj prizor.

Slika izradjena god. 1840 historičnom vjernošći i poznavanjem egipatskoga života, te je u svoje vrieme probudila pažnju umjetničkoga svieta. Najbolja radnja Salghettieva. *)

21. V. KOTARBINSKI.

Noću putujući beduini, izvorna slika.

Slika od poljskoga umjetnika god. 1875 u Rimu izradjena.

Uz razsvjetu mjeseca noću jaše žena s djetecom na mazgi praćena svojim mužem.

22. HAYES FRANCO.

Oprost Hektora od Andromake, izvorna slika.

Rodjen u Mletcih god. 1791 učio slikarstvo najprije u rodnom mjestu, onda u Rimu pod Pelagiem; postade u Milanu najprije profesorom, onda ravnateljem akademije umjetnosti. Priednosti njegovih djela sastoje se u bogatstvu izuma, vjernom ertanju i izvrstnom koloritu. Ove se priednosti pokazuju i na našoj slici.

Predmet naše slike uzet je iz Homerove Ilijade (6, 392 st. 22, 460 st.). Tuj se Andromache navodi

*) U velikoj akademijskoj dvorani imade od njega alegorička slika „Jugoslavija“, slabija od ove.

kano kći Eëtiona, kralja misijske Tebe, a supuga Trojanca Hektora, slavi se kano uzor supuge. Velikom se žalošću oprašća od svoga supuga, vodje Trojana, kada mu bilo poći u boj. Andromache pruža mu ruku a Hektor hrleći stište ju držeći ljevicom štit. Sinčić nošen dadiljom ručicom se hvata majčina ramena.

23. ALESSANDRO M. SEITZ.

Isus, sv. Josip i sv. Juraj, triptih, izvorna slika.

A. M. Seitz rođen 1811 u Monakovu, u 12. godini posta učenikom Corneliusa, komu je pomagao priredjivati studije za „posljednji sud“ u crkvi sv. Ljudevita; s njim se preseli u Rim, gdje se i nastani; god. 1831 uputi se u Grčku i na Athos, da prouči bizantinsku umjetnost, a kasnije (1861—3) izradi u atinskoj sbornoj crkvi sliku na liepu; s Overbeckom, uz kojega prista, slikao u Castelgandolfu; njegove brojne slike ponajviše u Englezkoj. Sa sinom preuze izvesti u novoj stolnoj crkvi djakovačkoj slike na liepu. Uzore svojemu kistu traži u najboljih crkvenih umotvorinah XV. vieka.

U sredini Isus kano prijatelj malenih držeći djetesce lievom rukom, a uz njega dječarci i djevojčice; malo više na desno apoštoli, na lievo majke vodeće k njemu djecu. U desnom odjelku sv. Josip pružajući Isusu lie, blizu njegova majka angjeli obkoljena čitajući knjigu; u kućici angjeo stolar. U lievom odjelku sv. Juraj na konju, kako probodši aždaju oslobadja nazočnu kraljevu kćer. Umjetnik je naslikao oba sveta imenjaka i pokrovitelja biskupova a u sredini simbolički izrazio

njegovu ljubav prama mladeži, koju je osnovav prosvjetne zavode i podupirući ju djelom zasvjedočio. U zadku svuda prekrasni priedjeli. U donjem rubu u sredini grbovi biskupovi, hrvatski, slavonski, dalmatinski i bosanski. Desno posveta prvostolne crkve djakovačke, koju biskup praćen svećenstvom prikazuje sv. Petru; s druge strane umjetnici, koji su kod gradnje sudjelovali. Lievo: slavenski apostoli sv. Ciril i Metod biskupa predstavljaju sv. Petru (jedinstvo crkve), prama kojemu ide naš narod noseći darove.

• Slika izradjena u slogu XV. vieka.

24. RUBEN.

Mletačka cvjetarica, izvorna slika.

Sin Kristofa Rubena (rođen 1805), učenika Corneliusova, prije ravnatelja akademije u Pragu, od 1852 akademije u Beču.

Kod pridvorja uza zid s lavom sv. Marka sjedi djevojka nudeći jednom rukom kitu cvieća drugom pako drži koš s cviećem.

25. CONSONI NIKOLA.

Isus u oltarskoj tajni, izvorna slika.

Učenik prof. Minardia Tome u Rimu sliedi novu rimsku školu, koja se povraća k uzorom slikarstva XV. i XVI. vieka. Consoni napose sliedi Rafaela u razporedbi, kretu, obliku i crtanju; kolorit sjeća svojimi smedjastimi bojama na stare slike; izbjegava dramatski pathos, sklon više mirnomu izražaju. Kano crtari veoma ugledan (v. dvorana VI, 18).

Nad oltarnom tajnom, iza koje knjiga držana od dva angjela, spasiatelj u nebeskom veličanstvu opjevan i slavljen angjeli.

26. CONSONI NIKOLA.

Bogorodica neoskvrnjeno začeta, izvorna slika.

Majka božja u cielom veličanstvu nebeske kraljice, angjeli obkoljena a bogom krunjena, gazi nogom zmiju.

27. NIKOLA MAŠIĆ.

Ličanin, izvorna slika.

Odmarajući se Ličanin, iz torbe izvadivši hljebac, uze svoju kosturicu da ga reže i jede.

28. KIKEREC FERDO.

Novica Cerović, portrait, izvorna slika.

Obitelj Cerović, koje je članom Novica, starinom je iz Drobnjaka a sela Tušminje. Novicu je opjevao I. Mažuranić u svojem slavnom „Čengićagi“. Sudjelovao je u ratovih hercegovačkih i crnogorskih, pak i u posljednjem crnogorsko-turskom. Ovom prigodom naslika ga i naš Kikerec, koji je tada boravio kod kneza Nikole.

29. NIKOLA MAŠIĆ.

Na odmoru, izvorna slika.

Izčekivao hajduk na Gjurgjev danak braću osvetnike; ali je ne ima; izašao na čistac, legao na tratinu, podbočio se junačkom desnicom, pa se zamislio.

30. O. CELESTIN MEDOVIĆ.
Sv. Bonaventura, izvorna slika.

Ovaj veliki bogo- i mudroslov srednjega vieka (1221—74) drži zamišljen knjigu, izpod nje crnionica s peri.

31. FLATZ GEBHARD.
Uskrsnuli Isus ukazuje se Mariji, izvorna slika.

Uz Overbecka, kojemu se u Rimu priljubi, najveći našega vremena njemački slikar u crkvenom području; a u koloritu nadkriljuje ga svojim svježimi bojama. Oba umjetnika duboko su proniknuta kršćanskimi misli, koje prikazuju kistom; nastoje, poput Fiesola, osjećaje svoje pobožne duše utjeloviti.

Marija baca se na koljena pred Isusom, koji ju ljubezno pridiže. U zadku Jerusolim.

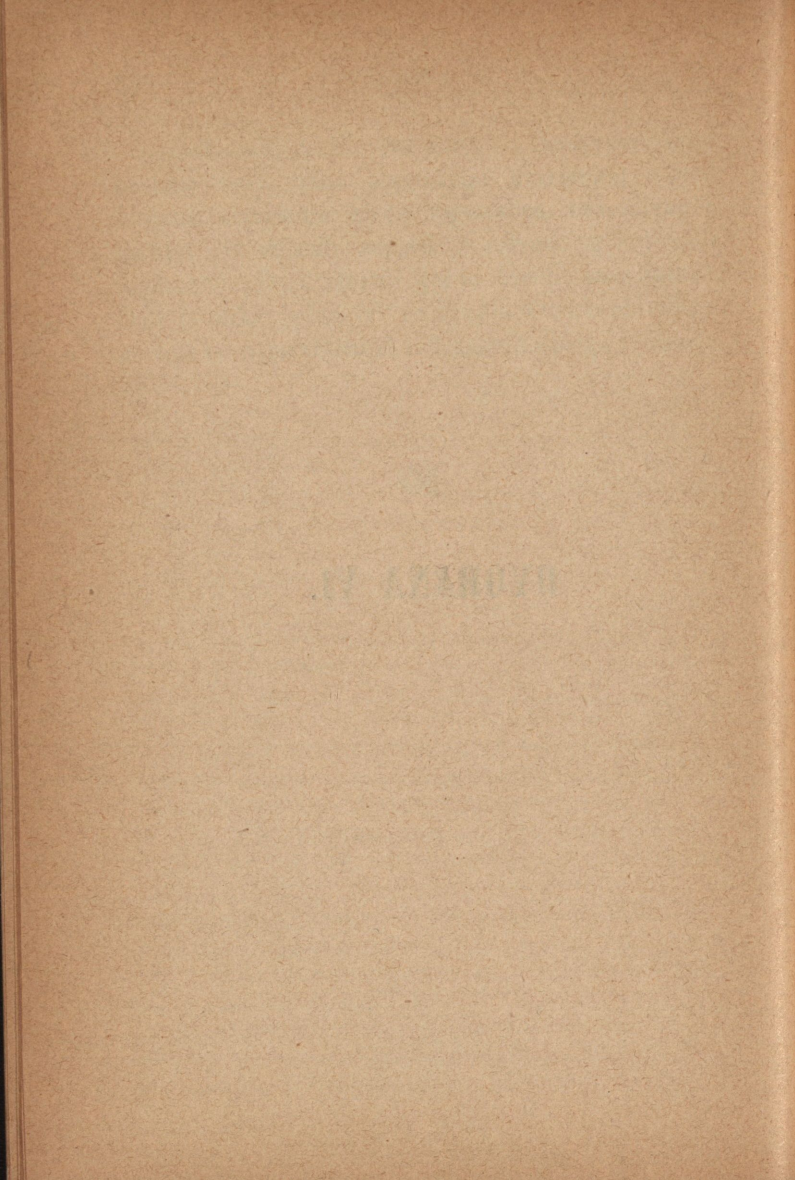
32. OVERBECK FRIEDRICH.
Smrt sv. Josipa, izvorna slika.

Rodjen u Lübecku 1789, stupi god. 1808 u bečku akademiju, al neslažući se s njezinim umjetničkim smjerom priedje 1810 u Rim, te bude ovdje odlučan zastupnik njemačkoga idealisma u religioznom pogledu, koji je i kano profesor akademije sv. Luke promicao. U umjetnosti sklon više nutarnjemu, krotkomu, nježnomu osjećaju nego li krepkoj ogromnoj spoljašnosti, osobito mu je prirodjeno čuvstvo ljepote i dražesti; s toga vještiji u izraživanju ljubavi, pobožnosti, blaženstva, požrtvovnosti, nego li sile i muževne boli. Overbeck je zvijezda prve veličine na umjetničkom nebu, novi fra Angelico da Fiesole.

Prikazuje kako sv. Josip u Isusovom krilu blaženo usnù. Isus blagosivlje umrvšega, a kod koljena umrvšega kleči bogorodica zadubljena u molitvi. U oblacih angjeli s rubom, u kojem je napisano: „Beati mortui, qui in domino moriuntur“. Ova je slika jedna od najljepših Overbeckovih, a po tom od najsavršenijih religioznih našega vremena.

DVORANA VI.

CRTEŽI.

Prema tehničkoj provedbi razlikuju se a) crteži, b) slike na daski ili platnu i c) slike na stieni. Umjetnine pod b) sadržane su u predjašnjih dvorana; u ovoj pako umjetnine pod a).

Crteži prave se na papiru i koži (pergameni), rjedje na slonovoj kosti; za drvorezbare češće na drvu. U predjašnje doba za crtanje rabio je rado kano podloga bojadisani papir, a za crtalo glavno rabilo je pero, komu se rano pridruži crljenka i crna kreda. Rafael je u mladosti, kano njegov učitelj Perugino, za crtalo rabio redovito pero, a kasnije crljenku. Dürer je na zelenoj ili smeđoj podlozi crtao perom, pak je svjetlo k istom bielom bojom dometnuo. I olovka je za crtanje veoma prikladna, jer se mogu njom tanki potezi izvesti, pak se s njom i Holbein služio kod crtanja. Ovimi sredstvi mogu se izvesti toli na brzo bačeni procrti (skizzen, croquis), u koje se prva zamisao kompozicije stavlja, koli i studije naravne po živih modelih. Nu za velike crteže prikladniji je ugljen, jer se njim crte laglje izvode. Što je model od gline za kipara, to je za slikara karton, jer sadržaje, izuzam boje, uzorak za sliku, koju kani izvesti. Prema veličini slike najprije se crtež na papiru učini, i to obično ugljenom, jer prielaze osjene vjerno označuje, jer je vidljivija i jer se prema potrebi laglje izbrisati može. Glasoviti su kartoni Michelangela i Lionarda da Vinci (1504—5) k slikam u florentinskoj viećnici, Rafaelovi za sliku škole atinske i za vatikanske sagove. Veliki su umjetnici kod izvadjanja velikih umotvorina najprije sastavili procert svoje kompozicije, kadšto pače više pokusa; onda su za svaku ličnost tačniju studiju po prirodi učinili, napokon je sledilo crtanje kartona u veličini slike, koja se po crtežu izvesti imala na stieni ili platnu (daski). Uz to bi umjetnik redovito učinio

procrta s bojama, koji mu služi za ravnalo kod provedbe u velikom.

Osobito služe kartoni kod slikanja na stieni. Veliki dusi, kano što Michelangelo, mogli su crtež i po malih procrtih odmah na kreč prenieti; nu veći dio umjetnika najprije je crtež izveo u izvornoj veličini na papiru, pa ga onda na „intonaco“ prenio. Takovu povodu imade i naša galerija zahvaliti svoje liepe kartone.

Overbeck je ove kartone (br. 3—8, 10—14, 19, 20, 22, 26), naručene si po biskupu Strosmajeru izradio za stolnu crkvu djakovačku. Oni su preliepi, svatko će im se diviti. Kompozicija je jednostavna; ne ima tuj niti jedne crte, koja bi za tim išla, da poveća samo slikovni utisak; crte kano da su stenografička pomagala, koja imadu najjednostavnijim i najbržim načinom prikazati pomisao, kako ju je Overbeck zamislio. Prizori su takodjer jednostavni, naivni i odišu idealizmom. Kršćansko shvaćanje i idealna romantika sili gledaoca, da se divi umjetniku i njegovim proizvodom, koji su iz njegova pobožnoga srca nikli. Ovim kartonom Overbeckovim umjetnička vrijednost rasti će u onoj mjeri, u kojoj će jačati smisao za pravo slikarstvo religiozno. Predmet crpljen je iz novoga zavjeta, života na ime Isusova i sv. Petra.

Overbeckovi kartoni nisu izvedeni u crkvi, jer izradbu slika na liepu nije mogao poradi svoje starosti preuzeti na se sam Overbeck, s toga preporuča oba Seitza, o kojih bijaše uvjeren, da će u duhu njegovu raditi. Nu oni osjećajući valjda nedostižnu visinu Overbeckovu, voljeli su sami izvesti svoje vlastite slike, te za nje i kartone sastavili; a od ovih došla su u našu galeriju ova dva: jedan od starijega (otca), drugi od mladjega Seitza. Karton A. M. Seitza (br. 1) osmi je od onih dvanaest prikazujućih prizora iz novoga zavjeta, koji su u crkvi u popriečnom brodu i svetištu izvedeni; onaj pako ml. Seitza (br. 21) treći je od onih deset s prizori

iz staroga zavjeta u glavnom brodu. Slike staroga Seitza su u duhu stare predaje zamišljene, te nisu na efekat proračunane; njemu je stara kršćanska umjetnost zvijezda predhodnica; sve su mu slike jednako monumentalne, jednako valjano stilizovane prema namjeri i slikarskoj tehnici na liepu. Mladji Seitz povadja se i u najboljih svojih slikah za umjetninami XVI. vieka; odavaju smjer realističan; one su bojami življe, pa se s toga većini gledalaca više svidjaju.

Uz Overbeckove i Seitzove kartone imade još jedan (br. 18) rimskoga slikara (v. str. 131) Nikole Consonia, koji je izveden na stieni u bazilici sv. Pavla izvan mirina (*fuor le mura*) u Rimu.

Imade još dva crteža na kosti od st. Seitza (br. 15 i 17), na dalje tri (br. 23—25) stolne crkve djakovačke od N. Rooslera.

Prielaz k slikariji u strogom značenju čini pastel-slikarija suhim a aquarel-slikarija mokrim putem. I pastelli i aquarelli približuju se pravim slikam svojim učinkom (v. dvorana I, 50 i 52. VI, 9, 16).

Ures ove dvorane a i čitave galerije jesu sitnolici, *miniature* (od lat. *minium*, rumeljka). Od davna pa do svršetka srednjega vieka rado se dragocjene rukopise od pergamene kitilo sličicama i uresi: s toga ti rukopisi jesu za poviest slikarstva toliko važni koliko slike na stieni; pa jer su se laglje od tih kano i od daščanih slika sačuvali, u pojedinih su razdobljih veoma važan izvor za poviest umjetnosti. Sredovječni pisari pisali bi „*miniumom*“ najprije glavu (*miniare*, *miniator*), a slikar (*illuminator*) uresio bi (*illuminare*) velika početna pismena, rubove nakitio i doslikao ovdje ondje sličice. Boje, koje bi si sam pripravio, naribao bi ili bjelankom ili gumijem, a kašnje rado za podlogu rabljene zlatne listiće priliepao na kožu i ulaštio. Najstarije do nas doprle *miniature* u rukopisih jesu iz IV. stoljeća (ilustracija

Iliade u Milanu); u iztoku mnogo obljubljene, na zapadu ušle u običaj tek iza VIII. veka. Slikarstvo na sitnu u rukopisu prešlo je one miene, koje i slikarstvo na stieni i dasci. S prieporodom slikarstva u Italiji stalo se i sitnoličtvo usavršivati. Jur prema koncu XIV. veka uresivani su rukopisi veoma liepimi i na bojah bogatimi sličicami i nakiti (rukopis Vilima od Oranie g. 1387, sada u Beču). Još su savršenije miniature sliedećega veka, osobito francezke; jer vladaoi Francezke i Burgundije one dobe bili su osobiti ljubitelji slikanja rukopisa (molitvenik vojvode od Berry, njegov saltjer, breviar od Belleville), te su ga veledušno podupirali. Tuj je u prvo vrieme renaissance radio najglasovitiji miniaturista Jean Fouquet (1415 † 1483); a smatra se za posljednjega u Francezkoj slikara gotičkoga sloga, za prvoga pako t. zv. dobe renaissance. U slikanju sklon je više talijanskomu slikarstvu, osobito fiorentinskoj školi, dočim su ostali suvremeni francezki slikari više sliedili Nizozemce, imenito braću van Eyck i njihovu školu. U Italiji usavršilo se slikarstvo rukopisa školom sienezkom; u XV. veku bijaše najglasovitiji miniaturista Florentinac Octavante, suvremenik Fouquetov; nego u XVI. veku nadkrili svekolike naš Julio Klovio.

U red najkrasnijih miniatura spadaju naše pod br. 27 i 28 na tablicah A, B, C, D, F, G, H, I s prizori iz života kralja Davida, Kristova, bogorodice i sv. Petra, za cielo nekada listovi kojega rukopisa na pergameni. Svaka crta odaje velikoga slikara, crtež pravilan, kolorit sjajan, kompozicija veličajna, uresi milovidni. Još je ljepša, ako je moguće, slikarija u molitveniku pod br. 28 sl. E. Ovaj rukopis imao je biti nekada vlastničtvo vladajuće kraljevske porodice francezke, jer mu je na kraju pritisnut grb sa tri modrolika liera. Lierovi su, kako je poznato, uneseni u francezki grb pod kraljem Karlom VI. (1380—1422) dočim su već od polovine XI.

stoljeća rabljeni bili na pečatih francezkih kraljeva. I to bi donjekle moglo utvrditi mnijenje, da je slikarije u molitveniku našem izveo spomenuti glasoviti francezki miniaturista J. Fouquet, koji je ukrasio miniaturni takodjer molitvenik Marije Burgundske (sada u dvorskoj knjižnici u Beču) i drugi molitvenik, kojega se je odlomak (40 listova) sačuvao (sada u Frankfurtu). Ovo mnijenje dalo bi se do izvjestnosti razjasniti, kada bi se slike našega molitvenika usporedile s potonjima. U svakom slučaju naše je miniature i dekoracije mogao učiniti umjetnik Fouquetove veličine. — Ako i nisu ostali sitnolici i uresi drugih rukopisa tako izvrstni, svakako su poučni za poviest ove vrsti slikarstva. — Bečko izdanje Hrvojina glagolskoga misala iz početka XV. veka s vjernimi hromo-fotogr. odtisci dodano je ovoj zbirci, jer donjekle pokazuje stupanj umjetničke obrazovanosti u naših krajevih ono doba, kada je slikarstvo Giottovom školom u Italiji na nov život preporodjeno bilo.

A. M. SEITZ.

1. *Isus tjera trgovce iz hrama jerusolimskoga.*

Po pripovijesti u evanđelju sv. Matije XXI, 12—13., blagi inače spasitelj svetim se gnjevom razljuti videći obežčaćenje božjega hrama; pa uzev uže goni trgovce veleći: „moja kuća je kuća molitve, vi pako učiniste ju špiljom razbojničkom“. Oko spasitelja apostoli, Petar i Ivan, u taj čas tjera novčane mjenače i marvinske trgovce, na drugoj strani spremaju se na biež žene sa živadi i prodavaoci sitne stoke. Umjetnik je prikazao Isusa blažijim prama ovim drugim, kojim je samo naložio izaći, dočim je lihvaru tjerao užetom. Crtež prekrasan kompozicijom i provedbom.

2. *Otmica Ganimedea.*

Po priči bijaše Ganymedes, sin kralja Trosa a brat Ilosa i Assarokosa, prekrasan mladić, odnesen u nebo po Zeusovu orlu ili po samom Zeusu u orla preobraženom, da ga ondje peharom dvori.

Pok. Ivan Kukuljević pripisivao je ovu sličicu našem Juliju Kloviju, koji bi ju bio izradio po risariji Michelangelovoj za toskanskoga vojvodu. Klovijeva miniatura vidila se još početkom pr. vieka u Florenci, nu kasnije je nestà; Kukuljević misli, da je to ona, koja dodje u zbirku dra. Kölbla a po njoj u bečku Artarijevu trgovinu umjetnina, gdje ju on god. 1878 kupi.

Prikazuje se ogroman orač kako obuhvativši mladićeve noge nokti razširenima krilima nosi

Ganimeda u vis dočim dolje u priprostom okolišu pseto laje za ugrabljenim gospodarom.

3. OVERBECK FR. (v. str. 138).

Poklon kraljeva spasitelju.

Na ovom prekrasnom i od Overbeckovih najvećem kartonu prikazuje se bogorodica držeća na svojem krilu stojeće božanstveno dijetešce, a za njom zaručnik joj sv. Josip klečeć moleći se novorodjenčetu. U prednjoj skupini iztočni mudraci dolazeći s pratnjom, da obdare spasitelja davno izčekivanoga, kojemu jedan od njih već pristupi; u otražnjoj skupini pastiri i pastirice, noseći takodjer darove i u svirale igrajući; u daljini iza njih zastupnici dalekih iztočnih i južnih naroda sa slonovi i devami. Svi narodi hrle pokloniti se spasitelju svieta. U visini sborovi angjeoski.

4. OVERBECK FR.

Posljednji put, nacrt.

Ovaj toliko puta umjetnošću obradjen predmet prikazuje se tuj sasvim samostalno, koliko i je glavna misao jedna. U visini na oblacih sudac Isus Krst, pred njim zagovornica majka njegova, s obje strane apostoli propovjednici njegova nauka, izpod angjeli s trubljami, pa u drugom redu proroci, naučitelji, mučenici i djevice, u sriedi pako arhangjel Mihajlo s tezuljom; najniže angjeli gone nepravednike u bezdno

5. OVERBECK FR.

Smrt sv. Petra.

Prikazuje se u času, kada krvnici dižu poglavicu apostolskoga na drvo križa.

6. OVERBECK FR.

Sbor angjeoski.

7. OVERBECK FR.

Sv. Matija evangjelist.

S perom u ruci i knjigom na koljenih a uza nj orao.

8. OVERBECK FR.

Odabranje Petrovo.

Isus obkoljen narodom poziva ribara Petra, da ga sliedi. Petar ostavlja mrežu i ladjicu, pak ide za Isusom. U zadku jezero genezaretsko.

9. P. PERUGINO (Vanucci della Pieve, 1446—1524).

Propeće, izvorni snimak E. Kaisera.

Izvorna slika u Firenci, po kojoj je za izdanje londonske „Aroundel society“ vjerno snimljena.

10. OVERBECK FRIEDRICH.

Sv. Ivan evangjelist.

11. OVERBECK FR.

Propovied sv. Petra.

Odmah čim su apostoli primili sv. duha stadoše navieštati Isusa propetoga; medju njimi pako iztiče se glavari sv. Petar, koji s uzvišenoga mjesta govori narodu.

12. OVERBECK FR.

Sv. Petar zataji Isusa.

Prikazuje se, kako se Petar u pridvorju grije kod vatre, a dolazi služkinja, pred kojom zataji svoga učitelja.

13. OVERBECK FR.

Sv. Marko evangjelista.

14. OVERBECK FR.

Sv. Luka evangjelista.

15. A. M. SEITZ.

Sv. Gjuro.

16. ANDREA DEL SARTO (Vannuchi, 1488—1530).

Porod bl. djevice, snimak E. Kaisera po izvornoj slici.

Izvorna slika na liepu u crkvi s. Anunziata u Firenci (1514). V. str. 46.

Prikazuje se rodilja sv. Ana na postelji u sobi, kakovu je i Ghirlandajo u crkvi s. Maria nuova naslikao; uz kamin novorodjenče na krilu pjestinje.

17. A. M. SEITZ.

Sv. Franjo Asiski.

18. CONSONI NIKOLA.

Sv. Petar predstavlja sv. Pavla apoštolskomu zboru.

Na tom kartonu, koji je u slici na liepu izveden u Rimu u bazilici svetoga Pavla izvan zidina; umjetnik je vrlo vješto izrazio različita

čuvstva apostola, kada jim se za druga predstavi skorašnji progonitelj nove vjere.

19. OVERBECK FR.

Isus postavlja Petra za vrhovnoga pastira.

Petar klečeći prima iz ruke Isusove pastirski štap, dočim mu spasitelj drugom rukom predaje ovce svoje t. j. pravovjerni puk.

20. OVERBECK FR.

Isus hodi na moru.

Prizor po pripovijesti sv. Matije ev. XV, 25—33.

21. SEITZ ml. LUDOVICO.

Prizor iz obćega potopa.

Po ovom kartonu izradjena je slika na liepu u stolnoj crkvi djakovačkoj u srednjem, glavnom brodu.

Vode su već potopile zemlju, samo vrhunac planine osta na suhu, tuj može naći utočište nekoliko ljudi. Na vršku starica navješćuje kazan božju, na njezine se noge prislanja učenica njezina. Rieči starice prima bezčuvstveno muž sjedeći u promišljanju izpitavajući uzroke kataklisme; mladić primiv ga za ruku badava traži rieč, da mu svoje tumačenje kaže. Drugi nesretnik obraća se k nebu, odanle očekujući pomoć. Odtraga jedan razastire ruke prama vodi u zdvojnosti. Dalje u sred vode borba nesretnika, koji uhvativši ladju traže unići. S druge strane u zadku ladja, u koju nastoje badava spa-

siti se utopljenici. Nješto više na lievo starac na plavi kuša sačuvati ravnovies, dok se drugi sprema obraniti ju. Malo napried skupine nesretnika u očajanju, dok već prodiru vode do njih. Jedan utopljenik ostavlja konja penje se na pećinu, drugi na stablo; jedan krepkih mišica nosi onesviešćenu kćerku; na liću drugoga, hvaćajućega si desnicom kosu, bezufanje. Lovac sa strielicom iznemogav leži na kamenu. Čovjek zabezeknut gleda ženu, koja pridignuta mužem, povlači se na podnožju planine, vičući i djetesce k njedrima pritišćući.

22. OVERBECK FR.

Sv. Petar lieči hromca.

23.

24. ROESNERKARLO.

25. *Nacrti stolne crkve djakovačke.*

Rodjen u Beču 1844, obrazovan u tamošnjoj akademiji, gdje poslije svojega putovanja po Italiji posta profesorom perspektive. Obljubi graditeljstvo ranijega srednjega vieka, koje je s današnjim čuvstvovanjem nastojao u sklad dovesti. Izvrstno je poznavao romansku ornamentiku, te ju prenašao živahnom maštom i pročišćenim ukusom.

Nacrti prikazuju: nutarnjost (23), pročelje (24) i tloris (25) nove veličanstvene stolne crkve u Djakovu, kojom je začetnik njezin, biskup Strosmajer, našu domovinu u umjetničkom svijetu proslavio.

26. OVERBECK FR.

Oslobodjenje sv. Petra iz tamnice.

Dočim stražari spavaju, angjeo vodi Petra iz tamnice.

27.

28. *Miniature* (stakleni ormar). V. str. 140.

29.

Pod br. 27 i 28 sl. A, B, C, D, F, G, H, I izložene su na pločah miniature XV. vieka stranom talijanske, stranom francuske škole, a tako su krasne, da se najvrstnijim one dobe mogu uz bok postaviti. Sadržina jim prizori iz staroga i novoga zavjeta, i to: iz života kralja Davida (C), iz života Kristova (B, G), iz života bogorodice (F, G, H), te iz života sv. Petra (A), napokon alegorija smrti (I) i ilustracija raja (D).

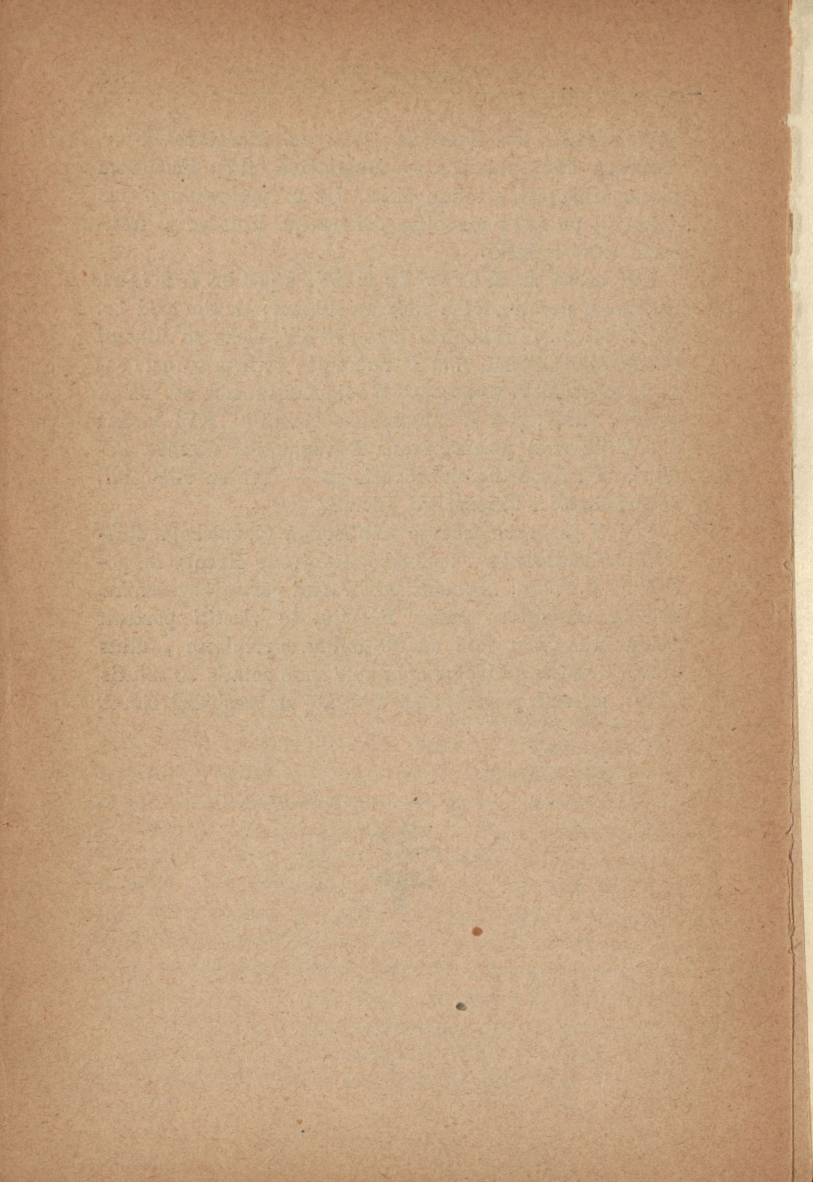
Pod br. 28, sl. E molitvenik XV. vieka (v. str. 140) na 197 listova (394 str.) s divnim upravo miniaturami i dekoracijami. Oveće slike jesu: a) na obrubu koledara kroz svih 12 mjeseci (list 1—14), ukupno 69 sličica, od kojih su njeke alegoričke za onaj mjesec; b) na celom listu: slikanje bogorodice po sv. Luki (l. 16), sv. Matej ev. (l. 18), sv. Marko ev. (l. 20), bogorodica, kojoj pjevaju angjeli (l. 22), snimanje Isusa sa križa (l. 27), navještenje angjeosko (l. 30), pozdrav Jelisave (l. 50), porod Isusov (l. 63), navještenje pastira (l. 69), poklon iztočnih mudraca (l. 75), obrezanje Isusa (l. 80), David kralj (l. 85), krunitba bogorodice (l. 93), Isus u vrtu Getsemani moleć (l. 106), propeće (l. 126), angjeo sa svetci moli se bogorodici (l. 134), posljednja pričest (l. 140); a uz svaku veliku sliku imađe u obrubu po 5 (samo na l. 16 i 20 po 4) malih sličica. Od l. 186 sličice manje za ures: sv. Mihajlo i sv. Ivan ev. (186), sv. Ivan kr. i Isus Petru predavši ključe (187), kamenovanje sv. Stjepana (188), sv. Lovro (189), sv. Sebastijan (190), sv. Jakov (191), sv. Krsto (192), napast sv. Antuna pustinjaka (194), sv.

Nikola (197), sv. Katarina (195), sv. Margareta i sv. Barbara (196), napokon sv. Magdalena (197). Veoma su riedki rukopisi s toliko slika. Uz to prekrasno pismo vjenčaju na rubu raznolike dekoracije. Koledar je francezki, text latinski.

Pod br. 28 sl. K breviar iz XV., a pod br. L misal, rukopis iz početka XIV. vieka sa slikami; za tim pod br. 29 sl. M, N, O rukopisni misali XV. vieka sa slikami i urešenimi iniciali. Pod P rukopis *summa confessorum* iz XIV. vieka; pod S odlomak tumača sv. pisma iz XV. vieka; pod R inkunabula, obrednik, XVI. vieka; pod T sbornik pisama Ivana Ravenjanina, učenika Petrarkina i kancelira dubrovačkoga — svi sa sličicama, dekoracijami i ukrašenimi iniciali.

Pod V je bečko izdanje izslikanoga glagolskoga službenika bosanskoga i spljetskoga vojvode Hrvoja iz početka XV. vieka; napokon pod Z sitni portrait svećenika, koji se dosudjivao Juliju Kloviju, te vlastiti portrait Julija Klovija u dobi od 20 godina s pripisom „*Julius Clovio Croatus sui ipsius effigiator anno aetatis 30 salutis 1528*“, snimak po izvorniku u bečkoj ambrasijskoj zbirci.

SADRŽAJ.

A. Crtice iz poviesti slikarstva obzirom na našu galeriju:

	Strana
Sredovječno slikarstvo	17
<i>a.</i> Bizantinsko	17 —
<i>b.</i> Prieporod slikarstva u Italiji	20 —
Slikarstvo nove dobe	29
<i>a.</i> Talijansko slikarstvo XV. stolj.	29 —
<i>b.</i> Staro germansko slikarstvo	37 —
<i>c.</i> Talijansko slikarstvo XVI. vieka	45 —
Slikarstvo XVII. i XVIII. vieka	— 65
<i>a.</i> U Italiji	65 —
<i>b.</i> U ostalih zemljah	69 —
Mletačka škola	— 91
Slikarstvo naše dobe	— 115
Crteži: kartoni i miniature	— 147

B. Slike i umjetnine:

U arkadah	3— 4
U predsoblju	10—13
Dvorana I. 19, 23—28, 33—36, 39—	42
Dvorana II.	48— 62
Dvorana III.	74— 87
Dvorana IV.	95—111
Dvorana V.	120—134
Dvorana VI.	142—148

U knjižari jugoslavenske akademije (knjižari Dioničke tiskare) u Zagrebu

mogu se dobiti knjige, koje izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, koje izlaze njezinom pomoću i koje su prešle u njezinu svojinu:

A. Knjige, koje izdaje akademija.

I. Zbornici (knj. 1—172):

1. Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (knj. 1—106).

- knjige I. do LIX. i LXXX. svima trima razredima zajedničke. Ciena knj. I—XIX, svakoj 1 fr. 25 nvč. Knj. XX—LIX. svakoj 1 fr. 50 nč. Knj. LXXX. 2 fr.
- Filologičko-historičkoga i filosofičko-juridičkoga razreda. Knj. LX., LXII., LXIII., LXV., LXVII., LXVIII., LXX., LXXI., LXXXIII., LXXXIV., LXXXVI., LXXXVII., LXXXIX., LXXXI., LXXXII., LXXXIV—LXXXVI., LXXXIX., XCI., XCIII., XCIV., XCVI.—CIII. i CV. (I—XXXIII.) Ciena po 1 for. 50 nvč.
- Matematičko-prirodoslovnoga razreda. Knj. LXI., LXIV., LXVI., LXIX., LXXII., LXXV., LXXVIII., LXXXIII., XCI., XCV., CIV., CVI. (I—XII.) Ciena svakoj knjizi 1 for. 50 nvč. Svakoj svezci 75 nvč.
- Boškovićev. Knjiga LXXXVII., LXXXVIII., XC. Ciena 4 for. 50 novč.

2. Stari pisci hrvatski (knj. I—17).

- Knj. I. Pjesme M. Marulića. U Zagrebu 1869. 2 for.
- " II. Pjesme Šiška Menčetića Vlahovića i Gjore Držića 1870. Ciena 2 for.
- " III. i IV. Pjesme Mavra Vetrančića Čavčića. 1871. i 1872. Ciena III. knj. 2 for., IV. 2 for. 50 nč.
- " V. Pjesme Nikole Dimitrovića i Nikole Nalješkovića. 1873. Ciena 2 for.
- " VI. Pjesme Petra Hektorovića i Hanibala Lučića. 1874. Ciena 2 for.
- " VII. Djela Marina Držića. 1875. Ciena 3 for.
- " VIII. Pjesme Nik. Nalješkovića, A. Čubranovića, M. Pelegrinovića i S. Mišetića Bobaljevića i Jegjupka neznana pjesnika. 1 for. 70 nvč.
- " IX. Djela Ivana Fr. Gundulića. Ciena 5 for.
- " X. Djela Frana Lukarevića Burine. 1878. Ciena 2 for. 50 nvč.
- " XI. Pjesme Miha Bunića Babulinova, Maroja i

Oracija Mažibradića i Marina Burešića. 1880.
Ciena 1 for. 80 nvč.

— Knj. XII., XIII. i XIV. Djela Gjona Gjora Palmotića. 1882., 1883. i 1884. Knj. XII. 3 for. XIII. 3 fr. 50 nvč. XIV. 2 for.

— " XV. Djela Antuna Gleđevića. 1886. 2 for.

— " XVI. Djela Petra Zoranića, Antuna Sasina i Savka Gučetića Bendeviševića. 1883. 2 fr. 50 n.

— " XVII. Djela Jurja Barakovića. 1889. 3 for.

3. *Starine*. Knj. I—XXIII. 1869—1890. Ciena I. knjizi 1 for. 25 nč. Knj. VII., X., XXI., XXII. i XXIII. po 2 for., ostalim po 1 for. 50 nvč.

4. *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*. (Knj. 1—21):

— Knj. I—V., IX., XII., XVII., XXI. 1868., 1870., 1872., 1874., 1875., 1878., 1882., 1886., 1890. Listine o odnosajih izmedju južnoga Slavenstva i mletačke republike. Ciena I., II., III. i IX. po 3 for., IV. i XXI. po 4 for. V. i XII. po 2 for. 50 nč. XVII. knj. 2 fr.

— Knj. VI., VIII., XI. 1876., 1877., 1880. *Commissiones et relationes venetae*. Tom. I. II. III. Ciena VI. i XI. knj. 2 for. VIII. knj. 2 for. 50 nvč.

— Knj. VII. 1877. *Documenta historiae chroaticae periodum antiquam illustrantia*. Ciena 6 for.

— Knj. X., XIII. *Monumenta ragusina*. Tom. I. et II. 1882. Ciena X. knj. 2 for 50 nč. Knj. XIII. 3 for.

— Knj. XIV. *Scriptores*. Vol. I. 1883. Ciena 3 for.

— Knj. XV. *Spomenici hrvatske krajine*. Vol. I. 1884. Ciena 3 for.

— Knj. XVI. *Spomenici hrvatske krajine*. Vol. II. 1885. Ciena 3 for.

— Knj. XVIII. *Acta Bulgariae ecclesiastica*. 1887. 3 fr.

— Knjiga XIX. *Acta coniurationem Petri a Zrinio et Francisci de Frankopan nec non Francisci Nadasdy illustrantia*. Ciena 2 for. 80 nvč.

— Knj. XX. *Spomenici hrvatske krajine*. Vol. III. 1889. Ciena 4 for.

5. *Monumenta historico-juridica Slavorum meridion.* (Knj. 1—4).

— Knj. I. *Statuta et leges Curzulae*. 1877. 3 for.

— Knj. II. *Statuta et leges civitatis Spalati*. 1878. 3 fr.

— Knj. III. *Statuta et leges civitatis Buduae, civitatis Scardonae et civitatis et insulae Lesinae* 1882—3. 4 for. 50 nvč.

— Knj. IV. *Statuta lingua croatica conscripta*. Hrvatski pisani zakoni: vinodolski, poljički, vrbanski a donekle i svega krčkoga otoka, kastavski, veprinački i trsatski. Ciena 3 for.

II. Posebna djela (knj. 1—22, sv. 36):

1. *Flora croatica*. Auctoribus Dr. Jos. Schlosser et Lud. Farkaš-Vukotinović. 1869. Ciena 6 for.
2. *Dvije službe rimskoga obreda za svetkovinu sv. Ćirila i Metuda*. Izdao Ivan Brčić. 1870. Ciena 1 for.
3. *Historija dubrovačke drame*. Napisao prof. A. Pavić. 1871. Ciena 1 for. 25 novč.
4. *Pisani zakoni na slovenskom jugu*. Bibliografski nacrt dra. V. Bogišića. 1872. Ciena 1 for. 25 nvč.
5. *Izprave o uroti bana Petra Zrinskoga i kneza Fr. Frankopana*. Skupio dr. Fr. Rački. U Zagrebu 1873. Ciena 3 for.
6. *Zbornik sadašnjih pravnih običaja u južnih Slovena*. Osnovao, skupio, uredio V. Bogišić. Knjiga I. 1874. Ciena 6 for.
7. *Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia*. Edidit A. Theiner (tomus I. Romae 1863.), tomus II. Zagabriae 1875. Ciena 10 for.
8. *Korijeni s riječima od njih postalijem u hrvatskom ili srpskom jeziku*. Napisao dr. Gj. Daničić. 1877. 4 fr.
9. *Ljetopis jugoslavenske akademije*. 1877., 1887., 1888. Sv. I—IV. Ciena I. i II. svezku 60 nč, III. i IV. 1 fr.
10. *Sbirka slika Strossmayerove galerije*. 1885.
11. *Akademijaska galerija Strossmayerova*. Drugo pre-radjeno izdanje. 1891. Ciena 30 nvč.
12. *Ogled rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Obradjuje Gj. Daničić. 1878.
13. *Fauna kornjaša trojedne kraljevine*. Od dra. J. K. Schlossera Klekovskoga. 1877—1879. Knj. I—III. Ciena svakoj knjizi 3 for., djelu 9 for.
14. *Figure u našem narodnom pjesničtvu s njihovom teorijom*. Napisao L. Zima. 1880. Ciena 2 for. 50 nvč.
15. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Na svijet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Dio I. Obradio Đ. Daničić. Sv. 1—4. 1880—1882. Dio II. Obradili Đ. Daničić, M. Valjavec, P. Budmani. Sv. 5—8. 1884—1886. Sv. 9—11 (1—3 trećega dijela) 1887 do 1890. Obradjuje P. Budmani. Cijena svesku 3 for.
16. *Djela jugoslavenske akademije* (knj. 1—10):
 - Knj. I. *Izvješće o zagrebačkom potresu 9. studenoga 1880*. Sastavio J. Torbar. 1882. 2 for
 - Knj. II. *Euchologium, glagolski spomenik manastira Sinai-brda*. Izdao dr. Lav. Geitler. 1882. 2 fr.
 - Knj. III. *Psalterium, glagolski spomenik manastira Sinai-brda*. Izdao dr. L. Geitler. 1883. 3 fr. 50 n.
 - Knj. IV. *Flora fossilis susedana*. (Susedska fosilna flora. — *Flore fossile de Sused.*) Auctore dr. Georgio Pilar. 1883. 8 for.

- Knj. V. **Lekcionarij Bernardina Splječanina**. Po prvom izdanju od god. 1495. 1885. 1 for. 50 nvč.
- Knj. VI. **Nekoje većinom sintaktične razlike između čakavštine, kajkavštine i stokavštine**. Napisao Luka Zima. 1887. 2 for. 50 nvč.
- Knj. VIII. **Hrvatski spomenici u Kninskoj okolici uz ostale suvremene dalmatinske iz dobe narodne hrvatske dinastije**. Napisao Ivan Bulić. 2 fr. 60 n.
- Knj. IX. **Istorija hrvatskoga pravopisa latinskim slovima**. Napisao dr. T. Maretić. 1889. 3 fr. 50 n.
- Knj. X. **Geografske koordinate ili položaji glavnih tačaka Dalmacije, Hrvatske, Slavonije i dielomice susjednih zemalja, imenito Bosne i Hercegovine, istre, Kranjske itd.** Sastavio dr. Gjuro Pilar. 4 for.

B. Knjige, koje su izašle troškom ili podporom akademije (knj. 1—8):

1. **Historija književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga**. Napisao V. Jagić. Knj. I. 1867. 1 for. 20 nvč.
2. **Rečnik lečničkoga nazivlja**. Sastavio dr. Iv. Dežman. 1868. 1 for. 50 novč.
3. **Opis jugoslavenskih novaca** od prof. S. Ljubića. 1875. Ciena 10 i 15 for.
4. **Bilinar. Elora excursoria**. Sastavili dr. J. C. Schlosser i Ljud. Vukotinović. 1876.
5. **Narodne pjesme o boju na Kosovu god. 1389**. Sastavio u cjelinu A. Pavić. 1877. 1 for.
6. **Jugoslavenski imenik bilja**. Sastavio dr. B. Šulek. 1879. Ciena 2 for.
7. **Podobe hrvatskih hrastova okoline zagrebačke**. Opisao Ljud. Vukotinović. 1883.
8. **Obća teoretička i fizikalna lučba**. Napisao dr. Gustav Janeček. I. knjiga. Tvar i atomistički nazor o njezinom sastavu. U Zagrebu 1890.

C. Knjige, koje su prešle u svojinu akademije (knj. 1—6, sv. 8):

1. **Povjestni spomenici južnih Slavenah**. Izdao I. Kukuljević. Knj. I. (Acta croatica.) 1863. 3 for.
2. **Rječnik iz književnih starina srpskih**. Napisao Gj. Daničić. Knj. I—III. Ciena svakoj knj. 3 fr. djelu 9 fr.
3. **Nikoljsko jevangjelje**. Na svijet izdao Gjuro Daničić. Ciena 1 for. 30 nvč.
4. **Život sv. Save i Simeuna od Domentijana**. Na sviet izdao Gj. Daničić. 1 for. 30 novč.
5. **Životi kraljeva i arhiepiskopa srpskih od Danila**. Na svijet izdao Gj. Daničić. 1 for. 30 novč.
6. **Poslovice**. Na svijet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for.